

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra systematické teologie

Josef Kvapilík

**Identita kněze a jeho poslání v Církvi jako
účast na *triplex munus Christi* v učení
Druhého vatikánského koncilu**

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. Mgr. Robert Svatoň, Th.D.

Obor: Katolická teologie

OLOMOUC 2023

Práce byla napsána v rámci řešení grantu: Nové horizonty reality a budoucnost křesťanství: teologická a filosofická zkoumání, IGA_CMTF_2023_004.

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně a použil jsem při tom jen uvedené informační zdroje.

V Olomouci dne 14. dubna 2023

Děkuji panu doc. Mgr. Robertu Svatoňovi, Th.D. za odborné vedení práce a poskytnutí cenných rad a podnětů, především při volbě pramenů a uspořádání práce. Za korekturu práce děkuji slečně Terezii Kvapilíkové, mé drahé sestře. Děkuji také všem, kteří mi pomohli se shromažďováním literatury a jejím skenováním. Největší dík však patří trojjedinému Bohu, jenž mě stále vedl svou milostí a dopřál mi, že jsem tuto práci mohl dokončit, a to včas.

OBSAH

Úvod	7
1 Christologické východisko nauky o trojím úřadu: <i>triplex munus Christi</i>	10
1.1 Biblický základ nauky o <i>triplex munus Christi</i>	10
1.2 Historický vývoj nauky o <i>triplex munus Christi</i>	13
1.3 Systematická reflexe	19
2 <i>Triples munus</i> : ekleziologická aplikace christologické kategorie na Druhém vatikánském koncilu	20
2.1 Christologická kategorie <i>triplex munus</i> v ekleziologii	20
2.2 Základní rysy ekleziologie Druhého vatikánského koncilu	21
2.3 Koncept <i>triplex munus</i> na Druhém vatikánském koncilu	24
3 <i>Triples munus</i> Božího lidu jako ekleziologický kontext trojího úřadu svěcených služebníků	28
3.1 LG 10: Účast na kněžském úřadu Krista: všeobecné a služebné kněžství	30
3.2 LG 11: Účast Božího lidu na kněžském (a královském?) úřadu Krista: uplatňování všeobecného kněžství ve svátostech	33
3.3 LG 12: Účast Božího lidu na prorockém úřadu Krista: <i>sensus fidei</i> a charismata v Božím lidu	36
3.4 Další zmínky o <i>triplex munus</i> Božího lidu v koncilních dokumentech	39
4 <i>Triples munus</i> biskupa jakožto nositele plnosti svátosti svěcení v dokumentech Druhého vatikánského koncilu	41
4.1 3. kapitola <i>Lumen gentium</i> : biskup jako primární teologická postava hierarchického zřízení Církve a jeho účast na <i>triplex munus</i>	42
4.1.1 LG 25: <i>Munus docendi</i> jako prioritní úkol biskupa	45
4.1.2 LG 26: <i>Munus sanctificandi</i> biskupa jako úkol strážit a podněcovat liturgii a posvěcovat Boží lid	46
4.1.3 LG 27: <i>Munus regendi</i> biskupa jako služba vykonávaná k budování Božího lidu v pravdě a svatosti	48

4.1.4	LG 30: Úkol rozeznávat charismata	50
4.2	Christus Dominus: biskup jako pastýř sobě svěřeného stáda ve výkonu trojího úřadu	51
4.2.1	ChD 12-14: Munus docendi biskupů jako úkol hlásat evangelium všem lidem a bdít nad důkladnou katechezí věřících	53
4.2.2	ChD 15: Biskup jako hlavní liturg sobě svěřené církve	55
4.2.3	ChD 16: Munus regendi biskupa, dobrého pastýře a pravého otce, jako starost o jednotu stáde, kněze, věřící, nekatolické křesťany i všechny lidi	57
5	<i>Triplex munus</i> jako forma činnosti a života kněze-presbytera v nauce Druhého vatikánského koncilu	60
5.1	<i>Lumen gentium</i> : uvedení postavy kněze v rámci ekleziologie za pomoci kategorie <i>triplex munus</i>	63
5.2	<i>Presbyterorum ordinis</i> : posvěcení a poslání presbyterů jako účast na <i>triplex munus Christi</i>	68
5.2.1	PO 1: <i>Triplex munus</i> kněží jako služba Kristu a jeho Církvi	69
5.2.2	PO 2: Podstata presbyterátu v rámci poslání Církve	70
5.2.3	PO 4-6: Jediná služba kněží v trojí podobě	74
5.2.3.1	PO 4: Munus docendi kněží jako jejich primární povinnost	75
5.2.3.2	PO 5: Munus sanctificandi kněží jako vrchol jejich služby	78
5.2.3.3	PO 6: Munus regendi kněží jako všeobjímající aspekt jejich služby	84
5.2.4	Další zmínky o <i>triplex munus</i> v dekretu <i>Presbyterorum ordinis</i>	90
5.2.4.1	PO 7: Kněží jako pomocníci a rádci biskupů při výkonu jejich trojího úřadu	90
5.2.4.2	Výkon trojího úřadu vyžaduje a zároveň podporuje svatost kněze	90
5.3	<i>Christus Dominus</i> 30: <i>triplex munus</i> faráře, předního spolupracovníka biskupa	93
5.4	<i>Optatam totius</i> 4: pastýř duší podle vzoru Krista Učitele, Kněze a Pastýře jako cíl formace ke kněžství	96
5.5	Lze podle 2. vatikánského koncilu mluvit o specifické účasti jáhnů na <i>triplex munus</i> ?	97

Závěr	99
Anotace	106
Summary	107
Bibliografie	108
Seznam zkratek	114

ÚVOD

Kdo je kněz? Jaké je jeho poslání a jaké je unikum jeho postavení v rámci Církve? Je třeba trvat na jeho odlišnosti od ostatních věřících, s nimiž jej pojí stejná křestní důstojnost? Jaký je důvod existence presbyterátu?¹ Tyto a podobné otázky v historii Církve vyvstávají stále znova. A je to logické: kněz je někdo jiný, odlišuje se od ostatních. Neznamená to proto také, že je podle Církve něco více? A neprotiřečí to rovnosti, která má panovat mezi všemi lidmi, a to zvláště pokřtěnými? Jak lze v dnešní době ospravedlnit, že jsou pro určitou omezenou skupinu rezervovány úkoly, které nemůže vykonávat nikdo jiný?

Zcela odlišná kritika kněžství pak přichází z jiné strany: odehrává se nikoliv na úrovni teoretické, v rámci teologické debaty, ale na úrovni pastorační praxe, když existuje zmatení ohledně toho, co má kněz vlastně dělat. Co je v jádru kněžské služby? Čemu má vysvěcený kněz věnovat čas na prvním místě? Proč je kněz knězem a co jsou jeho úkoly, ve kterých nemůže být nikým jiným zastoupen? Postava kněze tak může být jednak napadána jako nadbytečná, může dojít k zapomenutí na nejhlubší podstatu jeho služby nebo může být presbyterát naopak v zájmu jeho obrany přeceněn na úkor poslání celé Církve a všech pokřtěných. Téma služebního kněžství a jeho podstaty se zároveň ukazuje jako vysoce aktuální i v rámci právě probíhajícího synodálního procesu, když se mnozí věřící zamýšlejí nad postavením kněze v Církvi.

Výše zmíněné otázky nás povedou i v průběhu této práce. Odpověď na ně budeme hledat v učení Druhého vatikánského koncilu, zatím posledního ekumenického koncilu, který vzhledem ke svému teologickému přínosu a váze zůstává nejdůležitějším zdrojem učení Církve nejméně za poslední století a podle našeho názoru si zachovává stále zásadní aktualitu i pro dnešní dobu, jak je toho svědkem i samotné pokoncilní magisterium

¹ V českém jazykovém prostředí se pro označení druhého *ordo* téměř výlučně užívá pojem „kněz“. V rámci této práce se budeme tohoto zaužívaného slova držet, pokud vzhledem ke kontextu nebude vhodnější použít slovo presbyter, které tento hierarchický stav označuje jednoznačně a nezaměnitelně. Latinský (a také např. italský) jazyk rozlišuje dvojici pojmů „*sacerdos*“ a „*presbyter*“, což je rozlišení, kterému se budeme více věnovat v páté kapitole o trojím úřadu kněží, okrajově také ve čtvrté kapitole o trojím úřadu biskupů. Již nyní však můžeme podotknout, že pojem „*sacerdos*“ (kterému by spíše odpovídalo české slovo „kněz“) jednak lze vztáhnout i na biskupa, jednak se vztahuje zvláště ke kněžskému („sacerdotálnímu“) úřadu služby kněze-presbytera, a proto jeho použití nemusí být vždy vhodné či přesné.

sv. Pavlem VI. počínaje a současným papežem Františkem konče. Tato aktuálnost by měla vyplynout i z výsledků našeho výzkumu.

Budeme se snažit ověřit hypotézu, že za pomoci kategorie *trojího úřadu* (*triplex munus*) lze vystihnout samotné jádro otázky po podstatě kněžské identity a poslání, a to elegantně a celistvě. To je možné zvláště díky rozsahu, ve kterém námi studovaný koncil právě tento teologický pojem používá jakožto ekleziologickou kategorii, s jejíž pomocí předkládá teologii svěřeného služebníka a v jejím rámci teologii kněze-presbytera, která stojí v centru našeho zájmu.

Tématu trojího úřadu se již věnovalo nespočet teologů, a to jak v jeho christologické rovině, tak jeho aplikaci v rámci ekleziologie.² Specifický přínos této práce spočívá v tom, že systematicky mapuje místa, na kterých koncil mluví o účasti kněží-presbyterů na trojím úřadu Krista, detailně analyzuje, v čem tato zvláštní účast spočívá, a zasazuje takto nastíněnou identitu a poslání kněze do širšího kontextu ekleziologie a christologie.³

Diplomová práce je rozdělena na pět kapitol. První kapitola představuje christologický základ nauky o trojím úřadu, neboť tato teologická kategorie vznikla právě v rámci christologie, a proto je nezbytné dobře pochopit tento fundamentální kontext naší otázky. Následně se ve druhé kapitole budeme věnovat ekleziologické aplikaci kategorie trojího úřadu, a to zvláště na Druhém vatikánském koncilu, jehož dokumenty tvoří základní korpus námi zkoumaných textů. Pro správné ukotvení teologie presbyterátu v rámci širšího ekleziologického kontextu se poté ve třetí kapitole budeme věnovat účasti Božího lidu na trojím úřadu Krista a v kapitole čtvrté účasti biskupů na stejném trojím úřadě. To vše nám připraví půdu pro kapitolu pátou, ve které se budeme věnovat stěžejním koncilním textům o trojím úřadu kněží, a která tak představuje jádro této práce. V závěru se nakonec pokusíme

² Na jednotlivé autory budeme odkazovat na příslušných místech, nyní zmíníme alespoň dva historicko-teologické traktáty k tomuto tématu: Aurelio FERNÁNDEZ, *Munera Christi et munera Ecclesiae: Historia de una teoría*, Pamplona: Universidad de Navarra, 1982; Ludwig SCHICK, *Das Dreifache Amt Christi und der Kirche: Zur Entstehung und Entwicklung der Trilogien*, Frankfurt am Main: Peter Lang, 1982.

³ Podobnému tématu se věnuje např. Jan PASEKA, *Kněz jako správce Božích tajemství (trojí úkol kněze)*, Praha, 2006. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Katolická teologická fakulta. Vedoucí práce Prokop BROŽ. Autor se však nezaměřuje tak výlučně na Druhý vatikánský koncil a zasazení jeho tématu do ekleziologického kontextu je spíše volnější.

shrnout všechny podstatné body teologie presbyterátu v optice trojího úřadu a ověříme, zda se potvrdí hypotéza práce stanovená v tomto úvodu.

Na základě četby a podrobné analýzy textů koncilu, a to s přihlédnutím k původnímu latinskému jazyku⁴ a některým teologům, kteří koncilní texty komentují, se budeme snažit představit celkový pohled na postavu kněze v optice trojího úřadu, který předkládá Druhý vatikánský koncil.

⁴ Za zdroj latinských textů koncilních dokumentů nám sloužili texty dostupné na oficiálních vatikánských stránkách <https://www.vatican.va/>.

1 CHRISTOLOGICKÉ VÝCHODISKO NAUKY O TROJÍM ÚŘADU: *TRIPLEX MUNUS CHRISTI*

K porozumění teologii kněžství se na něj budeme dívat optikou *triplex munus*, jak to ostatně činí samotný Druhý vatikánský koncil. Prvotní význam tohoto pojmu musíme hledat v jeho aplikaci na Krista, neboť se jedná o kategorii původně ryze christologickou. Pro lepší porozumění učení koncilu se proto nejprve pokusíme pochopit, co se rozumí termínem *trojí úřad Krista (triplex munus Christi)*.

Ježíš Kristus je „prostředníkem a zároveň plností celého zjevení“,⁵ je naplněním a zároveň překonáním starozákonních předobrazů a očekávání, v Něm jsme dostali definitivní Boží Slovo adresované člověku.⁶ I v oblasti nauky o trojím úřadu je tedy třeba vnímat jak kontinuitu se Starým zákonem, který jasně mluví o Kristu,⁷ tak novost Krista, který není jednoduše dedukovatelný ze starozákonního zjevení. Podíváme se tedy nyní synteticky na to, jak „Ježíš splnil mesiánskou naději Izraele ve své trojí funkci kněze, proroka a krále“.⁸

1.1 BIBLICKÝ ZÁKLAD NAUKY O *TRIPLEX MUNUS CHRISTI*

Na úvod biblické části je třeba podotknout, že v Písmu svatém nenajdeme celistvý koncept trojího úřadu. Jednotlivé úřady zvláště jsou hluboce zakořeněné v biblické tradici, jak bude ukázáno, ale celou triádu tak, jak ji známe ze současných pojednání, ve Starém ani Novém zákoně nenajdeme. To však neznamená, že by se nejednalo o legitimní způsob, jak z dnešního úhlu pohledu pojednat o tajemství Ježíše Krista.⁹

⁵ DV 2. Srov. Fernando OCÁRIZ, Lucas F. MATEO-SECO, José Antonio RIESTRA, *Il mistero di Cristo: Manuale di Cristologia*, Roma: Edizioni Santa Croce, 2013, s. 156.

⁶ Srov. DV 4.

⁷ „Veškerá božská Písma jsou jen jedna kniha a touto jedinou knihou je Kristus; ‚vždyť‘ všechna božská Písma mluví o Kristu a v něm nacházejí své naplnění.“ “ KKC 134.

⁸ KKC 436.

⁹ Pro důkladnější argumentaci pro toto stanovisko srov. Anthony EKPO, „The Sensus Fidelium and the Threefold Office of Christ: A Reinterpretation of Lumen Gentium No. 12,“ *Theological Studies* 76, č. 2 (2015), s. 336-337; Ormond RUSH, „The Offices of Christ, Lumen Gentium and the People's Sense of the Faith,“ *Pacifica* 16, č. 2 (2003), s. 150-151.

Prvním ze tří úřadů,¹⁰ který je silně přítomný ve Starém zákoně a který Písmo i Tradice aplikovala na spásné působení Krista, je *úřad prorocký*. Tento typ starozákonní mediace nacházíme zvláště v prorockých knihách. Starozákonní očekávání mojžíšského proroka (srov. Dt 18,15-18), nového začátku proroctví (srov. Jl 2,28) a příchodu proroka poslední doby (srov. 1 Mak 4,46) se odráží v *prorocké christologii*, kterou můžeme sledovat u synoptiků, zvláště u Lukáše. V jeho evangeliu je Ježíš svými současníky považován za „velkého proroka“, ve kterém Bůh navštívil svůj lid (srov. Lk 7,16), či za proroka „mocného slovem i skutkem před Bohem i přede vším lidem“ (Lk 24,19). Ve Skutcích apoštolů je dokonce na dvou místech Ježíš–Mesiáš vyličen jako ten, o kterém Mojžíš prohlásil: „Hospodin, tvůj Bůh, ti povolá z tvého středu, z tvých bratří, proroka jako jsem já“ (Dt 18,15; srov. Sk 3,22; 7,37). On je prorokem par excellence, učí s autoritou (srov. Mk 1,21n par.; 1,27) a zve k následování (srov. Mk 10,17 par.). U Jana je „(Boží) Syn“ eschatologickým nositelem zjevení a života, v Něm je veškerá Boží doxa, „protože posílající Otec a poslaný Syn jsou jedno“¹¹ (srov. Jan 1,18; 2,11; 17,5.24; 10,30; 14,9n). Také první verše listu Židům ukazují Syna jako eschatologického nositele zjevení.

Očekávání *kněžského prostředníka spásy* se ve Starém zákoně vztahuje ke dvěma typům mesiáše, královskému a kněžskému (srov. Zach 4,14; Jer 33,14-26). V tomto kontextu rozvíjí Žid 4,10-10,18 učení o Ježíši Kristu jako jediném veleknězi a oběti Nové smlouvy s odkazem na Jer 31-34, Ex 24,1-11 a Lv 16,1-34: v Něm je spojeno a povýšeno kněžství i oběť Starého zákona spolu s prorockou kritikou kultu.¹² Kněz a oběť jsou na rozdíl od obětního řádu Starého zákona totožní (srov. Žid 7,27; 9,26; 13,12). A nejen to, „oběť a láska jsou jedno“.¹³ Ve středu Kristovy oběti stojí jeho poslušnost až k smrti (srov. Žid 10,5-10; 4,15; 5,7-10; 9,14) vykonaná „jednou provždy“ (srov. Žid 7,27n; 9,12n), „zvěčněná“ jeho

¹⁰ Srov. Lothar ULLRICH, „Ämter Christi,“ in LThK, sl. 561-563. V následujícím pojednání se budeme z velké části opírat o tento slovník. Podrobnou historicko-teologickou studii nabízí již zmiňované monografie FERNÁNDEZ, *Munera Christi et munera Ecclesiae*; SCHICK, *Das Dreifache Amt Christi und der Kirche*. Pouze christologické rovině nauky o trojím úřadu se věnuje také Juan ALFARO, „Die Heilsfunktionen Christi als Offenbarer, Herr und Priester,“ in *Mysterium salutis: Grundriss heilsgeschichtlicher Dogmatik. 3/1. Das Christusergebnis*, Einsiedeln – Zürich – Köln: Benzinger, 1970, s. 649–708.

¹¹ LThK, sl. 561.

¹² Srov. BENEDIKT XVI., „Katolické kněžství,“ in Robert kardinál SARAH a BENEDIKT XVI., *Z hloubi srdce*, [Nová Ves pod Pleší]: Hesperion, 2020, s. 28.

¹³ Tamtéž.

přímluvou v nebi (srov. Žid 8n). Kromě listu Židům, v němž je teologie Kristova kněžství v rámci Nového zákona nejrozvinutější, vidíme obětní terminologii aplikovanou na Kristovo „za nás“ (srov. 1 Kor 15,3) také u Pavla (srov. Řím 3,25; 4,24; 1 Kor 5,7). Jak u synoptiků, tak u Pavla je ve svědectví o Poslední večeři Ježíšova smrt interpretována jako spásné zástupné sebedarování, jako nová liturgie smlouvy (srov. Mk 14,24 par. Mt 26,28), případně jako naplnění prorockého příslibu smlouvy (srov. 1 Kor 11,23nn par. Lk 22,19n). Ve všech zprávách je navíc patrná eschatologická dimenze a pojetí Ježíšovy smrti jako smírné oběti.¹⁴

Pokud jde o poslední z trojice Kristových úřadů, ve Starém zákoně můžeme vidět linii očekávání ideálního vládce jako *královského prostředníka spásy*: v příslibu Davidovi (srov. 2 Sam 7,1-16); v ohlášení pastýře lidu, Božího Služebníka, (nového) Davida u proroka Ezechiela (srov. Ez 34,23n); ve verších o „Božím pomazaném“ (srov. Žl 2,2; 89,39.52); a konečně také na těch místech, kde se mluví o králi jako o „Božím synu“ (srov. 2 Sam 7,14; Žl 2,9; 110,3; Iz 9,5). Již zmiňovaný obraz pastýře z knihy proroka Ezechiela umožňuje hlouběji pochopit tento úřad, který není dobré interpretovat primárně mocensky, jak bychom k tomu dnes mohli mít tendenci. Právě v této „pastorální“ optice se totiž ukazuje Ježíšova péče o ztracené (srov. Lk 15,4-7; Mk 6,34; Mt 10,6; 1 Petr 2,25), jeho spásné dílo ve smrti a vzkříšení (srov. Mk 14,27n par. Mt 26,31; Žid 13,20) i jeho eschatologická plná moc (srov. Mt 25,32; 1Petr 5,4). Ukřižovaný Ježíš nám z kříže ukazuje, jak je především třeba chápat jeho kralování,¹⁵ na což odkazuje jak titul „Král Židů“ (srov. Mk 15,26 par.; Jan 18,18), tak scéna před Pilátem (Mk 15,2 par.; Jan 18,33-37). Vždyť tento královský úřad „dobrého pastýře“ se projevuje právě v tom, že pokládá život za své ovce (srov. Jan 10,11). Ukřižovaný Mesiáš však byl také vzkříšen, a tím povýšen na *Kyria* a Krista (srov. Sk 2,32-36; 5,31; Řím 1,3n),¹⁶ který je vůdcem a spasitelem (srov. Sk 5,31), Bohem ustanoveným Soudcem a Pánem živých i mrtvých (srov. Sk 10,42; Řím 14,9) a Pánem ve slávě (Flp 2,9-11). Těchto božských výsad začal Ježíš požívat faktem svého zmrtvýchvstání, ač mu podle práva náležely již od narození.¹⁷

¹⁴ Srov. Lothar ULLRICH, „Úřady Ježíše Krista,“ in Wolfgang BEINERT (ed.), *Slovník katolické dogmatiky*, Olomouc: MCM, 1994, s. 411.

¹⁵ Srov. KKC 440.

¹⁶ Srov. ULLRICH, „Úřady Ježíše Krista,“ s. 412.

¹⁷ Srov. *Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*, Praha: Krystal OP, 2009, s. 1893, poznámka y k verši Sk 2,36.

1.2 HISTORICKÝ VÝVOJ NAUKY O *TRIPLEX MUNUS*

*CHRISTI*¹⁸

V návaznosti na biblické zjevení popisovali i církevní Otcové spásné působení Ježíše Krista pomocí trilogie proroka (zjevitele, učitele), kněze a pastýře (Pána, krále). Celá trilogie v celistvosti se v patristické literatuře vyskytuje jen zřídka, o jednotlivých úřadech zvláště však pojednávali mnozí Otcové, Alfaro o jejich učení souhrmně píše následující:

Kristův úkol jako *zjevitele* neviditelného Boha, založený na tom, že je nestvořeným Slovem Otce, a na skutečnosti Vtělení, je jedním z oblíbených témat Ireneje; ve 4. a 5. století jej dále rozvíjejí řečtí Otcové a na Západě Augustin. Kristovo *kněžství* a *kralování* je vnímáno ve světle Vtělení: Boží Syn na sebe vzal naše smrtelné tělo, aby nám svou smrtí a vzkříšením umožnil podílet se na nesmrtelnosti a slávě, kterou má po Otcově pravici.¹⁹

Podle některých autorů²⁰ celou trilogii Kristových úřadů jako první formuloval sv. Justin v jeho *Dialogu s Tryfonem*.²¹ V samotném textu *Dialogu* však nacházíme tituly „krále“, „Krista“, „kněze“ a „anděla“.²² Titul „anděl“ podle našeho názoru nelze přímo ztotožnit s funkcí proroka. Ač lze říci, že jedním z obvyklých úkolů anděla, tj. „poslaného“, je v Písmu

¹⁸ Pro detailní vývoj této nauky viz SCHICK, *Das Dreifache Amt Christi und der Kirche*, s. 55-129; ALFARO, „Die Heilsfunktionen Christi als Offenbarer, Herr und Priester,“ s. 679–681; RUSH, „The Offices of Christ,“ s. 140-143.

¹⁹ ALFARO, „Die Heilsfunktionen Christi als Offenbarer, Herr und Priester,“ s. 679. Překlad autora práce, kurzíva přidána.

²⁰ Např. LThK, sl. 562 nebo ALFARO, „Die Heilsfunktionen Christi als Offenbarer, Herr und Priester,“ s. 680.

²¹ JUSTIN, *Dialogus cum Tryphone* 86,2. Srov. LThK, sl. 562.

²² „[...] A že ten kámen symbolicky znázorňoval Krista, jsme také dokázali mnoha verši Písma; a že to pomazání, ať už bylo z oleje, stacte nebo jiných sladkých balzámů, se vztahovalo na Něho, jsme také dokázali, protože slovo říká: ‚Proto tě Bůh, tvůj Bůh, pomazal olejem radosti nad tvé druhy.‘ Vždyť všichni králové a pomazané osoby od Něho vskutku obdrželi podíl na jménech králů a pomazaných: tak jako On sám obdržel od Otce tituly Král [βασιλεύς] a Kristus [Χριστός] a Kněz [ιερέυς] a Anděl [ἄγγελος] a podobné další tituly, které nese nebo nesl.“ Překlad autora práce podle Alexander ROBERTS a James DONALDSON (ed.), *Ante-Nicene Fathers: The Writings of the Fathers down to A.D. 325. Volume 1: The Apostolic Fathers, Justin Martyr, Irenaeus*, New York: Christian Literature Publishing Co., 1885, s. 242. Podtržení a řecké termíny přidány autorem práce. V řeckém textu je s velkým počátečním písmenem psán pouze titul „Kristus“, v anglickém překladu také zbývající tituly.

svatém sdělit Boží slova,²³ což můžeme považovat za styčný bod mezi oběma pojmy, tím se úkoly andělů nevyčerpávají.²⁴ Skutečně celistvé pojednání o trojici úradů však nacházíme u Eusebia v jeho *Církevních dějinách* v kapitole, ve které pojednává o jméně našeho Pána. Eusebius provádí typologickou interpretaci Písma, když ukazuje, jak bylo pomazání velekněží, králů a proroků předobrazem, „*typem*“, pomazání, kterého se dostalo Ježíši Kristu:

A Kristovým jménem byli mezi Židy ozdobeni nejen ti, kteří byli poctěni *velekněžstvím* a kteří byli kvůli symbolice pomazání speciálně připraveným olejem, ale také *králové*, které proroci pod vlivem božského Ducha pomazali, a tak se stali jakoby typickými Kristy. I oni totiž ve svých osobách nesli předobrazy královské a svrchované moci pravého a jediného Krista, božského Slova, které vládne nade vším. A bylo nám také řečeno, že *někteří z proroků* se sami stali úkonem pomazání předobraznými Kristy, takže všichni tito odkazují na pravého Krista, Božsky inspirované a nebeské Slovo, které je jediným veleknězem všech a jediným Králem všeho stvoření a jediným nejvyšším Otcovým prorokem proroků. A důkazem toho je, že nikdo z těch, kdo byli v dávných dobách symbolicky pomazáni, ať už kněží, králové nebo proroci, neměl tak velkou sílu vdechnuté ctnosti, jakou projevil náš Spasitel a Pán Ježíš, pravý a jediný Kristus.²⁵

Již u Eusebia tedy můžeme vidět základní náčrt nauky o *triplex munus Christi*, která najde svou ozvěnu v dalším teologicko-historickém vývoji a postupně se stane i oficiální naukou Katolické církve, jak ještě uvidíme později.

²³ Srov. např. Gen 22,11; Lk 1,26-38.

²⁴ Mají kromě toho za úkol stát u Božího trůnu (srov. Tob 12,15; Zj 8,2-5) a chválit Boha (srov. Žl 103,20; 148,2), být osobními strážci (srov. Gen 24,7; Jdt 13,20; Sk 12,7) nebo zasahovat do běhu světa (srov. 2 Sam 24,15-17; 2 Král 19,35). Srov. Hugh POPE, „Angel,” in Charles George HERBERMANN (ed.), *The Catholic Encyclopedia: An International Work of Reference on the Constitution, Doctrine, Discipline, and History of the Catholic Church. Volume 1. Aachen— Assize*, New York: The Encyclopedia Press, 1907, s. 476-481.

²⁵ EUSEBIUS, *Historia Ecclesiastica* I,3,7-9. Překlad autora práce podle Philip SCHAFF (ed.), *A Select library of Nicene and post-Nicene fathers of the Christian church. Second series. Vol. 1.*, New York: Charles Scribner's Sons, 1904, s. 86. Kurzíva a podtržení doplněny. Ačkoliv se zdá, že proroci ve Starém Zákoně k tomuto poslání obvykle pomazáni nebyli, přesto máme doklad o pomazání proroka Elizea v 1 Král 19,16, i když někteří biblisté se přiklánějí k názoru, že výraz „pomazání“ vnesený do tohoto úryvku je „nevhodný“ (srov. *Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*, s. 501, poznámka g k verši 1 Král 19,16). V každém případě v Nicejsko-cařihradském *credu* vyznáváme, že skrze proroky mluvil Duch Svatý, který je *unctio spiritalis*, ač to samozřejmě nelze považovat za biblický důkaz.

Další z církevních Otců, u kterého najdeme celou trilogii úradů, opět ve spojitosti s pomazáním, je svatý Jeroným. Ten ve svém komentáři na knihu Habakuk vypočítává celou řadu různých druhů pomazání, mezi nimi i pomazání kněží, králů a proroků. Nad všechny pomazání je však „pomazání duchovní“, které se dostalo Kristu a na kterém mají účast i věřící.²⁶ Nakonec zmiňme ještě svatého Petra Chrysologa, který v kázání, ve kterém vysvětluje apoštolské vyznání víry, při výkladu slov „A v Ježíše Krista, Syna jeho jediného, Pána našeho“ vypočítává trojí pomazání králů, proroků a kněží, které bylo předobrazem pomazání Krista, který je král králů, kněz kněží a prorok proroků. Právě proto se nazývá Kristus, tj. „pomazaný“, protože na něm spočinula plnost pomazání Božího Ducha.²⁷

Svatý Tomáš Akvinský, když komentuje verše Žid 1,8n, konkrétně slova „proto tě Bůh pomazal“, zmiňuje ve stejné linii s Otcí trojí pomazání („olejem svatosti“), kterým Bůh ve Starém zákoně přikázal, aby byli pomazáni kněží a bohoslužebné náčiní (srov. Lev 8), králové (srov. 1 Sam 16,13) a proroci (srov. 1 Král 19,16). Kristus (tj. „pomazaný“) byl právě tímto pomazáním uschopněn k vládě.²⁸ Svatý Tomáš však používá i jiné trilogie, např. zákonodárce, kněz a král, když ukazuje, že úřady, které jsou u jiných osob (zvláště ve Starém zákoně) vykonávány odděleně, jsou v Kristu jako v „Hlavě všeho“ a „prameni všech milostí“ spojeny.²⁹ Středem jeho soteriologie je kněžství Ježíše Krista koncipované podle hypostatické unie, neboť právě díky tomu, že byl Kristus nejen Bohem, ale i člověkem, mohl být skutečným prostředníkem mezi Bohem a lidmi.³⁰ U svatého Bonaventury nalézáme letmou zmínku o dvojitým úřadu, a to kněžském a královském, když v komentáři na Sentence Petra Lombardského obhájí, že je vhodné říkat, že Kristovo kněžství je podle řádu Melchizedechova. Tento král Šálemu a kněz Boha nejvyššího je podle sv. Bonaventury předobrazem Krista mj. i proto, že byl *knězem* i *králem* a požehnal Abrahámovi.³¹

²⁶ JERONÝM, *Commentarius in Abacuc* II, 3, PL 25, 1324-1326.

²⁷ Srov. PETR CHRYSOLOG, *Sermo LIX*, PL 52, 363.

²⁸ Srov. TOMÁŠ AKVINSKÝ, *Super Ad Hebraeos*, I,4,63.

²⁹ Srov. STh III, 22, 1 ad 3.

³⁰ Srov. STh III, 22; 26.

³¹ BONAVENTURA, *Commentaria In Quatuor Libros Sententiarum Magistri Petri Lombardi*, d. 24, a. I, q. 3. Lothar ULLRICH ve svém příspěvku v LThK říká, že Bonaventura zmiňuje tři mesiášské úřady Krista v „Lign. chr. 39; 40; 42; 45“. Toto dílo se však podle všeho nenalézá v Opera Omnia sv. Bonaventury (srov. BONAVENTURA, *Opera omnia*, Ad Claras Aquas (Quaracchi): ex typographia Collegii s. Bonaventurae, 1882-

Jako celistvý soteriologický koncept bylo učení o třech úřadech poprvé použito reformačními teology, zejména Kalvínem.³² V prvním vydání jeho *Instituce* z r. 1536 najdeme pouze pojednání o dvojím úřadu, královském a kněžském,³³ avšak Kalvín toto dílo během svého života několikrát přepracoval, a tak můžeme v posledním pátém vydání z r. 1559 najít celou kapitolu, která je věnována specificky tématu *triplex munus Christi*.³⁴ Po krátkém úvodu ke všem úřadům se Kalvín věnuje nejprve *prorockému úřadu*. Bůh skrze proroky až do příchodu vtěleného Slova osvěcoval svůj lid pravdou, kterou potřeboval ke spáse. Dokonalost učení, které Kristus přinesl, znamenala konec pro prorockví. Jeho autoritu převyšující všechny ostatní učitele potvrdil i Otcův hlas z nebe: „Toto jest můj milovaný Syn, toho poslouchajte.“ (Mk 9,7) Na tomto prorockém pomazání však mají účast i věřící, neboť z Krista jako hlavy se ono *unctio* šíří také do údů Jeho těla. Zde je patrné, že také Kalvín spojuje trojí úřad s Kristovým pomazáním, které se podle jeho názoru na prvním místě týká královského úřadu, přesto má vztah i k úřadu kněžskému a prorockému. Další moment, který stojí za povšimnutí, je určité propojení christologického základu této nauky s ekleziologickými aplikacemi, a to jak na celek Církev, tak na jednotlivého věřícího. Tak např. u Kristova *královského úřadu* Kalvín vyjadřuje názor, že na základě věčné moci, kterou je vybaven Kristus, je zabezpečeno také věčné trvání Církev. Ďábel, s celou mocí světa, nikdy nemůže zničit Církev, která je založena na věčném trůnu Kristově (srov. Žl 89,35-38). Zdůrazňuje, že Kristův královský úřad je duchovní povahy, není z tohoto světa a vzhledem k jednotlivému věřícímu dává jeho věčné kralování naději na věčný život, který nepomine. Královskému úřadu obecně věnuje největší pozornost, ale nakonec pojednává také o *úřadu kněžském*. Kristus nás jako kněz i oběť posvětil a očistil, díky čemuž můžeme mít přístup k Bohu. Ježíšova smrt je pro Kalvína počáteční bod pro uvažování o Kristově kněžství. To pokračuje věčnou přímlovou v nebi, která je zdrojem jednak naší důvěry v modlitbě, jednak pokoje našeho svědomí. V Kristu jsme i my věřící kněžími, obětujeme

1901). Snad by se mohlo jednat o *Lignum vitae*, který zmiňuje Ormond Rush (RUSH, „The Offices of Christ,“ s. 140), ale téma trojího úřadu jsem v něm nenašel.

³² Srov. LThK, sl. 562.

³³ Srov. Jan KALVÍN, *Instituce učení křesťanského náboženství*, Praha: Komenského evangelická fakulta bohoslovecká, 1951, s. 69-79.

³⁴ Jedná se o 15. kapitolu druhé knihy. Srov. Jan KALVÍN, *Institutes of the Christian Religion. Vol. II*, Edinburgh: The Calvin Translation Society, 1845, s. 35-45.

sebe a vše, co máme, Bohu, a svobodně vstupujeme do nebeské svatyně, takže naše oběť modlitby a chvály se před Bohem stávají příjemnou vůní.

Poměrně komplexní pojednání o trojím úřadu našeho Pána nalezneme také v Římském katechismu (poprvé vydán v r. 1566), který touto trilogií v kontinuitě s dosavadní tradicí vysvětluje jméno „Kristus“:

Avšak, když Spasitel náš Ježíš Kristus na svět přišel, tří osob úlohu a povinnosti na se vzal, Proroka, Kněze a Krále, a z těchto příčin Kristus nazván jest, i pomazán k vykonávání těchto úřadův, ne ovšem rukou některého smrtelníka, ale mocí Otce nebeského, ne pozemskou masťou, ale duchovním olejem, ježto v nejsvětější jeho duši plnost a milost Ducha svatého,³⁵ i množství všech jeho darův hojněji rozlito jest, nežliby která jiná stvořená bytost byla uchopiti mohla.³⁶

Katechismus dále rozvíjí, v čem ten který úřad spočívá, a také vysvětluje, že Kristus jako Prorok a Kněz značně převyšuje tyto úřady v jejich starozákonní podobě a že jako Král duchovního království bude kralovat věčně, neboť jeho království se začíná na zemi, ale dokonává v nebi. Přesto však i nyní vykonává svou vládu, řídí Církev a chrání ji od útoků a úkladů nepřátel. Další výpovědi magisteria se až do 20. století týkají pouze jednotlivých úřadů.³⁷

Až na konci 18. století se tomuto tématu dostává více pozornosti i od katolických teologů, např. Martina Gerberta nebo Dominika Schramma. V 19. století je přijali Engelbert Klüpfel, Bernhard Galura, Ferdinand Walter a zejména Matthias Joseph Scheeben, významný německý katolický teolog,³⁸ díky němuž se nauka o třech „hierarchických“ úřadech Krista

³⁵ V textu práce se držíme praxe psaní vlastního jména třetí Božské osoby s oběma počátečními velkými písmeny, český překlad koncilních textů obvykle používá velké písmeno pouze u podstatného jména Duch.

³⁶ Římský katechismus I,3,7. Citováno podle: *Katechismus z nařízení sněmu tridentského k pastýřům duchovním a z rozkazu Pia V., papeže římského na světlo vydáný*, Praha: Dědictví sv. Prokopa, 1867, s. 33-34.

³⁷ Ježíš jako kněz: srov. DH 261, 802, 1740-43; Kristus jako světový soudce, „který znovu přijde“: srov. DH 30, 125, 150, a „jehož království nebude mít konce“: srov. DH 150. Srov. ULLRICH, „Úřady Ježíše Krista,“ s. 412.

³⁸ V poslední době vyšla v českém jazykovém prostředí trojice článků právě o Scheebenovi a jeho pojetí tří Kristových úřadů, srov. Veronika ŘEHÁKOVÁ, „Matthias Joseph Scheeben a Kristův učitelský úřad v jeho hlavních spisech,“ *Studia theologica* 23, č. 3 (2021), s. 19–37; Veronika ŘEHÁKOVÁ, „Kristův kněžský úřad v hlavních spisech M. J. Scheebena,“ *Studia theologica* 23, č. 4 (2021), s. 85–105; Veronika ŘEHÁKOVÁ, „Kristův královský úřad a celkové shrnutí tří Kristových úřadů v hlavních spisech M. J. Scheebena,“ *Studia theologica* 24, č. 3 (2022), s. 17–39.

stala principem dělení soteriologie v neoscholastických učebnicích dogmatiky. Z východních teologů věnujících se tomuto tématu můžeme zmínit alespoň Sergeje Nikolajeviče Bulgakova a jeho christologické dílo *Beránek Boží*,³⁹ což dokazuje, že námi probíraný koncept není naukou rozvíjenou pouze na Západě. Ve 20. století zaznamenáváme častější výskyt i v encyklikách papežů.⁴⁰ A tak se dostáváme až k Druhému vatikánskému koncilu, kde se právě toto christologické učení stává podkladem pro rozvinutí nauky o trojí službě celé Církve – Božího lidu, svěcených služebníků i laiků. V trojím uschopnění a poslání Církve a každého věřícího se tak dále uskutečňuje trojí úřad Krista a můžeme v nich vidět jakési prodloužení Kristova spásného působení napříč dějinami.⁴¹

V pokoncilním období se učení o trojím úřadu Krista věnoval např. jezuitský teolog Juan Alfaro, jehož rozsáhlá studie vyšla v dogmatické encyklopedii *Mysterium salutis*,⁴² nebo také Walter Kasper ve svém christologickém díle *Jesus der Christus*.⁴³ Posledně jmenovaný autor rozvíjí látku originálním způsobem, když jednotlivé úřady propojuje s Ježíšovým výrokem z Jan 14,6: „Ježíš Kristus je skrze svého Ducha cestou (pastýřem a králem), pravdou (prorokem a učitelem) a životem (knězem) světa.“⁴⁴ Díky jeho teologii světla a života, kterou v souvislosti s třemi úřady rozvíjí, získává celý koncept nové a hlubší souvislosti. Kristus je definitivní Pravdou, přinášející světlo do temnot tohoto světa. Je Životem, jehož pramenem a původcem je samotný Bůh, s nímž je jedno. Kdo věří v Krista, má život. Pokud Ježíš jako velekněz přinesl sám sebe v oběť Bohu, bylo to proto, aby porazil smrt a obnovil život. Poslední úřad, královský, který Kasper spojuje s Kristem-Cestou, však zůstává otevřený dalšímu rozpracování, které autor sám nenabízí, ač nelze říct, že by se tomuto úřadu obšírně nevěnoval. Pouze tak činí v jiných souvislostech.

³⁹ Sergej Nikolajevič BULGAKOV, *Beránek Boží: (o Boholidství)*, Olomouc: Nakladatelství Centra Aletti Refugium Velehrad-Roma, 2011. Původní vydání je z r. 1933. Třem úřadům Krista se Bulgakov obšírně věnuje v rámci soteriologického pojednání v 5. kapitole nesoucí název „Kristovo dílo“, s. 384-504.

⁴⁰ Srov. DH 3675nn, 3857nn, 3916; Pius XII., *Mystici Corporis* (DH 3800-3822).

⁴¹ Srov. AG 5: „Toto poslání [Církve] je pokračováním a dějinným rozvíjením poslání samého Krista, který byl poslán hlásat radostnou zvěst chudým.“

⁴² ALFARO, „Die Heilsfunktionen Christi als Offenbarer, Herr und Priester,“ s. 649–708.

⁴³ Walter KASPER, *Jesus the Christ*, London: Burns & Oates/New York: Paulist Press, 1976, s. 252-268.

⁴⁴ Tamtéž, s. 259. Překlad autora práce.

Existují i teologové, kteří kritizují koncept trojího úřadu. Není naším záměrem vstupovat do této diskuze, neboť vzhledem k námi zkoumanému předmětu je důležité, že na Druhém vatikánském koncilu došlo k recepci tohoto učení. Proto pouze odkazujeme na další zdroje, kde je možné se dočíst více.⁴⁵

1.3 SYSTEMATICKÁ REFLEXE

Než budeme naslouchat tomu, jak nauku o *triplex munus Christi* rozvíjí samotné koncilní texty v jejich ekzeziologické aplikaci, pozastavme se ještě krátce u systematické reflexe trojího úřadu Krista. Jak jsme již viděli, jedná se o způsob se silným zakořeněním v Tradici (tradici biblické, patristické i pozdější), jak celistvě popsat Ježíšovo spásné působení coby jediného prostředníka mezi Bohem a lidmi v Duchu Svatém.⁴⁶ Jedná se o *jediné* účinné spásné prostřednictví, které se naplňuje *trojím způsobem*, proto se přikláním k názoru, že by bylo lepší mluvit o „trojím úřadu“ (*triplex munus*) spíše než o „třech úřadech“ (*tria munera*). Tak se lépe naznačuje, že máme co do činění s jednotnou skutečností, kterou lze posuzovat ze tří hledisek.⁴⁷ Ježíš je s eschatologickou platností definitivním prostředníkem spásy, je tedy prorokem (zjevitelem, učitelem), knězem (prostředníkem) a králem (Pánem, pastýřem) v celém svém pozemském životě i po svém oslavení až na věky. Žádný úřad nelze výlučně přiřadit určité fázi Ježíšova života, neboť úřady jsou nerozdělené a zároveň nesmíšené, vzájemně se prolínající, jedná se o komplementární aspekty jediného a celého tajemství spásy skrze Ježíše Krista.

⁴⁵ Srov. EKPO, „The Sensus Fidelium and the Threefold Office of Christ,“ s. 336; MADRIGAL TERRAZAS, „Munera Christi / Ecclesiae,“ in José Ramón VILLAR SALDAÑA (Coord.), *Diccionario de Eclesiología*, Madrid: Biblioteca de Autores Cristianos, 2016, s. 964-965.

⁴⁶ Srov. LThK, sl. 562-563.

⁴⁷ Srov. MADRIGAL TERRAZAS, „Munera Christi / Ecclesiae,“ s. 964.

2 TRIPLEX MUNUS: EKLEZIOLOGICKÁ APLIKACE CHRISTOLOGICKÉ KATEGORIE NA DRUHÉM VATIKÁNSKÉM KONCILU

2.1 CHRISTOLOGICKÁ KATEGORIE *TRIPLEX MUNUS* V EKLEZIOLOGII

V úvodní kapitole této práce jsme se ve stručnosti podívali na původní význam nauky o trojím úřadu v jeho christologické dimenzi. Viděli jsme, že se nejedná o čistě spekulativní koncept, nýbrž o kategorii, která vyvěrá z biblické tradice jak starozákonní, tak novozákonní, objevuje se ve spisech Otců i pozdějších křesťanských teologů a nachází své pevné místo v rámci christologie a ekleziologie Druhého vatikánského koncilu, když pojednává o účasti celého Božího lidu, laiků i ordinovaných služebníků, na trojím úřadě Kristově. Bylo by chybné zcela opomenout fakt, že koncilní dokumenty na mnohých místech používají tuto kategorii také christologicko-soteriologicky.⁴⁸ Jakákoli ekleziologická aplikace v rámci nauky o *triplex munus* je vždy *participací* na Kristově osobě a poslání, takže myslet trojí úřad v Církvi bez Krista by bylo „hereticky“ reduktivní. Nauka o trojím úřadu se tak zároveň nabízí jako jeden z možných způsobů, jak pohlížet na spojení mezi Kristem a jeho Církví.⁴⁹

To, co bylo řečeno o Kristu na základě biblického, teologicky-historického a systematického zkoumání, má dalekosáhlé důsledky i pro ekleziologii, která zůstává hlavním předmětem této práce. Pokud je totiž trojí služba Církve účastí na trojí službě Kristově a také jejím pokračováním v dějinách,⁵⁰ nesmí ztratit ze zřetele pramen a původce svého poslání, a musí mít stále na paměti, že vzhledem ke Kristu je vždy ve služebném postavení. Christologický základ této nauky tak může posloužit jako dobrý korektiv vzhledem k ekleziologickým aplikacím, které by se příliš vzdalovaly původnímu významu jednotlivých úřadů, aniž

⁴⁸ Např. LG 13; 31; 34-36; OT 4; AA 2; 10; PO 1. Srov. SCHICK, *Das Dreifache Amt Christi und der Kirche*, s. 131-132.

⁴⁹ Srov. MADRIGAL TERRAZAS, „Munera Christi / Ecclesiae,“ s. 967.

⁵⁰ Srov. již citované AG 5.

bychom však chtěli bránit legitimnímu prohlubování teologie jednotlivých úřadů v jejich ekleziologických konotacích.

V této kapitole načrtneme základní rysy jak celkové ekleziologie Druhého vatikánského koncilu, tak zvláště nauky o trojím úřadu. Pro správné pochopení teologie kněze-presbytera v optice trojího úřadu se nejprve budeme zabývat širším kontextem koncilního učení, ve kterém je tato teologie zasazena. V rámci tohoto kontextu se teprve později budeme zabývat účastí celého Božího lidu⁵¹ na trojím úřadu Krista, načež se zaměříme i na specifika účasti kněze, spolupracovníka biskupa, na stejném trojím úřadu.

2.2 ZÁKLADNÍ RYSY EKLEZIOLOGIE DRUHÉHO VATIKÁNSKÉHO KONCILU

Kromě konceptu trojího úřadu, který je v centru naší pozornosti, je třeba se alespoň krátce vyslovit k ekleziologii Druhého vatikánského koncilu jako takové, aby námi zkoumaný aspekt nebyl vytržen ze svého právoplatného kontextu. Druhý vatikánský koncil byl především ekumenickým koncilem o Církvi.⁵² Avšak samotná Církev nemůže být nahlížena pouze ve své horizontální rovině, bez svého primárního ukotvení v Bohu-Trojici. Jak to vyjádřil Joseph Ratzinger, tehdejší prefekt kongregace pro nauku víry, Druhý vatikánský koncil chtěl zjevně „podřídít diskurz o Církvi diskurzu o Bohu, chtěl navrhnout ekleziologii teo-logickou v pravém smyslu slova.“⁵³ V Bohu Otci, Synu a Duchu Svatém je pramen i cíl Církve. V tomto kontextu pak lze říct, že „ústřední a základní ideou v dokumentech koncilu“

⁵¹ Na tomto místě bych rád připomenul jeden fakt, který se mnohým může jevit jako evidentní, avšak nemalou částí věřících bývá opomíjen. Totiž, že pojem Boží lid zahrnuje všechny pokřtěné křesťany, včetně hierarchie, nikoliv pouze laiky. Slovy samotného koncilu: „[...] všechno, co bylo řečeno o Božím lidu, se vztahuje stejně na laiky, řeholníky i kleriky [...]“ LG 30.

⁵² Srov. PAVEL VI., *Ecclesiam suam*, 30n.

⁵³ Joseph RATZINGER, *Intervento del cardinale Joseph Ratzinger sull'ecclesiologia della costituzione "Lumen gentium" al convegno internazionale sull'attuazione del Concilio ecumenico vaticano II promosso dal comitato del grande giubileo dell'anno 2000, 27 Febbraio 2000*, https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20000227_ratzinger-lumen-gentium_it.html [cit. 2023-04-01]. Překlad autora práce.

je ekleziologie společenství (*communio*),⁵⁴ neboť se nejedná o čistě lidské společenství, ale společenství, které má svůj zdroj i vzor v samotné nejsvětější Trojici, ve společenství Otce, Syna a Ducha Svatého. Ačkoliv lze tuto perspektivu označit za podstatnou, v samotných koncilních textech nestojí v popředí, pokud jde o použití samotného pojmu. Dvě stěžejní ekleziologické linie, které udávají charakter celému pojednání o Církvi, ale zvláště v rámci *Lumen gentium*, jsou ekleziologie mystericko-sakramentální (1. kapitola LG) a ekleziologie Božího lidu (2. kapitola LG), která udává strukturu i následným kapitolám *Lumen gentium*. Podrobněji se ekleziologii této konstituce budeme věnovat až za chvíli.

Pokud se podíváme na jednotlivé koncilní dokumenty, můžeme v prvním z nich, v konstituci o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*, pozorovat Církev jako slavící společenství, vždyť „v liturgii, hlavně ve svaté eucharistické oběti, „koná se dílo našeho vykoupení.“⁵⁵ Liturgie tak vrcholnou měrou přispívá k manifestaci Kristova tajemství a skutečné povahy Kristovy Církve v životě věřících.⁵⁶ Konáním liturgie Církve pokračuje v díle spásy, ona je vrcholem, „k němuž směřuje činnost církve,⁵⁷ a zároveň zdroj, z něhož vyvěrá veškerá její síla“.⁵⁸ Ve věroučné konstituci o Božím zjevení *Dei verbum* můžeme pozorovat Církev coby služebníci v předávání Zjevení, „posvátného pokladu Božího slova“.⁵⁹ V pastorální konstituci o Církvi v dnešním světě *Gaudium et spes* se ukazuje ekleziologie dialogu a solidarity se světem, Církve vedená Duchem Svatým rozlišuje „znamení doby“ a na základě toho rozpoznává, jak má jednat v aktuální fázi dějin pro lidštější rozvoj

⁵⁴ Srov. *Relatio finalis* biskupské synody 1985, <http://secretariat.synod.va/content/dam/synod/documenti/sinodo%20dei%20vescovi%201985%20relazione%20finale.pdf> [cit. 2023-04-01]: „L'ecclesiologia di comunione è l'idea centrale e fondamentale nei documenti del Concilio.“

⁵⁵ SC 2.

⁵⁶ Srov. tamtéž.

⁵⁷ V českém překladu koncilních textů se slovo „Církev“ obvykle píše s malým počátečním písmenem, ačkoliv v latinském textu se píše s velkým vždy, když se jím označuje Katolická církev. Tohoto užití podle originálního znění koncilních dokumentů se držíme i v textu této práce, citace českého překladu však zpravidla ponecháváme nezměněné.

⁵⁸ SC 10.

⁵⁹ Srov. DV 7-10.

společnosti.⁶⁰ V dekretu *Unitatis redintegratio* je představeno tajemství jednoty Církve, jejímž nejvyšším vzorem je jednota osob v Nejsvětější Trojici,⁶¹ zároveň je v něm vykreslen vztah katolických křesťanů s jejich bratry jiných křesťanských vyznání, s nimiž je poji křesť a v mnohých bodech i stejná víra.⁶² Obnovení jednoty mezi všemi křesťany dekret dokonce představuje jako jeden z hlavních cílů koncilu.⁶³ V dekretu o misijní činnosti Církve *Ad gentes* se Církev ukazuje jako putující společenství, které má původ v Nejsvětější Trojici a které je svou podstatou misionářské, není zde tedy samo pro sebe. Žije pro Boha a pro ty, kteří k Božimu lidu ještě nepatří. Svou činností Církev naplňuje Boží plán v dějinách.⁶⁴

Stěžejním dokumentem koncilu na poli ekleziologie je však již zmíněná věroučná konstituce o Církví *Lumen gentium*, jež v určité podobě obsahuje všechny prvky koncilní ekleziologie, které byly do této chvíle jmenovány. O jejím konkrétním obsahu vzhledem k našemu tématu budeme více mluvit později, nyní stačí rámcově představit její celkovou ekleziologii. Koncil se snažil představit tajemství Církve ve světle živé Tradice Církve (se zvláštním důrazem na Písmo svaté a církevní Otce) jako součást dějin spásy v trinitární perspektivě. O Církví se tak mluví jako o putujícím Božím lidu, Kristově tajemném těle i chrámu Ducha Svatého.⁶⁵ Církev je v Kristu jakoby svátostí neboli znamením a nástrojem „vnitřního spojení s Bohem a jednoty celého lidstva,“⁶⁶ ale je také hierarchicky strukturovaným společenstvím, v němž má každý své vlastní místo a roli k dobru všech. Církev je ontologicky svatá, avšak její členové, ačkoliv ve křtu na této svatosti mající původ v Bohu dostali podíl, o morální svatost a dokonalost lásky zápasí v každodenním boji s pomocí Boží milosti. Církev má navíc historický a eschatologický ráz, putuje dějinami k nebeské vlasti, zároveň je s Církví nebeskou spojena a nahlíží své tajemství v Panně Marii, matce všech křesťanů v řádu milosti

⁶⁰ Srov. GS 1-3, 11.

⁶¹ Srov. UR 2.

⁶² Srov. UR 3.

⁶³ Srov. UR 1.

⁶⁴ Srov. AG 1-9.

⁶⁵ Srov. LG 17: „A tak církev zároveň prosí i pracuje, aby se celý svět ve své plnosti přetvořil v Boží lid, Kristovo tělo, chrám Ducha svatého, a aby Stvořiteli vesmíru a Otci byla v Kristu, který je hlava všech, vzdávána všechna čest a sláva.“

⁶⁶ LG 1.

a jedinečném údu Kristovy Církve. Církev má původ v lůně nejsvětější Trojice a jejím cílem je opětovné setkání se svým Původcem ve věčném životě.

Koncept trojího úřadu, o který nám v této práci jde, a to zvláště v jeho aplikaci na kněze, je rozvíjen především v částech pojednávajících o Církvi jako strukturovaném společenství, ale těmto kapitolám v *Lumen gentium* předchází důležitá pasáž o účasti celého Božího lidu na stejném trojím úřadu Krista, které se budeme věnovat v následující kapitole. Jednotlivým úsekům v *Lumen gentium* dále odpovídají některé koncilní dekry (jako je dekret o pastýřské službě biskupů *Christus Dominus* nebo dekret o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*), kterým kvůli jejich značnému přínosu k naší problematice budeme také věnovat nemalou pozornost.

2.3 KONCEPT *TRIPLEX MUNUS* NA DRUHÉM VATIKÁNSKÉM KONCILU

Proč koncilní otcové zvolili právě koncept trojího úřadu, aby s jeho pomocí pojednali o trojím zmocnění a poslání Božího lidu, posvěcených pastýřů a laiků? Dnes se nám fakt recepce tohoto učení může jevit jako samozřejmý – již uplynulo mnoho času od ukončení koncilu a nauka o trojím úřadu mezitím stihla proniknout do katolické teologie, ač zůstává otázkou, do jaké míry. Mezi věřícími obvykle existuje alespoň základní povědomí, že křesťan má účast na trojím úřadě Krista, jak to obsahují např. i křestní obřady,⁶⁷ s jejichž modlitbami se běžný katolík jednou za čas setkává. Co tedy přimělo koncilní otce k této volbě, která do té doby neměla v katolické teologii obdoby – alespoň, pokud se jedná o rozsah použití této nauky? Existuje hned několik rovin odpovědi. Na první, zcela nadpřirozené, lze říci, že Duch Svátý si vede Církev a zvláštním způsobem navíc ekumenický koncil. Vzhledem k tomu, jak elegantně lze koncept *triplex munus* použít v nejrůznějších ekleziologických aplikacích, snad lze v této volbě spatřovat takřka Božskou genialitu. Na úrovni přirozené můžeme dále rozlišit vlivy nepřímé a vzdálené, mezi které můžeme

⁶⁷ V modlitbě při pomazání novokřtěnce křížem se celebrant modlí: „Všemohoucí Bůh tě vysvobodil z hříchu, dal ti život z vody a z Ducha svatého, přijal tě do společenství svého lidu. A jako pomazal svého Syna, našeho Pána Ježíše Krista, na kněze, proroka a krále, označuje posvátným olejem i tebe, neboť patříš ke Kristu navěky.“ *Křestní obřady: křest malých dětí*, Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2020, č. 98.

započítat díla teologů, kteří se trojímu úřadu věnovali v letech předcházejících koncilu,⁶⁸ a vlivy bezprostřední a přímé, totiž zásahy jednotlivců nebo skupin osob, které měly za důsledek, že bylo učení o trojím úřadu přijato na samotném koncilu.⁶⁹ Závěr koncilní debaty o recepci *triplex munus* shrnuje Ormond Rush následovně: „[...] z debaty vyplývá rozhodnutí použít pojem tří úřadů jako jasný strukturující princip pro kapitolu o Božím lidu, pro její diskusi o tom, co je společné všem pokřtěným, a pro pozdější kapitoly (3 a 4) o tom, co odlišuje vysvěcené osoby a laiky.“⁷⁰

Na výsledné podobě koncilních textů je patrné, že koncept *triplex munus* nebyl teologickým vodítkem od začátku prací na koncilních dokumentech. Jeho aplikace na celý Boží lid byla přijata až během druhého zasedacího období a většina implementací konceptu trojího úřadu do věroučné konstituce o Církvi i dalších dokumentů se udála až následně.⁷¹ Snad i proto nenajdeme zmínku o trojím úřadu ani v první kapitole *Lumen gentium* (první zmínka přichází v článcích 10–12 ve druhé kapitole) ani v celé konstituci *Dei verbum*, která pojednává dokonce výslovně o Kristu jako prostředníku a plnosti Zjevení. Dalším důsledkem tohoto historického zjištění je fakt, že pojem trojího úřadu není vždy aplikován zcela důsledně a systematicky, jako např. v 2. kapitole *Lumen gentium*, kde je široce pojednáno o účasti Božího lidu na kněžském a prorockém úřadu, ale nikoliv na královském. V podrobnostech se tomuto tématu budeme věnovat za chvíli, v tomto okamžiku chceme spíše poukázat na celkový charakter koncilních dokumentů, když pojednávají o *triplex munus*. Koncept trojího úřadu však přesto zaujímá v dokumentech Druhého vatikánského

⁶⁸ Obvykle bývají zmiňováni John Henry Newman (který měl údajně rozhodující vliv), holandský jezuita Sebastien Tromp a francouzský dominikán Yves Congar. Srov. RUSH, „The Offices of Christ,“ s. 143–144.

⁶⁹ Ormond RUSH dále rozlišuje přímé vlivy na: (1) přímý vliv teologů, kteří se podíleli na přípravě návrhu dokumentů koncilu jako konzultující odborníci, (2) písemná podání podnětů doktrinní komisi během generálních zasedání a během koncilních mezidobí ze strany skupin biskupů a (3) vystoupení biskupů na koncilu, ať už hovořili svým jménem nebo za skupinu biskupů. Srov. RUSH, „The Offices of Christ,“ s. 143.

⁷⁰ RUSH, „The Offices of Christ,“ s. 146.

⁷¹ Srov. tamtéž, s. 146–148; Peter DE MEY, „Sharing in the threefold office of Christ, a different matter for laity and priests?: The tria munera in *Lumen Gentium*, *Presbyterorum Ordinis*, *Apostolicam Actuositatem* and *Ad Gentes*,“ in Annemarie C. MAYER (ed.), *The Letter and the Spirit: On the Forgotten Documents of Vatican II*, Leuven: Peeters, 2018, 163–169. V obou článcích je podrobněji rozebrána historie přijetí učení o účasti celého Božího lidu na trojím úřadu Kristově koncillem.

koncilu významné místo, někdy jej obsahují jednotlivé odstavce, jindy je použit ke strukturování určité sekce dokumentu, jak uvidíme později.

Jak již bylo naznačeno, koncept *triplex munus* aplikován v ekleziologii nabízí mnoho výhod. Jednak propojuje ekleziologii s christologií, umožňuje syntetický a celistvý popis základních aspektů poslání Církve, hierarchie i laiků, a ukazuje, jak je toto poslání zakořeněno v samotném poslání Krista. Jednalo se tedy o opěrný bod k vypracování jak teologie Božího lidu, tak biskupské služby, laikátu a následně i služby kněžské. *Triplex munus* lze navíc spojit se základními prvky evangelizačního poslání Církve, jak o nich mluví i pozdější magisterium: *martyria – leiturgia – diakonia*.⁷²

Již v první kapitole této práce jsme se v rámci systematické reflexe zmínili o tom, že jednotlivé úřady jsou u Krista komplementární způsoby, jak pohlížet na jediné dílo spásy, které vykonal. Nelze oddělovat jeden úřad od ostatních ani neúměrně zdůrazňovat jeden na úkor ostatních. Podobně i v ekleziologii se musíme snažit vyhnout podobně jednostrannému či reduktivnímu pohledu na trojí úřad. Svátosti, kterými věřící dostává podíl na trojím úřadu Kristově (křest, biřmování, svěcení) vždy udělují účast na celé triádě. I když mnoho autorů libovolně zaměňuje pojem *triplex munus* a *tria munera*, my se budeme držet pojmu *triplex munus* a jeho ekvivalentních variant, jelikož se nám pro výše zmíněné důvody jeví jako vhodnější.

Základní termíny pro jednotlivé úřady, které koncil obvykle používá v souvislosti s hierarchií, jsou *munus docendi* pro úkol učit, *munus sanctificandi* pro úkol posvěcovat a *munus pascendi/pastorale/regendi*, případně *munus Christi Capitis et Pastoris* pro úkol pást. Lze tedy vidět, že u svěcených služebníků je prorocký úřad označován terminologií odvozenou od slova „učit“, kněžský od slova „posvěcovat“ a královský od slova „pást“ či „vládnout“, již na této terminologii lze vidět první náznaky rozlišení účasti na trojím úřadu Krista na základě křtu a na základě svěcení.

Na závěr tohoto úvodu k trojímu úřadu v dokumentech Druhého vatikánského koncilu ještě necháme zaznít shrnutí podstatných bodů z pera teologa Anthony Ekpo:

Bez ohledu na historické a hermeneutické problémy, které rubriku *tria munera* obklopují, se tato rubrika zdá být komplexním způsobem, jak hovořit o Ježíšově životě a službě a o životě církve. Koncilní otcové používali tuto rubriku jako strukturující princip ekleziologie, zejména v LG.

⁷² Srov. MADRIGAL TERRAZAS, „Munera Christi / Ecclesiae,“ s. 969-970; BENEDIKT XVI., *Deus caritas est* 25.

Považovali ji za bohatou rubriku, kterou mohli použít při pojednání o osobě a službě Krista a o účasti lidí na Ježíšově životě a službě jak individuálně, tak kolektivně jako církev. Tato rubrika také zdůrazňuje něco, co je společné všem pokřtěným: účast na vnitřním životě Krista jako kněze, proroka a krále. Účast na Kristově kněžské, prorocké a královské službě není vyhrazena pouze vysvěceným ani laikům; je to skutečnost sdílená všemi věřícími „od biskupů až po poslední věřící laiky“ (LG 12).⁷³

⁷³ EKPO, „The Sensus Fidelium and the Threefold Office of Christ,“ s. 337.

3 *TRIPLEX MUNUS* BOŽÍHO LIDU JAKO

EKLEZIOLOGICKÝ KONTEXT TROJÍHO ÚŘADU

SVĚCENÝCH SLUŽEBNÍKŮ

Pán Ježíš, „kterého Otec posvětil a poslal na svět“ (Jan 10,36), dává celému svému tajemnému Tělu podíl na pomazání Ducha, jímž byl pomazán. V něm se totiž všichni věřící stávají svatým a královským kněžstvem. Skrze Ježíše Krista přinášejí duchovní oběti Bohu a zvěstují mocné skutky toho, který je povolal ze tmy k svému podivuhodnému světlu. Neexistuje tedy žádný úd, který by neměl podíl na poslání celého těla; každý musí mít v srdci posvátnou úctu k Ježíšovi a z prorockého ducha o Ježíšovi vydávat svědectví.⁷⁴

V církvi jsou různé služby, ale jedno poslání. Apoštolům a jejich nástupcům svěřil Kristus úkol učit, posvěcovat a řídit jeho jménem a mocí. Avšak i laici, když se jim dostalo účasti na Kristově kněžském, prorockém a královském úřadě, plní v církvi i ve světě svůj podíl na poslání celého Božího lidu.⁷⁵

Výše citované texty nastiňují to, o čem budeme pojednávat v této kapitole. Celý Boží lid má účast na trojím poslání Kristově na základě svého křtu. O Božím lidu pojednává v rámci koncilních textů především 2. kapitola věroučné konstituce o Církvi *Lumen gentium*. Poté, co koncilní otcové v 1. kapitole pojednali o tajemství Církve, která je „v Kristu jakoby svátost neboli znamení a nástroj vnitřního spojení s Bohem a jednoty celého lidstva,“⁷⁶ ukázali na její původ v plánu Otce, její založení Kristem a zjevení a posvěcení při seslání Ducha Svatého, a poté, co vykreslili její tajemství za použití různých komplementárních kategorií a obrazů, vyvstává před námi kapitola druhá, která se věnuje tématu „Božího lidu“. Mezi oběma prvními kapitolami existuje hluboký vztah: to, co bylo v první kapitole nastíněno spíše teologicky, je ve druhé kapitole nahlíženo z více historického pohledu.⁷⁷ Právě na tomto místě nacházíme nejdůkladnější pojednání o tom, jak má celý Boží lid, celek věřících, účast na trojím úřadu Kristově. Až po této kapitole následuje kapitola, která nese

⁷⁴ PO 2.

⁷⁵ AA 2.

⁷⁶ LG 1.

⁷⁷ Srov. Giacomo CANOBBIO, Sandra MAZZOLINI, Serena NOCETI, Roberto REPOLE, Gilles ROUTHIER a Dario VITALI, *Commentario ai documenti del Vaticano II. 2: Lumen gentium*, Bologna: EDB, 2015, s. 148-149, 156.

název „Hierarchické zřízení Církve, zvláště episkopátu“. Následují kapitoly o laicích (4.), o všeobecném povolání ke svatosti (5.), o řeholnicích (6.), o eschatologickém rázu putující Církve a jejím spojení s nebeskou Církví (7.) a nakonec závěrečná 8. kapitola o blahoslovené Panně Marii, Matce Boží, v tajemství Krista a Církve. Právě toto řazení kapitol v rámci struktury celého dokumentu má svůj teologický význam, který je promítnut i do uspořádání kapitol v rámci této práce. Církev totiž není složená ani výhradně ani především z těch, kteří přijali svěcení. Přivtělení ke Kristu a jeho tělu, to je k Církvi (srov. Kol 1,18), nastává křtem, první a základní svátostí, která z nás činí adoptivní Boží děti. Bytí Božím lidem na základě křtu tedy předchází diferenciaci v rámci Církve, ke které dochází na základě různých charismat, povolání, úkolů nebo životních stavů. I téma služebného kněžství musí najít své správné místo v rámci celkového kontextu ekleziologie – vždyť služebné kněžství je ve službě kněžství křestního,⁷⁸ ačkoliv ne zcela výlučně, neboť poslání služebného kněze přesahuje hranice Církve.

Jak znovuobjevení a podtržení pojmu Božího lidu, tak jeho zařazení před kapitolu pojednávající o hierarchii Církve, jsou průlomem v historii katolické magisteriální ekleziologie.⁷⁹ Pokud jde o naše specifické téma trojího úřadu, je nutno podotknout, že v rámci druhé kapitoly *Lumen gentium* existuje podle některých komentátorů jisté napětí mezi dvěma koncepty, které v ní stojí takřka bok po boku. Ještě předtím, než byla přijata kategorie *triplex munus* v její aplikaci na celý Boží lid a laiky, obsahoval návrh dokumentu *De Ecclesia* rozlišení mezi všeobecným⁸⁰ a služebným neboli hierarchickým kněžstvím. Jak poznamenává Ormond Rush: „Logické napětí mezi rubrikou kněžství jako zastřešující kategorií a třemi úřady jako zastřešující kategorií zůstává v závěrečných dokumentech zachováno, nepochybně v důsledku přehazování odstavců a pozdního zařazení některých

⁷⁸ „[...] služebné kněžství slouží všeobecnému kněžství, je zaměřeno na rozvoj křestní milosti všech křesťanů.“ KKC 1547.

⁷⁹ Srov. *Commentario ai documenti del Vaticano II. 2: Lumen gentium*, s. 143. O důvodech, které stály za vsunutím celé kapitoly o Božím lidu do textu konstituce, srov. tamtéž, s. 147.

⁸⁰ V latinském textu *Lumen gentium*, čl. 10 se setkáme s pojmem *sacerdotium commune fidelium*. V českém překladu z r. 1992 je použit výraz „všeobecné kněžství“ (vycházím z vydání *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002). Ačkoliv jak vzhledem k latinskému termínu, tak k významu termínu v člancích 10 a 11 by podle mého názoru více vyhovoval termín „společné kněžství“, budu se držet oficiálního překladu a obvyklé české terminologie.

odstavců.⁸¹ Tomuto pozdějšímu vnesení kategorie trojího úřadu lze přičítat i jistou necelistvost pojednání o účasti Božího lidu na trojím úřadu Krista, jak již bylo zmíněno.

3.1 LG 10: ÚČAST NA KNĚŽSKÉM ÚŘADU KRISTA:

VŠEOBECNÉ A SLUŽEBNÉ KNĚŽSTVÍ

První článek druhé kapitoly *Lumen gentium*, článek č. 9, uvádí téma Božího lidu, ukazuje jeho místo v rámci dějin spásy a popisuje klíčové charakteristiky tohoto „mesiášského lidu“, který má za hlavu Krista. Hned po něm následuje článek 10., ve kterém se setkáváme s prvním z trojice úřadů, *úřadem kněžským*. Článek se skládá ze dvou odstavců, z nichž první pojednává o všeobecném kněžství všech pokřtěných, druhý o jeho poměru ke kněžství služebnému. Začátek článku je uveden christologicky, jak je to pro texty koncilu obvyklé, když pojednávají o *triplex munus*: „Kristus Pán, velekněz vybraný z lidí (srov. Žid 5,1-5), z nového lidu ‚udělal (...) královský národ a kněze Boha, svého Otce‘ (Zj 1,6; srov. 5,9-10).“⁸² Kristus, jediný pravý kněz, dal všem věřícím Božího lidu účast na svém kněžství, které je zaměřeno na Boha, jeho Otce. Hned v další větě máme zmínku i o pomazání Ducha Svatého, čímž je téma ukotveno i trinitárně a pneumatologicky. Po tomto úvodu se zbytek prvního odstavce věnuje popisu všeobecného kněžství věřících:

Vždyť pokřtění jsou svým znovuzrozením a pomazáním od Ducha svatého posvěceni na duchovní chrám a na svaté kněžstvo, aby každým skutkem jako křesťané přinášeli duchovní oběti a hlásali mocné činy toho, který je ze tmy povolal ke svému podivuhodnému světlu (srov. 1 Petr 2,4-10). Ať proto všichni Kristovi učedníci setrvávají v modlitbách a společně chválí Boha (srov. Sk 2,42-47), ať sami sebe nabízejí jako oběť živou, svatou, milou Bohu (srov. Řím 12,1); ať všude ve světě vydávají svědectví o Kristu a těm, kdo se na to ptají, ať zdůvodňují, proč mají naději na věčný život (srov. 1 Petr 3,15).⁸³

Pramenem tohoto všeobecného kněžství je křest, proto se nazývá také kněžstvím křestním. Křtem je každý věřící znovuzrozen a pomazán Duchem Svatým, čímž se stává součástí duchovního chrámu a svatého kněžstva (*sacerdotium sanctum*). Ukazuje se tak komunitní či společný rozměr tohoto všeobecného kněžství, aniž by to však vylučovalo čtení článku, které

⁸¹ RUSH, „The Offices of Christ,“ s. 146. Srov. tamtéž, s. 139.

⁸² LG 10.

⁸³ Tamtéž.

jej aplikuje na jednotlivce. Jak říká Dario Vitali, když srovnává pojetí *Lumen gentium* 10 s *Římským katechismem*: „[...] LG 10 naopak přesouvá pozornost z jednotlivého věřícího na celý Boží lid jako subjekt společného kněžství. Ačkoli není vyloučena individuální perspektiva, duchovní oběti nekoná ani tak jednotlivý pokřtěný, jako spíše kněžské společenství: výkon společného kněžství je veřejným úkonem církve, která ‚prosí svého Pána a skrze něho vzdává poctu věčnému Otci‘ (SC 7).“⁸⁴

Odstavec pokračuje výčtem toho, v čem spočívá výkon všeobecného kněžství. Věřící mají (1) každým skutkem jako křesťané přinášet duchovní oběti, (2) hlásat mocné činy toho, který je ze tmy povolal ke svému podivuhodnému světlu, (3) setrvávat v modlitbách a společně chválit Boha, (4) nabízet sami sebe jako oběť živou, svatou, milou Bohu, (5) všude ve světě vydávat svědectví o Kristu a (6) těm, kdo se na to ptají, zdůvodňovat, proč mají naději ve věčný život. Celý život křesťana jako jednotlivce i svatého kněžstva jako celku věřících se má stát bohoslužbou – každý skutek má být vykonán tak, aby se mohl stát a také skutečně stal obětí pro Boha. To znamená, že má být vykonán dobře a s dobrým úmyslem – totiž z lásky k Bohu a bližnímu. Dále se křesťní kněžství projevuje svědectvím, hlášením mocných činů Božích, které by se však dalo spojit také s úřadem prorockým. Následně koncil zmiňuje modlitbu a společnou chválu Boha, což jsou prvky ryze kněžské. Další charakteristika se opět týká přinášení oběti, úkonu podstatně kněžského (srov. Žid 5,1), který oproti prvnímu bodu do obětního úkonu zapojuje samotnou existenci křesťana – každý pokřtěný má Bohu obětovat nejen řadu dobrých skutků, resp. všechny své skutky, ale taky sám sebe. Na základě křtu je zároveň každý věřící poslán samotným Kristem,⁸⁵ aby o něm svědčil všude ve světě. Nakonec LG 10 zmiňuje ještě apologetický rozměr křesťního kněžství – zdůvodňovat těm, kteří se ptají, svou naději na věčný život, což je opět aspekt, který by šel spojit s úřadem prorockým.

V druhém odstavci 10. článku pak koncil vedle sebe staví dvojí formu kněžství (*sacerdotium*), kterou nacházíme v Církvi. Kněžství *všeobecné*, o kterém již pojednal, se od kněžství *služebného* neboli *hierarchického* liší „podstatně, a ne pouze stupněm, přesto však jsou ve vzájemném vztahu (*ad invicem tamen ordinantur*), neboť jedno i druhé – každé svým

⁸⁴ *Commentario ai documenti del Vaticano II. 2: Lumen gentium*, s. 162.

⁸⁵ AA 3 potvrzuje, že křtem a biřmováním jsou věřící pověřeni samotným Pánem, aby konali apoštolát. Ačkoliv se na tomto místě mluví o laicích, jedná se o pověření vyplývající ze svátosti křtu a biřmování, takže se týká všech věřících, kteří tyto svátosti přijali.

vlastním způsobem – má účast na jediném kněžství Kristově“. Toto je první zmínka o služebném kněžství v koncilních dokumentech. I na tom lze vidět to, co jsme již poznamenali, totiž že příslušnost ke Kristu a Církvi na základě křtu (kterému zde odpovídá všeobecné kněžství) předchází další diferenciaci jako např. na základě svátosti svěcení (které odpovídá kněžství služebné).⁸⁶ Zároveň i zde je jasně řečeno, že se nejedná o kněžství, které by bylo jaksi odtržené, osamocené, emancipované, nýbrž že se jedná u jednoho i druhého o účast na kněžství Kristově, který je jediným veleknězem Nové smlouvy.

Po tomto srovnání obou forem kněžství a poukázání na jejich společný pramen se pozornost koncilních otců obrací na podstatu kněžství ordinovaných služebníků: „Služebný kněz (*sacerdos*), který vykonává svou službu, svou posvátnou mocí vytváří a řídí kněžský lid; v zastoupení Krista (*in persona Christi*) koná eucharistickou oběť a jménem celého lidu ji podává Bohu.“ Koncil zmiňuje dva prvky: (1) vztah služebného kněze ke kněžskému lidu: posvátnou mocí (*potestate sacra*), která má původ v přijatém svěcení, kněz vytváří (*efformat*, tj. formuje, utváří) a řídí (*regit*) kněžský lid. Kněz slaví eucharistii, ze které pramení život Církve.⁸⁷ To je jednoznačně prvek spadající pod kněžský úřad. Nicméně druhé sloveso, „řídít“ se dle našeho názoru vztahuje více k úřadu královskému neboli pastýřskému, na kterém má služebný kněz účast specifickým způsobem. (2) Vysvěcený kněz koná eucharistickou oběť. A to zejména v zastoupení Krista, *in persona Christi Capitis*, tedy v osobě Krista hlavy, jak se tradičně (velmi správně) říká.⁸⁸ Ale nejen to. Zároveň ji obětuje jménem celého lidu Bohu, a tak působí jako prostředník,⁸⁹ který opět není prostředníkem sám o sobě, ale jedině díky účasti na jediném prostřednictví Kristově, kterému slouží.

⁸⁶ Srov. *Commentario ai documenti del Vaticano II. 2: Lumen gentium*, s. 163.

⁸⁷ Tuto realitu krásně vystihuje již název jedné z encyklik sv. Jana Pavla II. *Ecclesia de Eucharistia* o eucharistii a jejím vztahu k církvi: JAN PAVEL II., *Ecclesia de Eucharistia*. Srov. KKC 1396.

⁸⁸ Tuto frázi koncil výslovně užívá v PO 2: „Skrze ni [svátost kněžství] jsou kněží pomazáním Ducha svatého označeni zvláštním znamením a tím připodobněni Kristu Knězi tak, že mohou jednat jménem Krista Hlavy (*ut in persona Christi Capitis agere valeant*).“ V LG 10 najdeme frázi „*in persona Christi*“, stejně jako v LG 28. Formule *personam Christi gerere* se pak nachází ještě v PO 12 a 13.

⁸⁹ Srov. STh III, 82, 3, resp. Je však třeba mít na paměti, že koncil nikde výslovně neoznačuje ani biskupa, ani kněze jako „prostředníka“, srov. Erio CASTELLUCCI, Massimo FAGGIOLI, Serena NOCETI a Sandro PANIZZOLO, *Commentario ai documenti del Vaticano II. 4: Christus Dominus Optatam totius Presbyterorum ordinis*, Bologna: EDB, 2017, s. 357. V LG 28 však nacházíme o kněžích-presbyterech tuto zmínku: „Podle stupně služby se podílejí na úkolu jediného prostředníka Krista (srov. 1 Tim 2,5) [...]“

Na toto krátké pojednání o službě svěcených kněží navazuje jedna věta, která se opět vrací ke kněžství všeobecnému a uzavírá tak celý článek: „Věřící mocí svého královského kněžství (1) spolupůsobí při obětování eucharistie a uplatňují své kněžství (2) přijímáním svátostí, (3) modlitbou a děkováním, (4) svědectvím svatého života, (5) odříkáním a (6) činorodou láskou.“⁹⁰ Služební kněží slaví eucharistickou oběť *in persona Christi Capitis*, nicméně i každý pokřtěný obětuje eucharistii spolu s knězem, jak to zaznívá i v první eucharistické modlitbě, když kněží říkají: „Za ně ti přinášíme a oni ti přinášejí tuto oběť chvály za sebe i za všechny sobě blízké, za život v bezpečí, za vykoupení a naději ve spásu a modlí se k tobě, Bože věčný, živý a pravý.“⁹¹ Dále věřící uplatňují své kněžství přijímáním svátostí, které koncil podrobněji rozvede v následujícím článku. Modlitba byla zmíněna již v prvním odstavci 10. článku, ale na tomto místě navíc nacházíme termín „děkování“. Svědectví života již také zaznělo, ale zde se specifikuje, že se má jednat o „svatý“ život, což je téma, které bude opět připomenuto na konci 11. článku, když koncil poprvé nastíní téma všeobecného povolání ke svatosti, které později rozvede v celé kapitole, a to v kapitole páté. Výčet je završen „odříkáním“ a „činorodou láskou“ – tedy i askeze a tvořivá láska jsou určitým způsobem „povoláním“, které vyvěrá z přijetí křestní koupele.

Kněžství všeobecné a služební se tak jeví jako dvě reality, které se od sebe liší, existuje mezi nimi však vztah reciprocity a komplementarity, jsou zaměřeny *ad invicem*, jak říká koncil, jedna na druhou. Pokud je tato jejich souvztažnost narušena, vyvstává riziko absolutizace jedné či druhé formy kněžství a narušení jejich plodného vzájemného vztahu, na kterém mj. závisí život Církve.⁹²

3.2 LG 11: ÚČAST BOŽÍHO LIDU NA KNĚŽSKÉM (A KRÁLOVSKÉM?) ÚŘADU KRISTA: UPLATŇOVÁNÍ VŠEOBECNÉHO KNĚŽSTVÍ VE SVÁTOSTECH

Článek, který následuje, je v českém vydání koncilních dokumentů nadepsán „Uplatňování všeobecného kněžství ve svátostech“. Jedná se tak o rozvedení tématu všeobecného kněžství

⁹⁰ LG 10. Číslování u jednotlivých prvků výkonu všeobecného kněžství přidáno autorem práce.

⁹¹ *Český misál*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2015, s. 357.

⁹² Srov. *Commentario ai documenti del Vaticano II. 2: Lumen gentium*, s. 165-166.

do větších detailů v jeho svátostné dimenzi, která již byla zmíněna v předchozím článku č. 10. Článek se skládá ze 3 odstavců: v prvním je po krátkém úvodu pojednáno o iniciačních svátostech, tedy o křtu, biřmování a eucharistii. Ve druhém je pozornost věnována svátostem uzdravení a poslání, tedy zbývajícím čtyřem svátostem: svátosti pokání, pomazání nemocných, „vyššího“ svěcení a manželství. V posledním, velmi krátkém odstavci, je pojednání o všeobecném kněžství završeno potvrzením, že všichni věřící křesťané jsou (na základě křtu)⁹³ Pánem povoláni k dokonalé svatosti. Tak je všeobecné kněžství a kapitola o Božím lidu vůbec propojena i s pozdější 5. kapitolou, která toto téma dále rozvíjí.

Tomuto článku nebudeme věnovat pozornost do stejného detailu jako článku č. 10, protože pojednává spíše o jednotlivých svátostech a křesťanském životu z nich než o obecném charakteru účasti na Kristově kněžském úřadu, který je v centru našeho zájmu. Přesto na tomto místě vyvstává jedna otázka, která je pro nás důležitá. A to sice, proč koncil věnuje dva články všeobecnému kněžství věřících, následně článek č. 12 účasti Božího lidu na prorockém úřadu Krista, ale královskému úřadu Krista a účasti Božího lidu na něm nedal prostor v žádném samostatném článku, alespoň ne ve 2. kapitole *Lumen gentium*. Je několik variant řešení, které zastávají různí autoři.

První možností je, že je účast na královském úřadu implicitně obsažena v 11. článku. Jeho úvodní věta zní: „Posvátný a organický ráz tohoto kněžského společenství se aktivně projevuje svátostmi a ctnostmi.“ Přijímání (resp. vysluhování)⁹⁴ svátostí bezpochyby patří pod kněžský úřad. Nicméně uplatňování ctností se jeví spíše jako vykonávání královského úřadu, zvláště, když text porovnáme s LG 34 a 36, kde se mluví o účasti laiků na Kristově kněžském, resp. královském úřadu. V LG 36 pojednávajícím o účasti na královském úřadu se tak mj. dočteme: „Tuto moc odevzdal učedníkům, aby i oni měli královskou svobodu a sebezáporem a svatým životem přemáhali v sobě vládu hříchu (srov. Řím 6,12) [...]“ I později v 11. článku, když se mluví o jednotlivých svátostech, koncil nezmiňuje pouhé

⁹³ Srov. LG 39–40.

⁹⁴ I laik může např. sloužit jako mimořádný vysluhovatel svatého přijímání, srov. *Všeobecné pokyny k Římskému misálu (editio typica tertia emendata 2008)*, 98 (o akolytovi), 162 (o mimořádném rozdělovateli svatého přijímání obecně). Podobně i u křtu může být mimořádným udělovatelem i „katechista nebo jiný k tomuto úkolu místním ordinářem pověřený a v případě nutnosti dokonce kterýkoliv člověk, který má náležitý úmysl [...]“ CIC 861 §2.

přijímání svátostí, ale pojednává také o křesťanském životě v síle těchto svátostí, a to již podle názoru nejen mého, ale i např. Daria Vitaliho, spadá pod úřad královský.⁹⁵

Druhou možnost nám nabízí koncilní *Relatio*, jak ve svém článku poznamenává Peter De Mey: „Bylo to konečné rozhodnutí koncilu, jak uvádí *relatio*, „mluvit o kněžském úřadu v § 10 a § 11, o prorockém úřadu lidu v § 12 a o královském úřadu v kapitole o laicích, § 36.“⁹⁶ LG 34–36 totiž pojednává výslovně o účasti *laiků* na trojím úřadu Krista, nicméně mnohé z toho, co popisuje, je možné aplikovat na všechny pokřtěné. Podle koncilního učení (zvláště LG 31) je totiž identita laika dána především dvěma charakteristikami: (1) křtem, kterým byl přiřčen k Božímu lidu a (2) „světským rázem“, tedy životem uprostřed světa oproti klerikům, kteří „jsou určeni v první řadě a vlastním zaměřením k posvátné službě“.⁹⁷ Tam, kde koncil v LG 34–36 mluví o tom, co vychází ze křtu a co ze své podstaty není vázáno na onen „světský ráz“, lze aplikovat na všechny pokřtěné, na celý Boží lid. Konkrétně by se tedy v LG 36 jednalo o tuto pasáž:

Kristus se stal poslušným až k smrti, a proto byl povýšen od Otce (srov. Flp 2,8-9) a vešel do slávy svého království. Jemu je všechno podřízeno, dokud on sám sebe i všechno stvořené nepodřídí Otci, aby pak Bůh měl svrchovanou vládu nade vším (srov. 1 Kor 15,27-28). Tuto moc odevzdal učedníkům, aby (1) i oni měli královskou svobodu a sebezáporem a svatým životem přemáhali v sobě vládu hříchu (srov. Řím 6,12), ba více, (2) aby sloužili Kristu v druhých lidech a (3) pokorou a trpělivostí přiváděli své bratry ke Králi, jemuž sloužit znamená kralovat.⁹⁸

Královský úřad Božího lidu by v případě, že přijmeme předloženou argumentaci, znamenal na základě LG 36 tři věci: (1) kralovat sám sobě, být „královsky“ svobodný, přemáhat v sobě vládu hříchu (doslova *regnum peccati*, tedy „království hříchu“) sebezáporem a svatým životem. (2) Sloužit Kristu v druhých lidech, tedy následovat jako učedník Mistrův příklad. (3) Přivádět své bratry ke Králi, a to pokorou a trpělivostí, ctnostmi ryze evangelijními, kterými prokazují, že vládnu sám sobě pod Kristovou nadvládou – tak mohu svým životem ukázat, že sloužit Kristu opravdu znamená kralovat. Co pomůže, že člověk vládne druhým

⁹⁵ Srov. *Commentario ai documenti del Vaticano II. 2: Lumen gentium*, s. 171.

⁹⁶ DE MEY, „Sharing in the threefold office of Christ,“ s. 165.

⁹⁷ LG 31.

⁹⁸ LG 36, číslování jednotlivých prvků přidáno autorem práce.

lidem či věcem, když není schopen ovládat sám sebe, a zvláště potírat vládu hříchu ve vlastním srdci?

Poslední, třetí, možnost, která se mi osobně jeví jako málo pravděpodobná, je propojení královského úřadu s článkem LG 9, úvodním článkem druhé kapitoly o Božím lidu, kde se dvakrát označuje Boží lid jako lid „mesiášský“.⁹⁹ Podle Daria Vitaliho je však význam tohoto pojmu nejasný,¹⁰⁰ snad se jedná o zdůraznění pomazání celého Božího lidu¹⁰¹ nebo o pokračování v Kristově mesiášském poslání v dějinách.

3.3 LG 12: ÚČAST BOŽÍHO LIDU NA PROROCKÉM ÚŘADU

KRISTA: *SENSUS FIDEI* A CHARISMATA V BOŽÍM LIDU

Dostáváme se k poslednímu z trojice úřadů v rámci 2. kapitoly *Lumen gentium*, úřadu prorockému. Článek 12, který o něm pojednává, se skládá ze dvou odstavců, které pojednávají o rozdílných tématech: první po krátkém obecném úvodu k účasti na prorockém úřadu mluví o *sensus fidei* (*fidelium*, jak někteří autoři doplňují), druhý pak o charismatech v Božím lidu. Obojí jsou témata komplexní a bylo o nich mnoho napsáno, ale ještě předtím, než se k nim dostaneme, se podívejme na úvodní větu celého článku: „Svatý Boží lid má účast také v Kristově prorockém poslání tím, že (1) rozšiřuje jeho živé svědectví především životem víry a lásky, a (2) tím, že podává Bohu oběť chvály, ovoce rtů vyznávajících jeho jméno (srov. Žid 13,15).“¹⁰² Tak, jako Kristus zprostředkoval svého Otce nejen slovy, ale i činy,¹⁰³ mají i věřící křesťané svědčit především životem, a to životem víry a lásky – tak lze podle koncilu zprostředkovat Boha tomuto světu, tak může být každý pokřtěný znamením, které odkazuje za sebe – na Krista. Článek dále zmiňuje „oběť chvály, ovoce rtů vyznávajících jeho jméno“. Pokud by se jednalo pouze o modlitbu, je na místě otázka, jestli

⁹⁹ Srov. DE MEY, „Sharing in the threefold office of Christ,“ s. 167.

¹⁰⁰ Srov. *Commentario ai documenti del Vaticano II. 2: Lumen gentium*, s. 157.

¹⁰¹ „Hlavou tohoto lidu je Ježíš Kristus [Pomazaný, Mesiáš]: protože totéž pomazání, Duch svatý, stéká z hlavy na Tělo, je tento lid ‚mesiášským lidem‘.“ KKC 782.

¹⁰² LG 12, číslování jednotlivých prvků přidáno autorem práce.

¹⁰³ Jedná se o ono „*gestis verbisque*“ v DV 2: „Toto zjevování se uskutečňuje *činy i slovy*, které navzájem vnitřně souvisí, takže skutky, které Bůh vykonal v dějinách spásy, ukazují a posilují nauku i skutečnosti vyjádřené slovy; slova pak hlásají tyto skutky a objasňují tajemství v nich obsažená.“

by tento prvek nepatřil spíše pod kněžský úřad. Ale zdá se, že by mohlo jít o vyznávání Boha před lidmi, což by odpovídalo druhé ze dvou forem svědčení o Bohu – svědectví slovy.¹⁰⁴ Kdo tedy vyznává Boží jméno, ať už to je před lidmi nebo ne, podává Bohu oběť chvály a vykonává tak prorocký úřad Krista.

Zbytek prvního odstavce je věnován „nadpřirozenému smyslu pro víru“ neboli, jak se již vžilo, onomu *sensus fidei*. Není mým záměrem dopodrobna rozebírat všechny detaily, které se k tomuto tématu váží,¹⁰⁵ je však zajímavý fakt, že ještě předtím, než koncil promluví o neomylnosti v učení (*in docendo*), mluví o neomylnosti Božího lidu ve věření (*in credendo*). Boží slovo je na prvním místě svěřeno celé Církvi, v níž však mají svěcení služebníci zvláštní úkol při jeho výkladu.¹⁰⁶ Sensus fidei koncil popisuje takto:

Celek věřících, kteří mají pomazání od Svatého (srov. 1 Jan 2,20 a 27), se nemůže mýlit ve víře. Tuto svou neobyčejnou vlastnost projevuje prostřednictvím nadpřirozeného smyslu pro víru celého lidu, když „od biskupů až po poslední věřící laiky“ dává najevo svůj obecný souhlas ve věcech víry a mravů. Tento smysl pro víru probouzený a udržovaný Duchem pravdy, působí, že Boží lid – pod vedením posvátného učitelského úřadu církve, který věrně poslouchá – nepřijímá už pouze lidské slovo, nýbrž skutečně slovo Boží (srov. 1 Sol 2,13), (1) neúchylně lne k „víře jednou provždy křesťanům svěřené“ (Jud 3), (2) proniká do ní stále hlouběji správným usuzováním a (3) stále plněji ji uplatňuje v životě.¹⁰⁷

Subjekt je zde opět kolektivní, jedná se o „celek věřících“ (*universitas fidelium*), nelze tedy zavádět jakýkoliv rozpor mezi *sensus fidei* a magisterium, neboť koncil nemluví o nějaké

¹⁰⁴ Pojem „svědectví“ je podle Ormonda Rushe klíčovým pojmem, který spojuje celý Boží lid v účasti na prorockém úřadu Krista: „Pokud jedno slovo vystihuje vizi II. vatikánského koncilu o tom, jak se všichni věřící (vysvěcení i laici) podílejí na prorockém úřadu vyučování, je to slovo ‚svědek‘ (*testis*) nebo ‚svědectví‘ (*testimonium*). Toto slovo se objevuje téměř jako definice na začátku LG 12: ‚Svatý Boží lid se také podílí na Kristově prorockém úřadu: šíří o něm živé svědectví.‘ V LG 19 o hierarchii se připomíná potvrzení apoštolského poslání Zmrtvýchvstalým Kristem: ‚Budete mými svědky‘ (Sk 1,8: *eritis mihi testes*). V LG 35 o specifické účasti laiků na prorockém úřadu jsou slova ‚svědectví‘, ‚svědek‘ a ‚svědkové‘ použita pětkrát.“ RUSH, „The Offices of Christ,“ s. 149-150.

¹⁰⁵ Podrobnější analýzu tohoto tématu lze najít např. v EKPO, „The Sensus Fidelium and the Threefold Office of Christ,“ s. 330–346; RUSH, „The Offices of Christ,“ s. 149-152; MEZINÁRODNÍ TEOLOGICKÁ KOMISE, *Sensus fidei v životě církve*, Praha: Krystal OP, 2015.

¹⁰⁶ Srov. RUSH, „The Offices of Christ,“ s. 150.

¹⁰⁷ LG 12, číslování jednotlivých prvků a podtržení přidáno autorem práce.

části věřících (jako např. laicích, což je tendence, se kterou se můžeme v některých interpretacích setkat), nýbrž o celém Božím lidu, laicích i pastýřích.¹⁰⁸ Role magisteria je v článku poté navíc výslovně stanovena – vede Boží lid, aby nezbloudil, a jeví se tak na prvním místě jako svědek pravdy, který stráží věrnost Božímu slovu. Smysl pro víru má jednak aspekt negativní, tj. odmítat omyly ve víře, jednak pozitivní, když (1) nejen přijímá víru, (2) ale také do ní hlouběji proniká a (3) stále plněji ji uplatňuje ve svém životě. Toto všechno není možné nijak jinak než působením Ducha Svatého, Ducha pravdy, který jako pomazání stéká z Krista jako hlavy na celé jeho tělo.¹⁰⁹ Jak lze vidět, v koncilním učení nenacházíme žádné opodstatnění pro zjednodušující a mylnou představu, jako by přijímání Božího slova vírou bylo něco pasivního (ze strany věřících), zatímco jeho vyučování by v protikladu k tomu měl být úkon aktivní (ze strany posvěcených služebníků, kteří navíc nepřestávají být členy Božího lidu). Přijímání víry, pronikání do ní hlouběji a její plnější uplatňování v životě vyžaduje úsilí celého člověka.

V druhém odstavci 12. článku se pak pozornost přesouvá k charismatům v Božím lidu. Napojení charismat na prorocký úřad se může jevit jako poněkud umělé,¹¹⁰ nicméně se jedná o působení téhož Ducha Svatého, který probouzí a udržuje v Božím lidu *sensus fidei*. Článek říká, že Duch Svatý „Boží lid posvěcuje, vede a zkrášluje ctnostmi nejenom prostřednictvím svátostí a služeb, nýbrž nadto své dary „přiděluje každému zvlášť, jak chce“ (1 Kor 12,11)“. Tyto dary jsou určeny ke službě (srov. 1 Kor 12,7) a k obnově a dalšímu rozvoji Církve. „Posouzení jejich pravosti a řádného používání náleží církevním představeným; jim zvláště přísluší nezhášet oheň Ducha, ale všechno zkoumat a držet se toho, co je dobré (srov. 1 Sol 5,12 a 19-21).“¹¹¹ Představení tedy mají charismata posuzovat, ale nikoliv potlačovat – naopak jejich je „významný úkol tak vést věřící a uznávat jejich služby a charismata, aby všichni svým způsobem svorně spolupracovali na společném díle“.¹¹²

¹⁰⁸ Srov. *Commentario ai documenti del Vaticano II. 2: Lumen gentium*, s. 179.

¹⁰⁹ Srov. KKC 782. V poslední době se téma *sensus fidei* objevilo také v apoštolské exhortaci *Evangelii gaudium*, kde papež František označuje tento smysl pro víru za určitý *instinkt víry*, „který pomáhá rozpoznávat, co skutečně přichází od Boha“. FRANTIŠEK, *Evangelii gaudium* 119.

¹¹⁰ Srov. *Commentario ai documenti del Vaticano II. 2: Lumen gentium*, s. 177.

¹¹¹ LG 12.

¹¹² LG 30.

3.4 DALŠÍ ZMÍNKY O *TRIPLEX MUNUS* BOŽÍHO LIDU V KONCILNÍCH DOKUMENTECH

Kromě článků LG 10–12, kde se nachází hlavní část výkladu koncilu o účasti Božího lidu na *triplex munus Christi*, najdeme několik zmínek o této účasti i na dalších místech koncilních dokumentů. První zmínka o tom, že na základě křtu získává každý věřící účast na celé triádě úradů najdeme v LG 31 v kapitole o laicích:

Slovem laik se zde označují všichni věřící křesťané mimo členy stavu duchovenského a stavu řeholního, právně uznaného v církvi; tedy věřící křesťané, kteří – když byli křtem přivtěleni ke Kristu a učiněni Božím lidem, a tak se stali svým způsobem účastnými Kristova úradu kněžského, prorockého a královského (*munere Christi sacerdotali, prophético et regali suo modo participes*) – vykonávají svým podílem poslání celého křesťanského lidu v církvi a ve světě.¹¹³

Ačkoliv se článek věnuje na prvním místě laikům, krátká zmínka o přivtělení ke Kristu a účasti na jeho trojím úradu je vázána na křest, který je společný všem věřícím.

Další dokument, který se vyjadřuje k účasti Božího lidu na trojím úradu, je *Presbyterorum ordinis*. Ve článku č. 2, v českém překladu nadepsaném „Podstata kněžství“, pojednává o zvláštní účasti některých služebníků, zvláště kněží-presbyterů, jak napovídá nadpis dekretu, na Kristově posvěcení a poslání. Avšak ještě předtím, v prvním odstavci tohoto článku, mluví o účasti celého Božího lidu na Kristově pomazání. Můžeme tak na tomto místě slyšet jakousi ozvěnu toho, o čem jsme již mluvili v souvislosti s *Lumen gentium*: účast celého Božího lidu na trojím úradě Kristově a stejná důstojnost všech věřících na základě křtu předchází specifikům jednotlivých stavů, úkolů či funkcí v rámci Církve. Jako 2. kapitola *Lumen gentium* o Božím lidu předchází těm o hierarchii, laicích a řeholnicích, tak i v PO 2 je nejdříve pojednáno o Božím lidu a až následně o Pánem ustanovených služebnicích v hierarchickém kněžství. Úvodní odstavec tohoto článku zní:

Pán Ježíš, „kterého Otec posvětil a poslal na svět“ (Jan 10,36), dává celému svému tajemnému Tělu podíl na pomazání Ducha, jímž byl pomazán. V něm se totiž všichni věřící stávají svatým a královským kněžstvem. Skrze Ježíše Krista (1) přinášejí duchovní oběti Bohu a (2) zvěstují mocné skutky toho, který je povolal ze tmy k svému podivuhodnému světlu. Neexistuje tedy

¹¹³ LG 31, podtržení a latinský text přidány autorem práce.

žádný úd, který by neměl podíl na poslání celého těla; každý musí mít v srdci posvátnou úctu k Ježíšovi a z prorockého ducha o Ježíšovi vydávat svědectví.

Hned v první větě se objevuje dvojice posvěcení–poslání s odkazem na verš Jan 10,36. Tyto dva aspekty, které lze přiřadit ke kultu–hlásání, ale také dimenzi vertikální– horizontální, od sebe nelze oddělovat. Ježíšovo pomazání, které dává původ i jeho označení jako „mesiáše“, je určeno k poslání. Podobně i celá Církev, „mystické tělo Krista“, má na této Ježíšově charakteristice podíl. Je celá posvěcená a zároveň misionářská, poslaná ke světu,¹¹⁴ tato misie tedy není pouze ani přednostně záležitostí hierarchie nebo specialistů (misionářů poslaných *ad gentes*).¹¹⁵

Z tohoto posvěcení ve křtu tedy vyplývá účast na trojím úřadu Krista, který však v PO 2 nenalzáme v celistvé formě. Věřící jsou označeni za „svaté a královské kněžstvo“, jako účastníci kněžského úřadu přinášejí duchovní oběti Bohu, svou účast na prorockém úřadu projevují zvěstováním mocných skutků „toho, který je povolal ze tmy k svému podivuhodnému světlu“. Slyšíme zde téměř doslovnou citaci článku LG 10, kterému jsme se již věnovali výše. Navíc je zde však potvrzeno, že každý úd má podíl na poslání celého těla a že je třeba „mít v srdci posvátnou úctu k Ježíšovi a z prorockého ducha o Ježíšovi vydávat svědectví“. Poslední dva zmíněné prvky se v koncilních textech objevují poprvé a můžeme je přiřadit opět k úřadům kněžskému a prorockému.

Nakonec zmiňme ještě dekret *Apostolicam actuositatem*, věnující se apoštolátu laiků, jehož 2. článek jsme již citovali v úvodu kapitoly o účasti Božího lidu na trojím úřadu Kristově. Dekret potvrzuje účast všech věřících na Kristově trojím úřadu,¹¹⁶ ovšem rozlišuje tuto účast mezi „apoštoly a jejich nástupci“ a laiky. Zatímco těm prvním byl Kristem svěřen „úkol učit, posvěcovat a řídit jeho jménem a mocí“,¹¹⁷ laici mají účast „na Kristově kněžském, prorockém a královském úřadě“ a „plní v církvi i ve světě svůj podíl na poslání celého Božího lidu“.

¹¹⁴ Srov. *Commentario ai documenti del Vaticano II. 4: Christus Dominus Optatam totius Presbyterorum ordinis*, s. 348-349.

¹¹⁵ Srov. tamtéž, s. 350-351.

¹¹⁶ Pokud přijmeme předpoklad, že mezi „apoštoly a jejich nástupce“ jsou implicitně zahrnuti i kněží a jáhnové, kteří pomáhají biskupovi vykonávat jeho trojí úřad.

¹¹⁷ AA 2, latinský text zní: „munus in ipsius nomine et potestate docendi, sanctificandi et regendi.“

4 *TRIPLEX MUNUS* BISKUPA JAKOŽTO NOSITELE PLNOSTI SVÁTOSTI SVĚCENÍ V DOKUMENTECH DRUHÉHO VATIKÁNSKÉHO KONCILU

Poté, co jsme naslouchali tomu, co Druhý vatikánský koncil učí o účasti celého Božího lidu na trojím úřadu Kristově, se naše pozornost nyní přesune na hierarchii, a to zvláště na kněze-presbytery, pomocníky biskupů. Ještě předtím se však nutně musíme zabývat i teologií postavy biskupa. Přestože si tato práce neklade za cíl popsat komplexně a do hloubky jeho figuru v optice *triplex munus*, je třeba mu věnovat nemalou pozornost. A to zvláště proto, že Druhý vatikánský koncil mluví o biskupech jako o těch, kterým byla svěcením udělena plnost svátosti svěcení,¹¹⁸ a o kněžích jako o účastnících na této plnosti.¹¹⁹ V této optice se kněz jeví jako spolupracovník biskupa, který v rámci biskupského kolegia na prvním místě nese zodpovědnost za poslání Církve.¹²⁰

V rámci koncilních dokumentů můžeme najít dvě hlavní sekce, ve kterých koncil vykládá své učení o účasti biskupů na trojím úřadu Kristově. První se nachází v dogmatické konstituci o Církvi *Lumen gentium* ve 3. kapitole, nesoucí název „Hierarchické zřízení

¹¹⁸ Srov. LG 21. Český text nepřesně překládá „*plenitudo sacramenti Ordinis*“ jako „plnost svátosti kněžství“. Doslovný překlad by zněl „plnost svátosti řádu“, avšak pro větší porozumění českého čtenáře jsem zvolil termín „svátost svěcení“. Oproti pojmu „svátost kněžství“ nezužuje význam na kněžský aspekt svátosti, což je důležité obzvláště pro rozlišení mezi kněžstvím biskupů a kněží, kteří mohou jednat *in persona Christi Capitis* a v CIC jsou obojí nazýváni „*sacerdotes*“, a stupněm jáhenským, který je určen ke službě v „diakonii liturgie, slova a lásky“. Srov. CIC 1009, §3.

¹¹⁹ Srov. PO 2: „Služba biskupů byla v podřízeném stupni svěřena kněžím, aby byli po zařazení do kněžského stavu spolupracovníky biskupského stavu v zájmu řádného plnění Kristem svěřeného apoštolského poslání.“ LG 28: „Kněží sice nedosáhli vrcholu kněžství a ve výkonu své moci závisí na biskupech, jsou však s nimi spojeni kněžskou důstojností a mocí svátosti kněžství podle obrazu Krista, nejvyššího a věčného kněze (srov. Žid 5,1-10; 7,24; 9,11-28)“

¹²⁰ Srov. LG 20: „Na místě Božím jsou v čele stáda, jehož jsou pastýři [...] Proto posvátný sněm učí, že biskupové nastoupili z Božího ustanovení na místo apoštolů jako pastýři církve; kdo tedy poslouchá je, poslouchá Krista, kdo však pohrdá jimi, pohrdá Kristem a tím, kdo Krista poslal (srov. Lk 10,16).“ ChD 6: „Biskupové jako právoplatní nástupci apoštolů a členové biskupského sboru si mají být vždycky vědomi, že jsou mezi sebou spojeni, a projevovat starost o všechny církve. Vždyť z Božího ustanovení a z příkazu apoštolského úřadu je každý biskup spolu s ostatními odpovědný za církve.“

Církve, zvláště episkopát“. Druhá pak v dekretu *Christus Dominus*, který se věnuje specificky „pastýřské službě biskupů v Církvi“, v latinském názvu se dokonce objevuje pojem *munus pastorale*. My se v této kapitole podíváme na oba tyto oddíly, neboť se zdají být podstatné pro správné usazení teologie kněžství v rámci koncilní ekleziologie.

4.1 3. KAPITOLA *LUMEN GENTIUM*: BISKUP JAKO

PRIMÁRNÍ TEOLOGICKÁ POSTAVA HIERARCHICKÉHO ZŘÍZENÍ CÍRKVE A JEHO ÚČAST NA *TRIPLEX MUNUS*

Stěžejní místo pro naše pojednání jsou články LG 25-27, kde se každý článek věnuje jednomu ze tří úřadů biskupa. Než se na ně podíváme, budeme se ještě věnovat paragrafům, které jim předcházejí v rámci 3. kapitoly, totiž články 18-24. Jedná se o úvod k části o hierarchickém zřízení Církve, zvláštním způsobem se pak pojednává o biskupech. Hned v článku č. 18 se dovídáme, jaký je smysl svěcených služebníků, tedy nejen biskupů. Koncil říká:

K vedení a neustálému vzrůstu Božího lidu ustanovil Kristus Pán ve své církvi různé služby (*ministeria*), které jsou určeny pro dobro celého těla. Služebníci, kteří jsou vybaveni posvátnou mocí, slouží totiž svým bratřím, aby se všichni, kteří patří do Božího lidu a tím mají pravou křesťanskou důstojnost, snažili svobodně a spořádaně o stejný cíl, a tak dosáhli spásy.¹²¹

Hned od začátku je jasně stanoveno, že ti, kteří jsou vybaveni posvátnou mocí, ji obdrželi ke službě, a to ke službě svým bratřím, kteří na základě křtu mají stejnou důstojnost jako oni. V případě biskupů a kněží se tedy skutečně jedná o *sacerdotium ministeriale*,¹²² kněžství služebné, sloužící kněžství všeobecnému. Cílem této služby je neustálý vzrůst Božího lidu, svobodná a spořádaná snaha o stejný cíl, dosažení spásy.

Ve článku č. 19, který se věnuje ustanovení dvanácti apoštolů, nacházíme trojici úřadů použitou právě na poslání dvanácti: „Poslal je nejdříve k synům Izraele a potom ke všem národům (srov. Řím 1,16), aby měli účast na jeho moci a ze všech národů činili jeho učedníky, posvěcovali je a vedli (srov. Mt 28,16-20; Mk 16,15; Lk 24,45-48; Jan 20,21-23).“

¹²¹ LG 18, latinský pojem přidán autorem práce.

¹²² Srov. LG 10. O tom, že je možné vztáhnout termín „*sacerdos*“ jak na biskupa, tak na kněze viz pozn. č. 118 na s. 41 této práce.

Je tak již připravována půda pro následující články, kde jsou biskupové představeni jako nástupci apoštolů. Ve článku 20 nejprve nacházíme zdůvodnění ustanovení nástupců apoštolů: „neboť evangelium, které mají předávat, je pro církev ve všech dobách zdrojem veškerého života.“ Proto bude božské poslání svěřené Kristem apoštolům pokračovat až do konce světa. Dále článek pojednává o apoštolské sukcesi, ale vzhledem k našemu tématu je pro nás důležitý až závěrečný odstavec, ve kterém je nastíněn jednak vztah biskupa ke kněžím a jáhnům, jednak je zde poprvé aplikován koncept trojího úřadu na biskupy:

Biskupové tedy na sebe vzali službu společenství spolu se svými pomocníky, kněžími a jáhny. Na místě Božím jsou v čele stáda, jehož jsou pastýři, a to jako učitelé nauky, jako kněží posvátné bohoslužby a jako služebníci ve správě (*ut doctrinae magistri, sacri cultus sacerdotes, gubernationis ministri*). Jako trvá úřad, který svěřil Pán zvláště Petrovi, prvnímu z apoštolů, a který má přecházet na jeho nástupce, tak trvá i úřad apoštolů pověřený pasením církve (*munus Apostolorum pascendi Ecclesiam*), který má stále vykonávat posvátný biskupský stav. Proto posvátný sněm učí, že biskupové nastoupili z Božího ustanovení na místo apoštolů jako pastýři církve; kdo tedy poslouchá je, poslouchá Krista, kdo však pohrdá jimi, pohrdá Kristem a tím, kdo Krista poslal (srov. Lk 10,16).¹²³

To, co bude dále rozvinuto ve větším detailu, je již na tomto místě vyloženo v zavínuté podobě. Podobnou zmínku o trojím úřadu nacházíme i v článku následujícím, který pojednává nejprve o Kristově přítomnosti v osobě a službě biskupa a poté o svátostnosti biskupského stavu. V prvním odstavci tak nacházíme krásné propojení christologické a ekleziologické dimenze učení o trojím úřadu. Je to sám Kristus, který skrze biskupy vykonává *triplex munus*, jenž je zaměřen eschatologicky k věčné blaženosti:

V biskupech, jimž stojí po boku kněží (*presbyteri*), je tedy uprostřed věřících přítomen Pán Ježíš Kristus, nejvyšší velekněz. Sedí sice po pravici Boha Otce, není však vzdálen od shromáždění svých biskupů, nýbrž především prostřednictvím jejich vznešené služby (*servitium*) (1) hlásá všem národům Boží slovo a (2) věřícím neustále uděluje svátosti křesťanské víry. Jejich otcovskou funkcí (srov. 1 Kor 4,15) přivtěluje nebeským znovuzrozením nové údy ke svému Tělu, (3) jejich moudrostí a rozvážností řídí a vede lid Nové úmluvy při jeho putování k věčné blaženosti. Tito pastýři, vybraní k pasení Pánova stáde, jsou Kristovi služebníci a správci Božích

¹²³ LG 20, podtržení a latinské termíny doplněny autorem práce.

tajemství (srov. 1 Kor 4,1). Jim bylo svěřeno svědectví pro radostnou zvěst o Boží milosti (srov. Řím 15,16; Sk 20,24) a službu Ducha a spravedlnosti ve slávě (srov. 2 Kor 3,8-9).¹²⁴

Aniž bychom museli hledat explicitní termíny jako je *munus docendi, sanctificandi et regendi*, můžeme zde jasně rozpoznat trojici úřadů, které Kristus vykonává skrze biskupy, nástupce apoštolů, jimž „stojí po boku kněží“. To však není vše, co můžeme v článku č. 21 nalézt. V druhém odstavci, věnujícím se svátosti biskupství, koncil potvrzuje, že biskupským svěcením se uděluje plnost svátosti svěcení (*plenitudo sacramenti Ordinis*), načež následuje výslovná zmínka o tom, že toto svěcení uděluje celý *triplex munus*:

Biskupské svěcení uděluje spolu s kněžským úřadem také úřad učitelský a pastýřský. Tyto úřady však podle své povahy mohou být vykonávány pouze v hierarchickém společenství s hlavou a členy sboru.¹²⁵

Posléze koncil učí, že „vkládáním rukou a slovy svěcení se uděluje milost Ducha svatého a vtiskuje posvátné znamení“, což má za následek, že „biskupové jedinečným a viditelným způsobem zaujímají místo samého Krista učitele, pastýře a velekněze (*Christi Magistri, Pastoris et Pontificis*) a jednají v jeho zastoupení (*in Eius persona agant*)“.¹²⁶ Biskupové tedy jednají *in persona Christi*, a to když vykonávají všechny tři jim svěřené úřady: učitelský, kněžský i pastýřský. Biskupové Krista učitele, pastýře a velekněze zpřítomňují „jedinečným a viditelným způsobem“, nicméně i kněží-presbyteri, „praví kněží Nového zákona“,¹²⁷ jsou tohoto jejich posvěcení a poslání účastni „v podřízeném stupni“.¹²⁸ V obou případech je účast na trojím úřadu udělena svátostným svěcením.¹²⁹

¹²⁴ LG 21, latinský termín a číslování jednotlivých úřadů doplněny autorem práce.

¹²⁵ Tamtéž, latinský text zní: „Episcopalis autem consecratio, cum munere sanctificandi, munera quoque confert docendi et regendi, quae tamen natura sua non nisi in hierarchica communione cum Collegii Capite et membris exerceri possunt.“

¹²⁶ Tamtéž, latinské termíny doplněny autorem práce.

¹²⁷ LG 28.

¹²⁸ PO 2.

¹²⁹ U kněží je toto udělení účasti na *triplex munus* potvrzeno v LG 28 slovy „jsou posvěceni (*consecrantur*), aby hlásali evangelium, aby se stali pastýři věřících a konali bohoslužby jako praví kněží Nového zákona“. Srov. SCHICK, *Das Dreifache Amt Christi und der Kirche*, s. 135.

V člancích č. 22 a 23 koncil pojednává o biskupském kolegiu, kde je mj. zmíněno, že „péče o hlásání evangelia po celém světě je věc sboru pastýřů“.¹³⁰ Jedná se o jakýsi *munus docendi* celého biskupského sboru. A tím se dostáváme k článku č. 24, kde můžeme najít určitý úvod k celé biskupské službě, která je rozvinuta v člancích 25-27. Ještě před pojednáním o jednotlivých *munerech* koncil mluví o tom, že biskupové „jako nástupci apoštolů přijímají od Pána, jemuž byla dána veškerá moc na nebi i na zemi, poslání učit všechny národy a hlásat evangelium všemu tvorstvu, aby všichni lidé dosáhli spásy vírou, křtem a plněním přikázání (srov. Mt 28,18-20; Mk 16,15-16; Sk 16,17n)“.¹³¹ V síle Ducha Svatého mají jako apoštolové svědčit až na konec země. Tento jejich úkol, říká koncil, „je skutečné sloužení ve svatém Písmě výstižně nazývané ‚diakonia‘, tj. služba (srov. Sk 1,17 a 25; 21,19; Řím 11,13; 1 Tim 1,12)“.¹³² Je zde tedy kladen důraz na úkol hlásat evangelium a na služebný charakter jejich poslání.

4.1.1 LG 25: *Munus docendi* jako prioritní úkol biskupa

Ze tří úkolů biskupa koncil na první místo klade úkol vyučovat, hlásat evangelium. Článek č. 25 tak hned v první větě říká: „Mezi hlavními úkoly (*munera*) biskupů zaujímá přední místo hlásání evangelia.“ Tento úkol má opravdu vysokou prioritu, zaujímá „přední místo“ mezi „hlavními úkoly“ biskupa. Vrcholem a zdrojem života Církve je liturgie,¹³³ v ní má tedy i služba Slovu své završení, ale víra je z hlásání (srov. Řím 10,17), takže bez vzbuzování a upevňování víry by nebylo těch, kteří by se liturgie účastnili. Tématu prioritizace *muner* se však ve větším detailu budeme věnovat až později v souvislosti s trojímu úřadem kněží-presbyterů.

Koncil biskupy označuje za „zvěstovatele víry, kteří přivádějí ke Kristu nové učedníky; jsou také autentičtí, tj. Kristovou autoritou obdaření učitelé“. Následně vypočítává 4 konkrétní prvky, které toto zvěstování víry konkretizují: „Lidu sobě svěřenému (1) kážou víru, kterou má věřit a uplatňovat v životě, a (2) objasňují ji ve světle Ducha svatého, když z pokladu zjevení vynášejí pravdy nové i staré (srov. Mt 13,52); (3) působí, že víra přináší ovoce,

¹³⁰ LG 23.

¹³¹ LG 24.

¹³² Tamtéž.

¹³³ Srov. SC 10.

a (4) bděle odvracejí bludy ohrožující jejich stádce (srov. 2 Tim 4,1-4).¹³⁴ Mají kázat víru, jak se má věřit i jak se má žít, za pomoci Ducha Svatého ji mají objasňovat, k tomu mají vynášet pravdy nové i staré z pokladu zjevení. Mají usilovat o to, aby víra jim svěřeného lidu nebyla neplodná, ale přinášela ovoce, a konečně koncil zmiňuje i negativní aspekt této služby, totiž chránit své stádce bděle od bludů, od chybného učení.

Důležitý aspekt, který není na první pohled patrný při označení úkolu biskupů jako „učitelský úřad“, je jejich úkol *svědčit*: „Biskupové, kteří učí ve spojení s římským biskupem, mají být v úctě u všech jako svědkové božské a katolické pravdy.“ Tedy jejich život má být v souladu s tím, co učí, aby jejich svědectví bylo skutečně věrohodné. Na tuto zmínku navazuje pasáž o náboženské poslušnosti vůle a rozumu věřících vůči biskupovi, potažmo i římskému biskupovi, která pro nás vzhledem k našemu tématu není podstatná. Poté koncil pojednává o omylnosti a neomylnosti biskupů a papeže, o koncilu, o vyhlášení dogmat a nakonec o Zjevení, které je „neporušeně předáváno prostřednictvím zákonité posloupnosti biskupů a především péčí římského biskupa, a díky světlu Ducha pravdy je v církvi svědomitě uchováváno a věrně vykládáno“. Pro kněze-presbytery z toho lze vzhledem k jejich *munus docendi* vyvodit, že je třeba, aby uchovávali a věrně vykládali „poklad božského zjevení“ (*divinae Revelationis depositum*), neboť jeho jsou „všichni povinni se držet a řídit se jím“. Podle LG 25 je konečně zodpovědností biskupů starat se o náležité probádání a přiměřené hlásání Zjevení, ale v rámci kanonické mise, kterou biskup svěřuje knězi, je za to v podřízeném stupni zodpovědný také on. Stejně jako biskupové, ani kněz nemá přijímat „nové veřejné zjevení jako patřící k božskému pokladu víry“.

4.1.2 LG 26: *Munus sanctificandi* biskupa jako úkol strážit a podněcovat liturgii a posvěcovat Boží lid

Článek č. 26 se skládá ze tří odstavců, z nichž první se věnuje nejprve obecně kněžskému úřadu biskupa a následně jej propojuje s místní církví, ve které je přítomna Kristova Církev. Článek v úvodních větách říká: „Biskup je obdařen plností svátosti svěcení, a proto je „správcem milosti nejvyššího kněžství“ především v eucharistii, kterou obětuje nebo dává

¹³⁴ LG 25, číslování jednotlivých prvků přidáno autorem práce.

obětovat a ze které církev ustavičně žije a roste.“¹³⁵ Koncil nejprve opakuje vyjádření, které se objevilo již v LG 21, o jeho „plnosti svátosti svěcení“, z čehož následně vyvozuje, že je „správcem milosti nejvyššího kněžství, a to především v eucharistii“. Následuje velmi zajímavý obrat, který je pro teologii episkopátu a presbyterátu zásadní: „kterou obětuje nebo dává obětovat.“ Je zde výslovně řečeno, že je to biskup, který v jemu svěřené církvi opatruje poklad eucharistie. Kněží-presbyteri mohou eucharistickou obět přinášet pouze díky svému napojení na biskupa, který ji skrze ně „dává obětovat“ pro konkrétní komunitu věřících. Nakonec je potvrzeno to, co jsme již v této práci zmínili, totiž že z eucharistie žije a roste Církev.

Zbytek prvního odstavce je věnován čtvrtému vztahu místní církev-univerzální Církev-eucharistie-biskup. V místní církvi (doslova „*legitimae fidelium congregationes locales*“), ve které se slaví eucharistie za biskupova předsednictví, se ukazuje znamení lásky a jednoty Církev: „V každém oltářním společenství při biskupově posvátné službě (*ministerium*) se ukazuje znamení oné lásky a jednoty tajemného těla, bez níž nemůže být spása.“ Jednotu Církev nepůsobí nikdo jiný než samotný Kristus, který je v těchto komunitách přítomen a v jehož tělo jsme jako věřící přetvářeni přijímáním eucharistie: „V těchto shromážděních, i když často bývají malá a chudá nebo žijí v rozptýlení, je přítomen Kristus, jehož mocí se sdružuje jedna, svatá, katolická a apoštolská církev. Neboť účast na těle a krvi Kristově nepůsobí v nás nic jiného než to, že se přetvořujeme v to, co přijímáme.“

V druhém odstavci je rozvinuto téma biskupovy zodpovědnosti za řízení „bohopocty křesťanského náboženství“: „Každé zákonité slavení eucharistie řídí biskup. Jemu je svěřena povinnost konat pro božskou velebnost bohopocty (*cultum*) křesťanského náboženství a vést její správu podle příkázání Páně a podle církevních zákonů, které pro svou diecézi na základě vlastního úsudku podrobněji určuje.“¹³⁶ Každý kněz-presbyter, pokud slaví eucharistii, tak může činit jedině ve spojení s biskupem a jedině pod jeho vedením, protože řízení bohoslužby v každé místní církvi připadá biskupovi, ne knězi. Má se tak dít na základě: (1) příkázání Páně, (2) církevních zákonů (univerzální Církev), které jsou i pro biskupa

¹³⁵ LG 26. Oproti oficiálnímu českému překladu je zde termín „*plenitudo sacramenti Ordinis*“ přeložen jako „plnost svátosti svěcení“, nikoliv „plnost svátosti kněžství“.

¹³⁶ Tamtéž, latinský termín doplněn autorem práce.

závazné, pokud není výslovně stanoveno jinak a (3) podrobnějšího určení ze strany biskupa dané místní církve.

V posledním odstavci nalezneme konkretizaci toho, jak má biskup posvěcovat jemu svěřený lid. Můžeme zde rozeznat především čtyři prvky: modlitba za lid a práce pro něj, služba slova, svátosti a nakonec příklad života:

A tak biskupové svou modlitbou za lid a svou prací pro lid rozdávají mnoha způsoby a bohatě z plnosti Kristovy svatosti.

Službou slova dávají věřícím Boží sílu pro jejich spásu (srov. Řím 1,16).

Svátostmi, jejichž pravidelné a plodné rozdělování řídí svou autoritou, posvěcují věřící. Oni dávají směrnice pro udílení křtu, jímž se dopřává účast na Kristově královském kněžství. Oni původně přísluhují biřmováním, udělují svátost kněžství a upravují řád pokání. Starostlivě povzbuzují a poučují svůj lid, aby se s vírou a úctou účastnil liturgie, zejména svaté mešní oběti.

Konečně i příkladem svého života mají pomáhat těm, kterým stojí v čele; mají ukázněně vzdalovat svůj život od všeho zla a podle svých sil s Boží pomocí jej přetvářet k dobrému, aby spolu se stádcem, které jim bylo svěřeno, došli do věčného života.

První dva prvky snad ani nepotřebují komentář. U svátostí je řečeno, že řídí jejich pravidelné a plodné rozdělování. Biskup za to zodpovídá na úrovni své diecéze (případně jiného kanonického útvaru, v jehož čele stojí), kněží tuto zodpovědnost přijali v podřízeném stupni pro oblast svého působení. Je zde položen důraz jak na kvantitu (pravidelnost), tak na kvalitu (plodnost) – proto mají také povzbuzovat a poučovat svůj lid, aby jejich účast na liturgii, tj. svátostech a liturgii hodin, byla plná víry a úcty, a to především, pokud jde o eucharistii. Nakonec závěr odstavce a celého článku zdůrazňuje potřebu svatosti života biskupa, který samotným příkladem pomáhá ke svatosti druhým. Cíl této snahy je popsán eschatologicky, tedy se zakotvením ve věčném životě: „aby spolu se stádcem, které jim bylo svěřeno, došli do věčného života.“

4.1.3 LG 27: *Munus regendi* biskupa jako služba vykonávaná k budování Božího lidu v pravdě a svatosti

Dostáváme se k poslednímu ze tří úradů/úkolů biskupa v rámci sekce LG 25-27, a to k úřadu pastýřskému. Článek č. 27, který o něm pojednává, je opět členěn do tří odstavců. V prvním z nich je vyjmenováno 5 způsobů výkonu pastýřského úřadu, což můžeme označit za směrodatné i pro výkon *munus regendi* kněží-presbyterů:

Biskupové řídí svěřené místní církve jako zástupci a vyslanci Kristovi (1) radou, (2) přesvědčováním a (3) příkladem, ale i (4) autoritou a (5) posvátnou mocí. Té ovšem používají pouze pro vzdělání (*ad aedificandum* – tj. doslova „k budování“, pozn. autor práce) svého stáde v pravdě a ve svatosti, neboť mají na zřeteli, že kdo je nejvyšší, má se stát nejmenším, a kdo je představený, má se stát tím, kdo slouží (srov. Lk 22,26-27).¹³⁷

Biskupové zastupují Krista, jsou jeho vyslanci na základě svěcení, ve kterém přijali účast na jeho poslání. Mají řídit sobě svěřené místní církve radou, přesvědčováním a příkladem, teprve následně je zmíněna autorita a *potestas sacra*, kterou však také zcela legitimně vykonávají. Koncil upřesňuje jak cíl výkonu této moci, tj. k budování svého stáde v pravdě a ve svatosti, tak i způsob: jako nejmenší a jako ti, kdo slouží, tedy v duchu pokorné služby. Dále odstavec pojednává o moci biskupů, což nespadá do pole našeho zájmu.

V následujícím, druhém, odstavci je potvrzeno, že biskup je skutečným pastýřem místní církve: „Jim je plně svěřen pastýřský úřad (*munus pastorale*) čili trvalá každodenní péče o jejich ovečky.“ Není pouhým náměstkem římského biskupa, neboť papežova nejvyšší a univerzální moc biskupovu vlastní moc „nezatlačuje, nýbrž naopak potvrzuje, posiluje a zajišťuje“. To je velký rozdíl oproti řídicí moci kněží, která sice má svůj základ ve svátosti svěcení, ale je jurisdikčně (i dogmaticky) zcela závislá na moci biskupa.

Koncil v třetím odstavci dává biskupům před oči příklad Dobrého pastýře a dále popisuje, v čem jejich pastýřská služba spočívá:

Biskup, kterého poslal Otec rodiny, aby ji řídil, má mít před očima příklad Dobrého pastýře, který přišel, ne aby si nechal sloužit, nýbrž aby sloužil (srov. Mt 20,28; Mk 10,45) a aby dal svůj život za ovce (srov. Jan 10,11).

Protože je vzat z lidí a podroben slabosti, je schopen cítit s nevědomými a bloudícími (srov. Žid 5,1-2). Ať neodmítá vyslechnout své poddané, které má v péči jako pravé syny, a vybízí k horlivé spolupráci. Za jejich duše bude jednou odpovídat před Bohem (srov. Žid 13,17).

Proto v modlitbách, kázáních a při všech skutcích lásky ať se stará jak o ně, tak i o ty, kteří ještě nepatří do jednoho stáde, které však má považovat za svěřené v Pánu. Jako apoštol Pavel, tak i biskup má závazky ke všem, proto ať je ochoten hlásat evangelium všem (srov. Řím 1,14-15) a vybízet své věřící k horlivé apoštolské a misijní činnosti.

¹³⁷ LG 28, číslování jednotlivých prvků a latinský termín přidány autorem práce.

Věřící mají lnout k biskupovi jako církve k Ježíši Kristu a jako Ježíš Kristus k Otci, aby všechno bylo v souhlasu a v jednotě a mohutnělo k Boží slávě (srov. 2 Kor 4,15).

Biskup, poslaný Otcem k jeho rodině, má mít před očima příklad Dobrého pastýře, který přišel sloužit a dát svůj život za ovce. Klade se důraz na jeho soucit s těmi, kdo žijí ve tmě nevědomosti a bloudí, na to, aby uměl vyslechnout ty, kteří jsou mu svěřeni (své „poddané“). Má se k nim chovat jako otec k pravým synům a vybízet je k horlivé spolupráci. Jemu byli svěřeni, on za ně jednou bude zodpovídat před Bohem.

Podobně jako později v ChD 16 se i zde zmiňuje, aby se nestaral jen o ty, kteří již věří, nýbrž i o ty, „kdo ještě nepatří do jednoho stádece“ a za které má také pociťovat zodpovědnost. Má hlásat evangelium všem a k podobné apoštolské a misijní činnosti vybízet i své věřící. Na závěr je článek zakončen zmínkou o poslušnosti, resp. lásce věřících, kteří mají ke svému biskupu lnout jako církve k Ježíši a ten k Otci. Výše popsany způsob výkonu pastýřského úřadu biskupy je pro úzké sepjetí postavy biskupa a presbytera v koncilním učení, *mutatis mutandis*, aplikovatelný také na postavu kněze-presbytera. Vždyť i o kněžích koncil v LG 28, tedy v následujícím článku, mluví jako o „dobrých pastýřích“.

4.1.4 LG 30: Úkol rozeznávat charismata

Než se přesuneme k dekretu *Christus Dominus*, který se věnuje výslovně pastýřské službě biskupů v Církvi, jen krátce zmíním ještě LG 30, ve kterém koncil mluví o úkolu posvěcených pastýřů vzhledem k laikům:

Posvěcení pastýři si dobře uvědomují, jak velice laici pracují pro dobro celé církve. Pastýři vědí, že je Kristus neustanovil k tomu, aby na sebe vzali celé spásonosné poslání církve vůči světu, nýbrž že mají významný úkol tak vést věřící a uznávat jejich služby a charismata, aby všichni svým způsobem svorně spolupracovali na společném díle.¹³⁸

¹³⁸ LG 30, překlad autora práce. V oficiálním českém překladu je sousloví „*totam missionem salvificam Ecclesiae versus mundum*“ přeložen jako „pouze oni [...] pastýřské poslání vůči světu“. Pojem „*salvificam*“ byl z nějakého důvodu přeložen jako „pastýřské“. Na místě českého „vést věřící“ stojí v latinském textu „*pascere fideles*“, tedy doslova „pást/pastorovat věřící“, což ukazuje na starostlivý rozměr péče pastýřů, kteří nejsou pouhými manažery či vedoucími.

„*Pastores sacri*“ (posvěcení pastýři)¹³⁹ mají vést věřící a uznávat jejich služby a charismata. Jedná se tedy o prvek vedení spadající pod královský/pastýřský úřad spojený s prvkem rozlišování spadající pod úřad prorocký. Biskup nejen, že rozpoznává a rozlišuje charismata a služby v Božím lidu, ale také se stará o to, aby sloužily v jednotě společnému poslání Církve. Opět se ukazuje nerozlučitelná jednota jednotlivých úřadů, které od sebe nelze rozdělit ani v teorii ani v praxi.

4.2 CHRISTUS DOMINUS: BISKUP JAKO PASTÝŘ SOBĚ SVĚŘENÉHO STÁDA VE VÝKONU TROJÍHO ÚŘADU

Dekret *Christus Dominus* o pastýřské službě biskupů v Církvi, schválený 28. 10. 1965, tedy asi o rok později než věroučná konstituce *Lumen gentium* (schválená 21. 11. 1964), navazuje na to, co bylo v této konstituci řečeno a rozvíjí její učení do větších podrobností. Jak napsal Karl Rahner: „Dekret chce konkrétně aplikovat na život církve nauku o biskupech z věroučné konstituce o církvi.“¹⁴⁰ *Christus Dominus* je členěn do tří kapitol, jimž předchází předmluva. Tato předmluva sleduje podobnou logiku, kterou jsme viděli v rámci *Lumen gentium*: biskupové jsou představeni jako nástupci apoštolů, a tak koncil hned v prvním článku po krátkém christologickém úvodu nejprve mluví o posvěcení a poslání apoštolů. Kristus je posvětil Duchem Svatým, aby „oslavili Otce na zemi a spasili (*salvos facerent*) lid ‚k budování Kristova těla‘ (Ef 4,12), jímž je církev“.¹⁴¹ Hned v následujícím, druhém, článku přichází první zmínka o trojím úřadu. V jeho prvním odstavci dekret pojednává o římském biskupovi a charakteru jeho moci „v oboru duchovní správy“. Ve druhém odstavci jsou biskupové představeni jako „pastýři duší“, kteří, ustanoveni Duchem Svatým, nastupují na místo apoštolů. „Spolu s papežem a pod jeho autoritou jsou posláni, aby trvale pokračovali v díle věčného pastýře Krista.“¹⁴² Ještě předtím, než je zmíněna trojice úřadů, které jsou biskupům svěřeny, je zdůrazněn fakt, že hlavním – věčným – pastýřem Církve je Kristus, v jehož díle mají biskupové pokračovat. Koncil následně říká:

¹³⁹ Tento titul lze bezesporu přiřadit biskupům, v podřízeném stupni i kněžím, jáhni však nejsou na základě svého charismatu přijatého při svěcení účastni „pastýřského úřadu“ ve vlastním slova smyslu.

¹⁴⁰ *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 269.

¹⁴¹ ChD 1, latinský termín přidán autorem práce.

¹⁴² ChD 2.

Kristus dal totiž apoštolům a jejich nástupcům příkaz a zplnomocnění, aby (1) učili všechny národy, (2) posvěcovali lidi v pravdě a (3) byli jim pastýři. A tak se stali biskupové skrze Ducha svatého, který jim byl dán, pravými a autentickými (1) učiteli víry, (2) velekněžími a (3) pastýři (*fidei Magistri, Pontifices ac Pastores*).¹⁴³

Na tomto místě je opět krásně vidět, jak je koncilní ekzeziologická nauka pevně ukotvena christologicky, potažmo i trinitárně (Kristus posvěcuje Duchem Svatým k oslavě Otce). Kristus dává příkaz (*mandatum*) i moc (*potestatem*), aby apoštolové a jejich nástupci vykonávali trojí úřad: (1) mají učit všechny národy, (2) posvěcovat lidi v pravdě, (3) být jim pastýři. Duch Svatý působí nejen uschopnění ke službě, ale také konfiguruje bytí biskupů podle Krista Učitele, Velekněze a Pastýře.

První kapitola dekretu nese název „Biskupové a celá církev“, a tudíž, jak i název napovídá, není pro námi zkoumané téma příliš přínosná. Následuje však kapitola druhá s názvem „Biskupové a místní církve“, která v úvodních 6 člancích vykresluje postavu (především diecézního) biskupa právě v optice *triplex munus*. V článku č. 11 je nejprve vymezen pojem diecéze, ale hned nato se pojednává o diecézních biskupech a zde je opět zmíněn trojí úřad:

Jednotliví biskupové, kterým byla svěřena do péče místní církve, pastorují své ovce ve jménu Páně pod papežovou autoritou jako jejich vlastní, řádní a bezprostřední pastýři, a to tím, že vůči nim plní úkol učit, posvěcovat a vést (*munus docendi, sanctificandi et regendi*).¹⁴⁴

Je tak již dopředu nastíněna logika, kterou koncil bude v následujícím výkladu sledovat. Biskupové (a potažmo, v podřízeném stupni, kněží-presbyteři) tedy pasou sobě svěřené ovce tím, že vůči nim plní trojí úřad, přijatý při svěcení skrze Ducha Svatého. Článek má ještě třetí odstavec, ve kterém se připomíná, že mají biskupové svůj apoštolský úřad konat „jako Kristovi svědkové před lidmi“, což je téma, kterého jsme si všimli již v *Lumen gentium*. Nemají se starat jen o věřící („ty, kteří už Knížete pastýřů následují“), ale mají se také celým srdcem věnovat těm, kteří se buď jakkoli odchýlili od cesty pravdy nebo dokonce vůbec neznají „Kristovo poselství a spasitelné milosrdenství“. Biskup je tak poslán k sobě svěřeným ovečkám, ale tím se jeho poslání nevyčerpává – uchovává si misijní a apoštolský

¹⁴³ Tamtéž, číslování jednotlivých prvků a latinské termíny přidány autorem práce.

¹⁴⁴ ChD 11, latinské termíny přidány autorem práce.

charakter, protože „církve zároveň prosí i pracuje, aby se celý svět ve své plnosti přetvořil v Boží lid [...]“.¹⁴⁵

Po tomto úvodním článku druhé kapitoly následuje ucelené pojednání o biskupově trojím úkolu, přičemž povinnosti učit se věnují články č. 12-14, povinnosti posvěcovat č. 15 a konečně povinnosti vést č. 16. Na dalších stránkách tedy rozebereme tuto pasáž, a to s přihlédnutím k námi zkoumanému tématu: poslání kněží-presbyterů.

4.2.1 ChD 12-14: Munus docendi biskupů jako úkol hlásat evangelium všem lidem a bdít nad důkladnou katechezí věřících

První článek věnující se *munus docendi* biskupů je uveden těmito slovy: „Při plnění učitelského úřadu (*In exercendo suo munere docendi*) mají hlásat lidstvu Kristovo evangelium; tento úkol má mezi hlavními úkoly (*munera*) biskupů přední místo.“¹⁴⁶ Opakuje se zde důraz, který je na úkol hlásat a učit kladen již v LG 25, hlásání evangelia se těší prioritě v řádu logické posloupnosti pastýřské péče,¹⁴⁷ neboť jak již bylo poznamenáno, víra je z hlásání (srov. Řím 10,17). Adresátem biskupova úkolu hlásat Kristovo evangelium činí koncil lidstvo (*homines*), čímž se potvrzuje to, co je řečeno o článek dříve, jak jsme již viděli. Dále článek č. 12 pokračuje: „V síle Ducha ať volají lidi k víře nebo je v živé víře posilují.“ Biskup má tedy svým hlásáním víru jak vzbuzovat, tak v ní posilovat ty, kteří ji již žijí. V následujícím výkladu se koncil již věnuje konkrétnímu obsahu toho, co mají biskupové (a potažmo i kněží, vzhledem k jejich úzkému spojení s osobou biskupa a jejich účasti na prorockém/učitelském úřadu, jak bylo ukázáno výše) vyučovat. Od pravd důležitějších a týkajících se přímo víry, postupuje k časným věcem a tomu, co se týká lidské osoby a společnosti. Koncil tak nejprve vybízí, aby biskupové hlásali Kristovo tajemství v celistvosti a specifikuje, co to podle něj znamená: „Kristovo tajemství ať jim předkládají celé, totiž ty pravdy, které neznat znamená neznat Krista, a rovněž Bohem zjevenou cestu,

¹⁴⁵ LG 17.

¹⁴⁶ ChD 12, latinské termíny přidány autorem práce.

¹⁴⁷ Srov. *Commentario ai documenti del Vaticano II. 4: Christus Dominus Optatam totius Presbyterorum*, s. 83.

kteřá vede k oslavení Boha a tím i k věčné blaženosti.“ Biskupové tedy mají dbát na hierarchii pravd víry a podle ní směřovat své kázání.¹⁴⁸

Poté koncil přechází k věcem pozemským, otázkám morálním i sociálním: „Dále mají ukazovat, že i pozemské věci a lidské instituce jsou podle plánu Boha stvořitele zaměřeny ke spáse lidí, a proto mohou nemálo přispět k budování Kristova těla.“ Vidíme zde jasně potvrzení vnitřní hodnoty a dobroty stvořených věcí, samozřejmě nakolik nejsou zdeformovány hříchem, a jejich zaměření ke spáse lidí, které jim vtiskl sám Stvořitel. Toto zaměření se týká dokonce i lidských institucí. Proto mohou přispět i Církvi, která se jich nemá štítit, ale naopak oceňovat jejich vnitřní hodnotu a přijímat je, nakolik slouží jejímu cíli. Následuje delší pasáž, která poměrně široce pojednává o tom, jaká témata by při biskupově (a tedy i presbyterově) kázání/vyučování neměla chybět:

Proto necht' učí, jaká hodnota se má podle nauky církve přikládat lidské osobě s její svobodou a tělesným životem, rodině a její jednotě i stálosti, plození a výchově potomstva, občanské společnosti i jejím zákonům a různým povoláním, práci a volnému času, umění a technickým vynálezům, chudobě a blahobytu. Konečně mají předkládat zásady, podle nich je třeba řešit velmi závažné otázky vlastnictví, vzrůstu a správného rozdělení hmotných statků, míru a války a bratrského soužití všech národů.

Cenný zdroj pro vyučování o těchto tématech může poskytnout i samotný koncil ve své pastorální konstituci *Gaudium et spes* o Církvi v dnešním světě.

Biskupovu povinnost učít dále rozvíjí a specifikují následující dva články 13 a 14. Ve 13. článku se nejprve mluví o tom, že je třeba křesťanskou nauku podávat přizpůsobeně potřebám doby a chránit ji tím, že budou biskupové učít věřící, jak ji hájit a šířit. Mají dokazovat „mateřskou starostlivost církve o všechny lidi, věřící i nevěřící, proto ať se zvlášt' pečlivě ujímají chudých a slabých, k nimž je Pán poslal hlásat radostnou zvěst'“. ¹⁴⁹ Článek dále věnuje celý odstavec dialogu s lidskou společností, který má Církev navázat a za který zodpovídají především biskupové. Koncil dává také dostatek podnětů k tomu, jak je třeba si při takovém dialogu počínat. Článek je zakončen odstavcem o prostředcích, které se mají biskupové snažit používat. Kromě tradičních, jako je kázání a katechetická výuka, které podle koncilu vždycky zaujímají první místo, jde také o „přednášení nauky ve školách,

¹⁴⁸ Srov. tamtéž, s. 84.

¹⁴⁹ ChD 13.

akademiích, na konferencích a shromážděních všeho druhu, a také její šíření veřejnými projevy při různých příležitostech, tiskem a různými hromadnými sdělovacími prostředky, které je rozhodně třeba využívat k hlásání Kristova evangelia.“ Toto všechno je minimálně velmi inspirující, pokud ne přímo směrodatné, i pro prorocký úřad kněží-presbyterů.

Článek č. 14 se pak věnuje konkrétní formě, kterou biskup (buď sám nebo skrze jiné) vykonává učitelský úřad, a to sice katechezi. Článek nejprve stanoví cíl katechetického vyučování: „aby se víra, když se naukou osvětlí, stala živou, uvědomělou a činnou.“ Načež dekret jmenuje 5 povinností biskupa, týkajících se jak katecheze samotné, tak katechetů, a nakonec i katechumenů:

Biskupové mají bdít nad tím, (1) aby se vytrvale poskytovala malým i dorůstajícím dětem, mládeži i dospělým; (2) aby se při tomto vyučování dodržoval náležitý řád a metody odpovídající nejen probírané látce, nýbrž i nadání, schopnostem, věku a životním podmínkám posluchačů; (3) aby se výklad opíral o Písmo svaté, tradici, liturgii, učitelský úřad a život církve.

(4) Dále necht' pečují o to, aby byli katecheti na svůj úkol řádně připraveni a aby si důkladně osvojili učení církve, také ovšem psychologické zákony a pedagogické obory v teorii i praxi.

(5) Necht' se také snaží, aby se znovu zavedlo, popřípadě lépe upravilo vyučování dospělých katechumenů.¹⁵⁰

První bod kromě adresátů – koncil v rámci různých kategorií zahrne nakonec všechny lidi od nejmenších až po dospělé – specifikuje i postoj ze strany katechizujících: katecheze má být vykonávána s *vytrvalou* či *horlivou* péčí (v latinském textu „*sedula cura*“). Ve druhém bodu je podrobněji popsán způsob katecheze, ve třetím jsou popsány její zdroje. Čtvrtý se věnuje přípravě katechetů, pátý vyučování dospělých katechumenů. Na tomto všem lze vidět, jak moc koncilu záleželo na tom, aby se biskup a jeho spolupracovníci starali o vyučování a výchovu v katolické víře.

4.2.2 ChD 15: Biskup jako hlavní liturg sobě svěřené církve

V prvním odstavci článku č. 15, který se věnuje povinnosti posvěcovat, můžeme najít teologický základ biskupova *munus sanctificandi*. Bez přímé či nepřímé citace koncil jasně naráží na Žid 5,1, když poznamenává: „Při plnění svého poslání posvěcovat (*munere sanctificandi*) Boží lid ať jsou si biskupové vědomi, že byli vybráni z lidí a ustanoveni jako

¹⁵⁰ ChD 14, číslování jednotlivých prvků přidáno autorem práce.

zástupci lidí před Bohem, aby přinášeli dary a oběti za hříchy.“ Je zde silný apel na biskupovo uvědomování si jeho přináležitosti k Božímu lidu, ze kterého byl vybrán, který zastupuje před Bohem a za který přináší oběti a dary za hříchy. Následně koncil již poněkolkáté potvrzuje, že biskup má plnost svátosti svěcení, a na tomto základě ukazuje, že jak kněží, tak jáhnové na něm závisí ve výkonu své pravomoci:

[...] na nich [biskupech] při vykonávání své pravomoci závisí kněží, kteří jsou ovšem také posvěceni na pravé kněze Nového zákona, aby byli dobrými spolupracovníky biskupů; závisí na nich i jáhni, kteří jsou posvěceni ke službě, a proto slouží Božímu lidu ve společenství s biskupem a jeho kněžstvem.

Po načrtnutí podstatného vztahu kněží a jáhnů k biskupovi koncil nakonec vykresluje jedinečné postavení biskupa vzhledem k slavení křesťanských tajemství. Biskup se tak ukazuje jako hlavní liturg jemu svěřené církve: „Biskupové jsou hlavní rozdělovatelé Božích tajemství a také správcové, podněcovatelé a strážci celého liturgického života ve svěřené církvi.“ Tyto body jsou zásadní pro správné pochopení místa a role kněze-presbytera v rámci posvěcujícího úřadu hierarchie: kněz musí být velmi úzce spjat se svým biskupem, být mu podřízen a vědět, že „při konání všech svátostí, jak dosvědčil již v dobách prvotní církve svatý mučedník Ignác, jsou kněží různými způsoby v hierarchickém svazku s biskupem a tak ho jaksi zpřítomňují v jednotlivých shromážděních věřících“.¹⁵¹

Ve druhém odstavci ChD 15 se již konkrétně popisuje, co má biskup konkrétně dělat pro to, aby naplnil svůj *munus sanctificandi*:

At' se tedy vytrvale snaží, (1) aby věřící prostřednictvím eucharistie hlouběji poznávali a prožívali velikonoční tajemství, a tak v jednotě Kristovy lásky tvořili jedno pevně semknuté tělo. (2) Mají se úplně „věnovat modlitbě a službě slova“ (Sk 6,4) a (3) snažit se, aby všichni, kdo jsou svěřeni jejich péči, svorně setrvali v modlitbě, aby přijímání svátostí rostli v milosti a byli věrnými svědky Pánu.¹⁵²

V prvním bodu se zdůrazňuje biskupova snaha o to, aby věřící dobře prožívali eucharistii – aby skrze ni pronikali nejen na kognitivní, ale také existenciální úrovni do hloubky velikonočního tajemství, a tak na sobě zakoušeli ten účinek eucharistie, který působí jednotu

¹⁵¹ PO 5.

¹⁵² ChD 15, číslování jednotlivých prvků přidáno autorem práce.

Kristova těla.¹⁵³ Dále se v článku s odvoláním na známý verš Sk 6,4 zdůrazňuje úkol biskupů modlit se a věnovat se službě slova, a podobně mají vyzývat i sobě svěřené věřící, aby se modlili, přijímali svátosti a svědčili Pánu.

V posledním, třetím, odstavci ChD 15 nacházíme především tři témata. První se týká svatosti. Biskup „jako vůdce k dokonalosti se snaží podporovat svatost svých kleriků, řeholníků a laiků podle povolání každého jednotlivce“. Nejen, že má k svatosti vést ty, kteří jsou mu svěřeni, ale má o ni sám usilovat a být tak příkladem, neboť slepý nemůže vést slepého: „Přitom však si musí být vědomi, že jsou povinni dávat příklad svatosti v lásce, pokoře a prostotě života.“ Druhým tématem je pak cit, „plné pochopení“, pro celou (univerzální) Kristovu Církev, ke kterému mají biskupové vést při posvěcování sobě svěřené církve. Článek je nakonec uzavřen tématem péče o kněžská, řeholní a misijní povolání, která mají biskupové „co nejvíce podporovat“.

4.2.3 ChD 16: Munus regendi biskupa, dobrého pastýře a pravého otce, jako starost o jednotu stáde, kněze, věřící, nekatolické křesťany i všechny lidi

Poslednímu z trojice úřadů se v rámci *Christus Dominus* věnuje článek č. 16. Ten v prvních dvou odstavcích nejprve dává některé obecné podněty pro vykonávání pastýřského úřadu biskupů, načež se postupně věnuje jednotlivým skupinám, o které má biskup pečovat. V prvním odstavci je znovu a opět připomenut služební charakter biskupského poslání.¹⁵⁴ mají být „uprostřed svých jako ti, kteří slouží“. Biskupové si mají počínat jako dobří pastýři a praví otcové, „kteří vynikají duchem lásky a péče o všechny“ – mají se totiž chovat tak, aby se jejich autoritě, udělené Bohem, všichni ochotně podřizovali. Jejich je také úkol stmelovat „rodinu svého stáde“, tedy sloužit jednotě, a vychovávat ji tak, aby „všichni, pamětliví svých povinností, žili a jednali ve společenství lásky“. Ve druhém odstavci jsou biskupové vyzváni, aby byli připraveni zařídit svůj život podle potřeb doby, motivováni

¹⁵³ Srov. KKC 1396: „Eucharistie utváří církev. Ti, kdo přijímají eucharistii, jsou mnohem úžeji spojeni s Kristem. Stejným poutem je Kristus spojuje se všemi věřícími v jednom jediném těle: v církvi. Přijímání obnovuje, posiluje a prohlubuje toto přivtělení k církvi, které již bylo uskutečněno prostřednictvím křtu. Křtem jsme byli povoláni utvořit jedno jediné tělo.“

¹⁵⁴ Jako tomu bylo např. v LG 18: „Služebníci, kteří jsou vybaveni posvátnou mocí, slouží totiž svým bratřím [...]“

slovy Písma (2 Tim 2,21; 2,10) – tak bude jejich činnost popsána v prvním odstavci účinnější.

Následuje několik sekcí, kde se již dekret věnuje jednotlivým skupinám svěřeným biskupovi. Na prvním místě jsou zmíněni kněží, nejbližší spolupracovníci biskupa, kterým je v rámci článku věnováno také nejvíce místa. Koncil říká toto:

Zvláštní láskou mají vždycky zahrnovat kněze (*sacerdotes*), neboť ti přejímají příslušnou část jejich úkolů (*munera*) a starostí a denní namáhavou prací je horlivě plní; mají je považovat za syny a přátele. Ať se snaží ochotně jim naslouchat, s důvěrou se s nimi stýkat, a tak rozvíjet všechnu pastorační činnost v celé diecézi.

Tato část je zajímavá nejen proto, jak dojemně a hluboce je popsán vztah, který by měl mít biskup ke svým kněžím, ale také proto, že se zde mluví o tom, že kněží přejímají příslušnou část úradů/úkolů (*munera*) a starostí biskupa – znovu se ukazuje, jak úzce je na Druhém vatikánském koncilu postava kněze spojena s postavou biskupa, bez něž je v principu nemožné popsat poslání kněze-presbytera. V dalším odstavci pak dekret biskupovi péči o kněze specifikuje a dovádí do konkrétností. Jejich prvořadým zájmem má být jejich duchovní, intelektuální a materiální stav:

Mají věnovat pozornost jejich duchovním, intelektuálním i hmotným podmínkám, aby mohli svatě a zbožně žít a věrně i plodně konat svou službu. Proto mají podporovat instituce a pořádat setkání, při nichž by se kněží mohli čas od času sejít, buď aby si vykonali delší duchovní cvičení pro obnovu života, nebo aby získali hlubší vědomosti z církevních věd, zvláště o Písmu svatém a teologii, o důležitějších sociálních otázkách a o nových metodách pastorační práce. Aktivně a citlivě se mají zajímat o kněze, kteří jsou v jakémkoli nebezpečí nebo v něčem pochybili.

Nemálo zajímavý je také odstavec, který následuje a který se věnuje biskupově péči o věřící (*fideles*). Biskup se má snažit lépe poznat jejich potřeby a sociální poměry, a to i za pomoci sociologického průzkumu, aby o ně mohl lépe pečovat. Jejich starost se má týkat všech lidí „bez rozdílu věku, postavení a národnosti, jak o domácí, tak i o přistěhovalce a cizince“. Odstavec je zakončený potvrzením potřeby zapojit věřící do těch církevních záležitostí, které jim přísluší, a biskupové jsou také vyzváni, ať „uznávají jejich povinnost a právo činně spolupracovat na budování Kristova tajemného těla“.

Poslední odstavec se věnuje jednak „odloučeným bratřím“, tedy nekatolickým křesťanům, jednak nepokřtěným: „K odloučeným bratřím ať přistupují s láskou a doporučují i svým věřícím, aby jim vycházeli vstříc s velkou přívětivostí a láskou, a také ať podporují

ekumenismus, jak je chápán církví. Necht' mají na srdci také nepokřtěné, aby i jim zazářila láska Ježíše Krista, jehož svědky jsou biskupové před tváří všech.“ Ačkoliv je tedy biskupovo poslání orientováno primárně na samotný Boží lid, na budování Kristova těla, jeho úkol se tím nevyčerpává, horizont jeho služby se rozšiřuje i za hranice těch, kteří již do Kristovy Církve náleží.

5 *TRIPLEX MUNUS* JAKO FORMA ČINNOSTI A ŽIVOTA KNĚZE-PRESBYTERA V NAUCE DRUHÉHO VATIKÁNSKÉHO KONCILU

Jak je ze samotných koncilních textů patrné, podstatná část toho, co je v nich řečeno o úkolech biskupů, má nezpochybnitelný význam i pro uvažování o poslání kněží, což již bylo ostatně zdůvodněno v úvodu předchozí kapitoly. Některé koncilem nastíněné aspekty účasti na trojím úřadu lze převzít přímo a explicitně, u jiných je možné je využít jako interpretační rámec s přihlédnutím ke zvláštnímu postavení kněží-presbyterů, kterému se nyní budeme věnovat.

Občas člověk může zaslechnout zjednodušující frázi, že První vatikánský koncil byl o papeži, Druhý se věnoval biskupům.¹⁵⁵ Ačkoliv v *Lumen gentium* je opravdu nesrovnatelně větší část třetí kapitoly věnovaná biskupům (10 článků) než kněžím-presbyterům nebo jáhnům (po 1 článku), přesto koncil neopomněl pojednat podstatným způsobem také o kněžích-presbyterech a jejich účasti na trojím úřadu Kristově, která nás zajímá.

Hlavní část koncilního výkladu o kněžích se nachází v článku LG 28, který následuje po pojednání o biskupech, a v samostatném dokumentu *Presbyterorum ordinis*, dekretu o službě a životě kněží. Krátkou zmínku o trojím úřadu můžeme však najít také v *Optatam totius* 4, dekretu o výchově ke kněžství, a *Christus Dominus* 30, kde dekret věnující se pastýřské službě biskupů mluví o farářích, předních spolupracovnících biskupa. Mimo to je samozřejmě třeba brát v potaz to, co již bylo řečeno o biskupech a jejich trojím úřadu pro úzké sepjetí postavy biskupa a kněze na rovině sakramentální i funkcionální, jak to bylo zdůvodněno v úvodu předcházející kapitoly.

Než se podíváme na samotné koncilní texty, krátce uvedeme celou tematiku trojího úřadu, jak byla přijata koncilem v souvislosti s teologií presbyterátu. Logika *triplex munus* byla na kněze-presbytery aplikována konsekventně jako důsledek jejího aplikování na biskupy

¹⁵⁵ Jeden z koncilních otců se v říjnu roku 1964 ironicky zeptal, jestli přijde i třetí vatikánský koncil, který by se věnoval kněžím, srov. *Commentario ai documenti del Vaticano II. 4: Christus Dominus Optatam totius Presbyterorum ordinis*, s. 306.

a zároveň provázání teologie presbytera s teologií biskupa.¹⁵⁶ Castelluci k tomu poznamenává:

V reakci na některé otce, kteří požadovali zahrnutí scholastické definice „kněžství“¹⁵⁷ (zaměřené na eucharistii) do textu, navrhovatelé odpověděli: „Protože podle mínění tohoto koncilu a podle požadavků mnoha otců je nutné, aby kněžství presbyterů bylo spojeno s kněžstvím biskupů, které je prohlášeno za vrchol a plnost kněžství, je kněžství presbyterů v tomto schématu nutně uvažováno pod aspektem nikoli jednoho ‚*munus*‘, ale tří ‚*munera*‘, a tak spojeno s apoštoly a jejich posláním“ (AS IV, VII, 107-108). Ve stejném duchu komise o něco dále uvádí: „většina otců chce, aby se kněžský ‚*munus*‘ presbyterů jevil jako odvozený od ‚*munus*‘ biskupů a byl s ním spojen; tento ‚*munus*‘ biskupů se však jeví širší než eucharistický ‚*munus*‘ - i když v něm nachází své naplnění – a musí být považován za skutečně apoštolský“ (Tamtéž, 117).¹⁵⁸

Oproti předchozímu magisteriu tak došlo k mnohem většímu zdůraznění úkolu hlásání (*munus docendi* jako účast na Kristově prorockém úřadu), ale také pastýřské služby (*munus regendi/pascendi* jako účast na Kristově královském úřadu), které mají svůj základ v samotné svátosti svěcení, nejedná se tedy pouze o jurisdikční záležitost. Redakční komise *Presbyterorum ordinis* nejen, že přijala učení trojího úřadu, ale také ji prohlásila za „de facto doktrínu Druhého vatikánského koncilu“, i když jím nebyla výslovně definována.¹⁵⁹ Zároveň je třeba připomenout, že lze jasně rozlišit posvěcení a poslání celé Církve (a její účast na trojím úřadu Krista) a posvěcení a poslání kněží, které představuje jednu modalitu účasti na trojím úřadu Krista.¹⁶⁰

V přijetí konceptu trojího úřadu na postavu presbytera si můžeme povšimnout dvou posunů oproti obecně převládající ekleziologické reflexi předkoncilního období. Prvním je přechod od pojetí „*sacerdos*“ k „*presbyter*“.¹⁶¹ Otázka použití těchto termínů je komplexní, pro potřebu našeho výkladu si však vystačíme se zjednodušením, že pojmem *sacerdos* se myslí

¹⁵⁶ Srov. Erio CASTELLUCCI, *Il ministero ordinato*, Brescia: Queriniana, 2014, s. 231, 372.

¹⁵⁷ V italském textu „*sacerdozio*“.

¹⁵⁸ Erio CASTELLUCCI, *Il ministero ordinato*, s. 231, poznámka č. 40.

¹⁵⁹ Srov. tamtéž, s. 232, poznámka č. 42; *Commentario ai documenti del Vaticano II. 4: Christus Dominus Optatam totius Presbyterorum ordinis*, s. 303.

¹⁶⁰ Srov. CASTELLUCCI, *Il ministero ordinato*, s. 232.

¹⁶¹ Srov. *Commentario ai documenti del Vaticano II. 4: Christus Dominus Optatam totius Presbyterorum ordinis*, s. 321; DE MEY, „Sharing in the threefold office of Christ,“ s. 169.

především kultický a svátostný rozměr služby, který byl od dob středověku zdůrazňován na prvním místě – a to až tak, že ostatní úkoly presbytera se mohly jevit jako silně druhořadé, mající svůj základ nikoliv v samotné svátosti svěcení, ale v jurisdikční delegaci. Je však třeba podtrhnout fakt, že v dokumentech Druhého vatikánského koncilu zůstává *munus sanctificandi*, úkol posvěcovat, a to zvláště při slavení eucharistie, vrcholem služby presbyterů.¹⁶² Vždyť liturgie, a zvláště eucharistie, je vrchol a pramen celého života Církve.¹⁶³ Erio Castelluci uvádí 3 důvody pro volbu termínu „*presbyteri*“:¹⁶⁴ (1) větší věrnost novozákonnímu slovníku, (2) jednoznačnost pojmu *presbyter*, který oproti pojmu *sacerdos* nezahrnuje biskupa, (3) méně individualistický a kultický charakter pojmu, neboť termín *sacerdos* bývá podle něj obvykle spojován s osobní pravomocí přinášet obět'.¹⁶⁵ Díky tomu se dostává větší pozornosti také úkolu hlásat a vést.

Druhý posun spočívá v přechodu od dvojí *potestas* k trojímu úřadu.¹⁶⁶ Jak již bylo naznačeno, úkoly hlásat slovo a vést byly v předchozí ekleziologické reflexi nikoliv neexistující, ale teologicky byly ukotveny spíše v *missio canonica* (a tedy v *potestas iurisdictionis*) než v samotné svátosti svěcení (a tedy v *potestas ordinis*). I nyní je poslání kněze jurisdikčně řízeno biskupem, ale jeho účast na celém trojím úřadu Krista vyvěrá ze

¹⁶² Srov. LG 28: „Svůj posvátný úřad však vykonávají zejména v eucharistické bohoslužbě neboli shromáždění, kde zastupují Krista, hlásají jeho tajemství a spojují prosby věřících s obětí jejich hlavy.“ PO 2: „Služba kněží však duchovní obět' věřících dovršuje ve spojení s obětí Krista, jediného prostředníka; tato obět' se rukama kněží jménem celé církve podává nekrvavě a svátostně v eucharistii, dokud sám Pán nepřijde. K tomu směřuje a v tom vrcholí služba kněží.“

¹⁶³ Srov. SC 10, LG 11.

¹⁶⁴ V LG nenalezneme slovo „*presbyter*“ v singuláru, v PO je 7x v singuláru a 111x v plurálu. Navíc, jak uvidíme později, v LG 28 (kromě toho také v PO 7 a 8) se objevuje pojem „*presbyterium*“, který také naznačuje kolegiální rozměr presbyterátu. *Presbyterium* (kněžstvo nebo kněžský sbor) diecéze vykonává své poslání společně, spolupracují na společném díle, srov. PO 8. Serena Noceti dokonce záměrně používá termín „*identita presbyterů*“ s *presbytery* v plurálu, aby se vymezil vůči individualistickému pohledu na kněžství-presbyterát. Srov. *Commentario ai documenti del Vaticano II. 2: Lumen gentium*, s. 298.

¹⁶⁵ Srov. *Commentario ai documenti del Vaticano II. 4: Christus Dominus Optatam totius Presbyterorum ordinis*, s. 321.

¹⁶⁶ Srov. tamtéž, s. 317-319.

samotného přijatého svěcení.¹⁶⁷ Vize kultická tak byla rozšířena na vizi misijní, ve které však slavení svátostí neztrácí své výsadní místo, nicméně je doplněno o hlásání evangelia a řízení komunity věřících, jak to ostatně vychází i z novozákonních textů, zvláště listů sv. Pavla a Skutků apoštolů.¹⁶⁸

5.1 *LUMEN GENTIUM*: UVEDENÍ POSTAVY KNĚZE V RÁMCI EKLEZIOLOGIE ZA POMOCI KATEGORIE *TRIPLEX MUNUS*

Prvním důležitým místem v rámci koncilních dokumentů, které se věnuje kněžím a jejich účasti na trojím úřadu Krista, je LG 28. O několik článků dříve, v LG 10, se sice mluví o kněžích, jak jsme již viděli, ale nikoliv v celistvosti jejich služby a poslání, nýbrž přednostně o kněžské dimenzi (ve smyslu *sacerdos*) jejich posvěcení a poslání. Článek č. 28 je poněkud delší, ale to je pochopitelné, pokud uvážíme, že se jedná o jediný článek věnovaný specificky kněžím-presbyterům v rámci *Lumen gentium*. Identitu kněží článek vykresluje v jejich vztahu ke Kristu, biskupům, komunitě křesťanů, ostatním kněžím a světu.¹⁶⁹ V rámci této spleti vztahů však vysvětluje také specifčnost jejich poslání, které v článku dostává podobu trojího úřadu. LG 28 má 5 odstavců, my se krátce zastavíme u každého z nich a podíváme se na klíčové myšlenky, které obsahují.

První odstavec začíná trinitárně a christologicky, ale hned přechází na udělení účasti na Kristově posvěcení a poslání apoštolům a skrze ně biskupům, kteří dále svěřili své služby dalším jedincům v Církvi. Nacházíme zde tak krátkou syntézu toho, co bylo nastíněno v LG 18-21. Koncil vzápětí potvrzuje Božské ustanovení církevní služby (jak to prohlásil již Tridentýský koncil)¹⁷⁰ a zmiňuje trojici „odedávých“ církevních služeb:

¹⁶⁷ Srov. LG 28: „jsou posvěceni (*consecrantur*), aby hlásali evangelium, aby se stali pastýři věřících a konali bohoslužby jako praví kněží Nového zákona.“

¹⁶⁸ Srov. *Commentario ai documenti del Vaticano II. 4: Christus Dominus Optatam totius Presbyterorum ordinis*, s. 318.

¹⁶⁹ Srov. *Commentario ai documenti del Vaticano II. 2: Lumen gentium*, s. 298.

¹⁷⁰ Srov. DH 1764.

Kristus, kterého Otec posvětil a poslal na svět (srov. Jan 10,36), poskytl prostřednictvím apoštolů účast na svém posvěcení a poslání jejich nástupcům, totiž biskupům; ti svěřili úkoly své služby (*munus ministerii sui*) v různých stupních různým jedincům v církvi. A tak Bohem ustanovenou církevní službu vykonávají v různých stavech (*ministerium ecclesiasticum divinitus institutum diversis ordinibus*) ti, kteří se už odedávna nazývají biskupy, kněžími a jáhny.¹⁷¹

Dále odstavec pokračuje vykreslením vztahu mezi biskupem a knězem a jedním dechem dodává, že kněží jsou posvěceni k účasti na trojím úřadu mocí svátosti svěcení, a to *ad imaginem Christi*, k obrazu Krista, nejvyššího a věčného velekněze:

Kněží sice nedosáhli vrcholu kněžství a ve výkonu své moci závisí na biskupech, jsou však s nimi spojeni kněžskou důstojností a mocí svátosti kněžství podle obrazu Krista, nejvyššího a věčného kněze (srov. Žid 5,1-10; 7,24; 9,11-28); jsou posvěceni, aby hlásali evangelium, aby se stali pastýři věřících a konali bohoslužby jako praví kněží Nového zákona.

V dřívějších verzích připravovaného textu o kněžích byla popsána ontologická závislost všech dalších církevních služebníků (presbyterů a jáhnů) na biskupech. Ve finálním textu LG 28 je však podtržena společná účast biskupů a kněží-presbyterů na kněžství Krista a jejich společná kněžská důstojnost.¹⁷² Stejně jako biskupové,¹⁷³ i kněží přijímají účast na trojím úřadu svěcením (srov. poslední větu citace), avšak s tím rozdílem, že výkon jejich moci závisí na biskupech.

Zbývající část prvního odstavce je zcela věnována trojímu úřadu, přičemž výklad otevírá zmínka o prorockém/učitelském úřadu, následuje rozsáhlejší pasáž o úřadu kněžském/posvěcujícím a po popsání pastýřského/královského úřadu je odstavec zakončen opět úřadem učitelským, který je provázán s osobním rozjímáním, vírou a životem kněze, čímž se u kněze propojuje rovina funkční s rovinou existenciální:

¹⁷¹ LG 28, vlastní překlad autora práce, latinský text přidán. Oficiální český překlad překládá „*diversis ordinibus*“ jako „na různých stupních kněžství“, což je poměrně nepřesný překlad, protože jáhen není svěcen „ke kněžství, nýbrž ke službě“ (LG 29), a tedy nestojí na prvním stupni kněžství, ale je zařazen v rámci prvního *ordo*, tj. řádu, stavu či sboru. Srov. KKC 1537-1538. Za tímto překladem stojí nepřesný překlad latinského „*sacramentum ordinis*“ jako „svátost kněžství“. Noceti výslovně zdůrazňuje, že se nejedná o stupně, nýbrž o různé *ordo*, srov. *Commentario ai documenti del Vaticano II. 2: Lumen gentium*, s. 299.

¹⁷² Srov. *Commentario ai documenti del Vaticano II. 2: Lumen gentium*, s. 301-302.

¹⁷³ Srov. LG 21, viz výše.

Podle stupně služby se podílejí na úkolu (*muneris*) jediného prostředníka Krista (srov. 1 Tim 2,5) a **hlásají všem Boží slovo**.

Svůj posvátný úřad (*munus*) však vykonávají zejména v **eucharistické bohoslužbě** neboli shromáždění, kde zastupují Krista (*in persona Christi agentes*), hlásají jeho tajemství a spojují prosby věřících s obětí jejich hlavy. V mešní oběti zpřítomňují a přivlastňují až do příchodu Páně (srov. 1 Kor 11,26) jedinou oběť Nového zákona, totiž oběť Krista obětujícího sebe sama jednou provždy Otcí jako neposkrvněný obětní dar (srov. Žid 9,11-28). Pro věřící kající anebo nemocné vykonávající **službu smíření a posily**; potřeby a prosby věřících přednášejí Bohu Otcí (srov. Žid 5,1-3).

Úřad Krista pastýře a hlavy (*munus Christi Pastoris et Capitis*) vykonávají v mezích své moci, a tak shromažďují Boží rodinu jako bratrské společenství, oživované jedním duchem a skrze Krista v Duchu ji vedou k Bohu Otcí. Jemu se klanějí uprostřed svého stáde v duchu a v pravdě (srov. Jan 4,24).

Konečně věnují své síly **kázání a vyučování** (srov. 1 Tim 5,17); co v zákoně Páně četli a prorozjímali, v to věří, v co uvěřili, tomu učí, a čemu učí, podle toho jednájí.¹⁷⁴

Služba hlásání, posvěcování a vedení služebných kněží je zakořeněna v účasti na úkolu (*munus*) Krista, jediného prostředníka. Článek zde sleduje pořadí úřadů, které je typické pro biskupy v LG 25-27 i v ChD 12-16 a které bude později rozvinuto v souvislosti s kněžími v rámci PO, zvláště v článcích 4-6. Největší prostor je věnován úřadu kněžskému, kde je, podobně jako v LG 10 nebo později v části o biskupech, zmíněno, že kněz v eucharistické bohoslužbě jedná *in persona Christi*. Po výslovném zmínění eucharistie nacházíme v poslední větě tohoto oddílu narážku na svátosti smíření a pomazání nemocných, po kterých je kněz představen také jako přímluvce a zástupce lidí před Bohem s odkazem na list Židům.

Pastýřský úřad je zcela explicitně spojen s Kristovou osobou a spočívá především v službě jednotě Boží rodiny na její cestě k Bohu, ke kterému ji má vést skrze Krista v Duchu Svatém. I na tomto místě je připomenuto, že tak činí „v mezích své moci“, neboť jejich pastorační činnost je koordinována biskupem. Následující poznámka o klanění se Bohu uprostřed svého stáde v duchu a v pravdě propojuje pastýřský úřad s kněžským, který je opět nerozlučně spojený s úřadem prorockým, což se v našem článku projevuje zvláště slovy „hlásají jeho [Kristovo] tajemství“ v části o posvěcujícím úřadu. Úzká souvislost mezi kázáním a vyučováním, osobní četbou Písma a rozjímáním nad ním, vlastní vírou a celým životem

¹⁷⁴ LG 28, tučný text a latinská fráze přidány autorem práce.

kněze je pak ukázána v poslední větě odstavce, která tak zastřešuje pojednání o kněžské službě a ukazuje na nerozlučitelnost života a poslání kněze. V článku tak vidíme silné propojení jednotlivých úřadů, které jsou různými aspekty jediného poslání kněze, podobně jako tomu je u třech úřadů Krista, jak jsme viděli v úvodní kapitole. Většina úkolů kněze je orientována na ty, kdo již věří v Krista, ale slovo má kněz hlásat všem, jak to bude zopakováno v PO 4, čímž se ukazuje také misijní aspekt jeho poslání *ad extra*, mimo církevní komunitu.

Druhý odstavec je věnován vztahu kněží k biskupům, a to zvláště v pastorační optice, ač nechybí ani poznámky osobního rázu. Nejedná se tedy přímo a explicitně o téma, které stojí v centru naší pozornosti, ale to, co je na tomto místě řečeno, zasazuje službu kněží do celkového rámce, a proto se u něj aspoň krátce zastavíme. Kněží jsou označeni jako „pečliví spolupracovníci“, „pomocníci“ a „nástroj“ biskupského stavu, povolání sloužit Božímu lidu, tvořící s biskupem jediné *presbyterium*¹⁷⁵ („kněžský sbor“), ač má každý vlastní úkol. Kněží nejen, že na sebe berou biskupovy „povinnosti (*munera*) a starosti“, ale také v jednotlivých shromážděních „jaksi zpřítomňují biskupa, s nímž jsou důvěrně a velkodušně spojeni“. Kněží jsou tedy úzce spojeni s biskupem, ale mají vztah také k Církvi univerzální. Kněz tak musí vnímat svůj úkol v rámci širšího horizontu a nesmí být spoután příliš regionálním pohledem na svou službu:

Pod biskupovým vedením posvěcují a řídí sobě svěřenou část Pánova stádece, činí univerzální církev viditelnou tam, kde jsou, a poskytují vydatnou pomoc při budování celého Kristova těla (srov. Ef 4,12). Ať mají vždycky na zřeteli dobro Božích dětí a snaží se přispívat svou prací k pastorační činnosti celé diecéze, ano i celé církve.

Koncil následně pomocí rodinných kategorií popisuje osobní vztah, který má panovat mezi kněžími a jejich biskupem:

Pro tuto svou účast na kněžství (*sacerdotio*) a poslání mají kněží uznávat biskupa opravdu za svého otce a s úctou ho poslouchat. Biskup má hledět na kněze, své spolupracovníky, jako na syny a přátele, jako Kristus své učedníky už nenazývá služebníky, nýbrž přáteli (srov. Jan 15,15).¹⁷⁶

¹⁷⁵ O kolegiálním rozměru presbyterátu v souvislosti s pojmem „presbyterium“ byla zmínka již dříve v úvodu této kapitoly.

¹⁷⁶ LG 28, latinský termín přidán autorem práce. Zde pojem *sacerdotium* výmluvně spojuje kněze a biskupy.

Vztah biskupa a jeho kněží tedy není vztahem čistě pracovním či formálním, ale má se vyznačovat skutečnou vřelostí, zájmem, přátelstvem, a dokonce takovou srdečností a láskou, jaká je mezi otcem a synem. Poslední věta druhého odstavce dodává, že všichni kněží, diecézní i řeholní, jsou na základě svého svěcení a služby přidružení ke sboru biskupů (*corpori Episcoporum*, nikoliv *collegii*) a slouží dobru celé Církve – každý podle svého povolání a své milosti. Do jisté míry se tak jinými slovy opakuje to, co již bylo řečeno v předchozích větách.

Ve třetím odstavci nenalezneme nic specifického o trojím úřadu, mluví se zde totiž o důvěrném svátostném bratrství mezi všemi kněžími na základě společného posvátného svěcení a poslání a z toho plynoucí ochotě si pomáhat. Avšak v odstavci čtvrtém se nachází krásné pojednání o tom, jak si má kněz počínat coby pastýř:

O věřící, které duchovně zplodil křtem a vyučováním (srov. 1 Kor 4,15; 1 Petr 1,23), mají pečovat jako otcové v Kristu. Stali se svému stádu dobrovolně vzorem (srov. 1 Petr 5,3). Proto ať svou obec tak řídí a tak jí slouží, aby si opravdu zasloužila být nazývána jménem, jímž je označován jedině Boží lid, a to jako celek: Boží církve (srov. 1 Kor 1,2; 2 Kor 1,1; a jinde). Ať pamatují, že mají svým každodenním životem a každodenní péčí ukazovat věřícím i nevěřícím, katolíkům i nekatolíkům obraz skutečně kněžské a pastýřské služby a všem vydávat svědectví pravdy a života. Jako dobří pastýři mají hledat také ty (srov. Lk 15,4-7), kteří sice byli pokřtěni v katolické církvi, ale přestali přijímat svátosti nebo dokonce odpadli od víry.

Důraz je zde kladen především na pastýřský úřad, ale tomu v první větě předchází letmý odkaz na zbývající dva úřady, když koncil říká, že kněz věřící „duchovně zplodil křtem a vyučováním“. Tak je nám poslání kněze opět představeno v jeho jednotné celistvosti. Pastorační služba kněze se má vyznačovat otcovským přístupem (v Kristu), kněz má jít svému stádu příkladem a řídit jej a sloužit mu tak, aby si zasloužilo nazývat se „církví Boží“. Jeho život má být jasným svědectvím pravdy a života, a to nikoliv pouze katolíkům, ale i nekatolíkům a nevěřícím. Tak se úkol kněze v rámci královského úřadu rozšiřuje za hranice jemu svěřeného stádu, ačkoliv než o aktivní pastoraci se jedná spíše o svědectví příkladného života a služby. Je zde však jasný misijní a evangelizační rozměr. Nakonec koncil poznamenává, že kněží nemají zapomínat na nepraktikující, či dokonce odpadlé katolíky, které mají hledat jako dobří pastýři.

Poslední odstavec LG 28 představuje kněze jako služebníka jednoty všech lidí pod vedením biskupů a nejvyššího pontifika:

Lidstvo dnes stále více směřuje k jednotě politické, hospodářské a společenské, a proto je obzvláště třeba, aby kněží společnou péčí a prací, pod vedením biskupů a nejvyššího velekněze, vymýtili jakoukoli roztržičnost, aby tak bylo celé lidstvo přivedeno k jednotě Boží rodiny.

Kněz jako pastýř se opět ukazuje ve svém poslání, které překračuje hranice viditelné Církve, v úkolu sjednocovat lidi za účelem jejich přivedení „k jednotě Boží rodiny“. Znovu vychází najevo, že kněz je primárně poslán k budování Kristova těla,¹⁷⁷ ale tím se jeho zodpovědnost a poslání nevyčerpává. Má mít na srdci dobro všech lidí, neboť Bůh chce, aby všichni lidé byli spaseni (srov. 1 Tim 2,4),¹⁷⁸ a toto přání se má stát i hlubokou touhou kněze.

Než přejdeme k dekretu *Presbyterorum ordinis*, který se kněžím v rámci koncilních textů věnuje do největší hloubky, zmiňme ještě článek LG 30, o kterém jsme již mluvili v souvislosti s biskupy. Mluví se v něm o úkolu „posvěcených pastýřů“ (tedy zvláště biskupů a kněží, kteří mají zvláštní účast na Kristově královském/pastýřském úřadu) rozeznávat a uznávat charismata a služby věřících. Jedná se o službu, kterou pastýři poskytují věřícím a Církvi, aby „všichni svým způsobem svorně spolupracovali na společném díle“. Spásonosné poslání vůči světu totiž není výlučnou zodpovědností posvěcených pastýřů, laici na něm mají podstatnou účast – pastýři nejsou profesionálové misionáři, nýbrž celá Církev je misionářská: jako celek i ve všech svých jednotlivých členech.¹⁷⁹

5.2 PRESBYTERORUM ORDINIS: POSVĚCENÍ A POSLÁNÍ

PRESBYTERŮ JAKO ÚČAST NA *TRIPLEX MUNUS CHRISTI*

„Důvodem, proč se koncilní otcové rozhodli – v době, kdy byl II. vatikánský koncil v plném proudu – věnovat dekret kněžím, bylo vnímání značné nedostatečnosti nauky o „kněžích“¹⁸⁰ ve vztahu k tomu, co do té doby stanovil sám koncil ohledně církve, biskupů a laiků,“ říká

¹⁷⁷ Srov. např. PO 1: „Vysvěcením a posláním přijatým od biskupů jsou kněží určeni ke službě Kristu učiteli, knězi a králi. Mají tak účast na jeho díle, jímž je církev zde na zemi bez přestání budována jako Boží lid, Kristovo tělo a chrám Ducha svatého.“

¹⁷⁸ Srov. LG 16-17.

¹⁷⁹ Srov. LG 17. Každý jednotlivý věřící má na tomto misijním poslání Církve svůj podíl: „Na každého Kristova učedníka připadá příslušný díl závazku šířit víru.“ LG 17.

¹⁸⁰ V italském textu vyjádřeno pojmem „sacerdoti“.

Erio Castelluci.¹⁸¹ Díky tomu nám koncil zanechal poměrně velké naukové bohatství jak o podstatě kněžské služby, tak o jejích praktických pastoračních a existenciálních aspektech – dekret se věnuje *službě*, ale také *životu* kněží-presbyterů, jak je to obsaženo v jeho samotném názvu. Velkým krokem teologické reflexe koncilu je, že poslání kněze představuje v rámci poslání celé Církve, nikoliv mimo něj nebo nad ním.¹⁸² Tuto ukotvenost v rámci širšího kontextu se ostatně snažíme představit v celé této práci. Složitou redakční historií se vzhledem k omezenému rozsahu této práce nebudeme podrobně zabývat, proto odkazují na příslušnou bibliografii.¹⁸³

Dekret po úvodním článku, který je jakousi předmlouvou, v první krátké kapitole nejprve představuje kněžství v celkovém kontextu poslání Církve, načež v kapitole druhé pojednává o samotné službě kněží. Kapitola třetí je pak věnována životu kněží, který je nutně formován a hluboce poznamenán právě jejich specifickou službou. I v této základní struktuře můžeme opět slyšet ozvěnu nauky *Lumen gentium*: poslání celé Církve a každého pokřtěného předchází specifikům kněžské služby. Nauka o trojím úřadu kněží, která nás zajímá, se v dekretu objevuje na několika místech v různých kontextech. Kromě hlavního pojednání v článcích 4-6 v rámci druhé kapitoly jej nacházíme hned v úvodním článku č. 1, kde je položen jasný christologický základ dalšího výkladu, a v článcích č. 2, 7 a 13, kterým budeme také věnovat určitou pozornost.

5.2.1 PO 1: *Triplex munus* kněží jako služba Kristu a jeho Církvi

Článek PO 1 představuje úvod k celému dekretu. Ve druhé větě se vyslovuje k motivaci napsání dekretu o kněžích: „Protože však tento stav má při obnově Kristovy církve velmi významný a stále obtížnější úkol, ukázala se potřeba pojednat o kněžích obsírněji a více do hloubky.“ Poté zmiňuje jeho adresáty, kterými jsou všichni kněží (presbyteri), ale zvláště ti, kteří působí v duchovní správě, doslova ti, kteří se zabývají péčí o duše (*cura animarum*).

¹⁸¹ *Commentario ai documenti del Vaticano II. 4: Christus Dominus Optatam totius Presbyterorum ordinis*, s. 297.

¹⁸² Srov. tamtéž, s. 317.

¹⁸³ Srov. tamtéž, s. 301-311; výčet rozšiřující bibliografie k tématu pak na s. 336-337.

Hned v následující větě se dovídáme, že služba kněží je trojí a má základ ve službě Krista Učitele, Kněze a Krále:

Vysvěcením a posláním přijatým od biskupů jsou kněží určeni ke službě Kristu Učiteli, Knězi a Králi, na jehož službě (*ministerium*) mají účast. Touto [Kristovou] službou je Církev zde na zemi bez přestání budována jako Boží lid, Kristovo tělo a chrám Ducha svatého.¹⁸⁴

Stejně jako u celého Božího lidu a každého pokřtěného, i u kněžské služby se jedná o účast na trojím úřadu Kristově,¹⁸⁵ která se však liší jak svým svátostným základem, tak způsobem výkonu. Kněží tak slouží jednak Kristu Pánu, jednak Církvi, která je tak budována samým Kristem skrze službu kněží. Chtěl bych na tomto místě ještě poukázat na dvojici posvěcení-poslání, která se objevuje hned na začátku dekretu a následně charakterizuje i jeho zbylé části.¹⁸⁶ Je zde tak poukázáno na ontologickou i existenciální rovinu kněze. Je posvěcen, a tím uschopněn k poslání, kterého se mu spolu s posvěcením dostává.

5.2.2 PO 2: Podstata presbyterátu v rámci poslání Církve

První kapitola (články 2 a 3) tvoří teologický základ celého dekretu.¹⁸⁷ Snad i proto věnuje druhému článku Erio Castelluci téměř 20 stran svého komentáře¹⁸⁸ – jedná se podle něj o doktrínálně nejdůležitější článek celého dekretu.¹⁸⁹ Prvnímu odstavci článku č. 2 jsme se již věnovali v rámci pojednání o trojím úřadu Božího lidu. Je v něm potvrzeno, že celé Kristovo tajemné Tělo má podíl na pomazání Ducha, jímž byl pomazán On sám. Nejprve je tedy potvrzena účast celého Božího lidu na Kristově pomazání a v tomto kontextu je následně v druhém odstavci pojednáno o služebnících obdařených posvátnou mocí, mezi nimi se nakonec dostane pozornosti také samotným kněžím. Lze říci, že druhý článek

¹⁸⁴ PO 1, překlad autora práce.

¹⁸⁵ Jak bylo řečeno v úvodu kapitoly o trojím úřadu kněží, účast na celé triádě úřadů má základ ve svátosti svěcení a je realizována na základě kanonické mise od biskupa. Je tak překonáno předchozí odvozování svátostné služby od *potestas ordinis* a služby prorocké a královské od *potestas iurisdictionis*, srov. *Commentario ai documenti del Vaticano II. 4: Christus Dominus Optatam totius Presbyterorum ordinis*, s. 343-344.

¹⁸⁶ Srov. tamtéž, s. 348-349.

¹⁸⁷ Srov. tamtéž, s. 312.

¹⁸⁸ Srov. tamtéž, s. 345-364.

¹⁸⁹ Srov. tamtéž, s. 347.

popisuje povahu kněžství-presbyterátu za pomoci dvojí kategorie *posvěcení* a *poslání* podle posloupnosti, která začíná u Otce, skrze Krista přechází k celé Církvi a v jejím rámci k služebníkům obdařeným posvátnou mocí, mezi nimiž nachází své místo i kněží, o nichž dekret zvláště pojednává.¹⁹⁰ Posvěcení a poslání kněží se odlišuje od kněžského a misijního poslání celé Církve díky zvláštnímu *charakteru* neboli *nezrušitelnému duchovnímu znamení*¹⁹¹ přijatému při svěcení, které bytí kněze zvláštním způsobem konfiguruje podle Krista, takže kněz může jednat *in persona Christi Capitis*.¹⁹² Kněz přijímá v podřízeném stupni službu biskupů, ti vykonávají svůj úkol jako podíl na posvěcení a poslání Krista, kterého se jim dostalo skrze své předchůdce, apoštoly. Původcem veškerého poslání je nakonec sám Otec, který svého Syna „posvětil a poslal na svět“ (Jan 10,36). Koncil jako motivaci pro Pánovo ustanovení některých za služebníky udává jednotu věřících („aby se věřící stali jedním tělem“), u kněží pak dodává, že jim byl *munus ministerii*, „služebný úkol“, biskupů svěřen (v podřízeném stupni) proto, aby bylo řádně plněno apoštolské poslání svěřené Kristem.

Druhý odstavec druhého článku mluví téměř výhradně o kněžském úřadu svěcených služebníků, což dosvědčují pojmy „posvátná moc“, „přinášet svatou oběť a odpouštět hříchy“ a „veřejně vykonávat kněžskou funkci“. Ve třetím odstavci však přichází narážka na trojí úřad: „Jelikož je funkce kněží spojena s biskupským stavem, podílí se na autoritě, s níž sám Kristus své tělo buduje, posvěcuje a řídí.“ Primárním jednajícím ve výkonu trojího úřadu je sám Kristus, na jehož autoritě mají kněží účast díky svému spojení s biskupským stavem. Jak již bylo řečeno, pramenem jejich zvláštní účasti na trojím úřadu je podle koncilu svěcení, které pomazáním Ducha Svatého uděluje zvláštní *charakter*, který má aspekt jak ontologický (konfigurace bytí kněze podle Krista), tak služebný (schopnost jednat *in persona Christi*).¹⁹³ Frázi „*in persona Christi agere*“ lze chápat jak v užším slova smyslu

¹⁹⁰ Je zajímavé, že v LG 28 se od Otce skrze Krista přechází hned k apoštolům, skrze ně k biskupům, a nakonec ke kněžím, takže zmínka o posvěcení a poslání celé Církve na tomto místě chybí. Nicméně o celé Církvi LG mluví již v první a druhé kapitole, takže je toto vypuštění pochopitelné. Srov. *Commentario ai documenti del Vaticano II. 4: Christus Dominus Optatam totius Presbyterorum ordinis*, s. 348.

¹⁹¹ Srov. KKC 1582.

¹⁹² Srov. *Commentario ai documenti del Vaticano II. 4: Christus Dominus Optatam totius Presbyterorum ordinis*, s. 312.

¹⁹³ Srov. tamtéž, s. 354.

v aplikaci na předsedání eucharistie, tak ve smyslu širším v aplikaci na celou triádu úřadů.¹⁹⁴ Oscilace mezi obojí interpretací je patrná i v samotném dekretu *Presbyterorum ordinis*, Erio Castelluci to však nepovažuje za problém a poznamenává následující:

To však nepředstavuje rozpor, nýbrž vyjadřuje skutečnost, že na jedné straně se celá kněžská služba, pokud je založena na trojí službě Krista proroka, kněze a pastýře, vykonává „*in persona Christi*“, a na druhé straně, že různá *munera* nacházejí svůj kvalitativní vrchol v předsednictví eucharistie, v níž se tedy působení „*in persona Christi*“ projevuje s největší intenzitou (LG 28: *maxime*; PO 13: *praesertim/specialiter*).¹⁹⁵

Kněz předsedá celému životu komunity, vrcholem jejího života je však eucharistie, která je v první řadě darem od Pána a ve které se nejvyšším způsobem realizuje předsednictví kněze *in persona Christi*.¹⁹⁶

Čtvrtý odstavec druhého článku podle Castelluciho zhušťuje nauku o trojím úřadu, kterou později rozvinou články č. 4-6.¹⁹⁷ Je v něm zcela patrný úřad prorocký a kněžský, jak ještě uvidíme, nicméně úřadu královskému se příliš pozornosti nedostává. Je to však pochopitelné z toho důvodu, že *Presbyterorum ordinis* se na tomto místě snaží harmonizovat dvě vize kněžství, které vzešly z příspěvků koncilních otců (vize kultická a apoštolská/misijní), zejména s odkazem na Řím 15,16, a ukázat tak, že „pravý apoštolát a pravé uctívání Otce jsou úzce, ba nerozlučně spojeny“.¹⁹⁸ Koncil v tomto odstavci říká:

Poněvadž kněží mají svým dílem účast na úřadě apoštolů, dal jim Bůh milost být služebníky Ježíše Krista mezi národy a vykonávat posvátný úřad hlásání evangelia (*sacro evangelii munere*), aby se národy staly milou obětí, posvěcenou od Ducha Svatého. Apoštolské poselství evangelia svolává a shromažďuje Boží lid, takže všichni členové tohoto lidu, posvěcení Duchem Svatým, obětují sami sebe jako „oběť živou, svatou a Bohu milou“ (Řím 12,1). Služba kněží však duchovní

¹⁹⁴ Srov. tamtéž, s. 354-357. „Jestliže svátost svěcení uděluje trojí účast na Kristově diakonii – na hlásání Božího slova, na vysluhování svátostí, zejména eucharistie, a na pastoračním vedení Božího lidu – je zřejmé, že ‚kněz‘ (v italštině *sacerdote*, pozn. autor práce) jedná ‚*in persona Christi*‘ nejen tehdy, když předsedá eucharistické slavnosti, ale také když evangelizuje a vykonává další pastorační úkoly.“ Tamtéž, s. 357.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 357-358.

¹⁹⁶ Srov. tamtéž, s. 358-359.

¹⁹⁷ Srov. tamtéž, s. 359.

¹⁹⁸ AS IV, VI, 342. Srov. *Commentario ai documenti del Vaticano II. 4: Christus Dominus Optatam totius Presbyterorum ordinis*, s. 361.

obět' věřících dovršuje ve spojení s obětí Krista, jediného prostředníka; tato obět' se rukama kněží jménem celé církve podává nekrvavě a svátostně v eucharistii, dokud sám Pán nepřijde. K tomu směřuje a v tom vrcholí služba kněží. Jejich služba, začínající hlásáním evangelia, čerpá totiž všechnu svou sílu a moc z Kristovy oběti a je zaměřena k tomu, aby „celá vykoupená obec, to je shromáždění a společenství svatých, byla podávána Bohu jako všeobecná obět' skrze Velekněze, který i sám sebe obětoval za nás v utrpení, abychom byli tělem tak vznešené Hlavy“.¹⁹⁹

Kněžský („sacerdotální“) akt tedy není pouze vysluhování svátostí, především oběti eucharistie, ale také hlásání, které však čerpá všechnu svou sílu a moc z Kristovy oběti a které je zaměřené k tomu, aby byla celá vykoupená obec obětována Bohu skrze Krista Velekněze. Koncil zde novým způsobem pojednává o úzkém propojení úkolu hlásat evangelium a úkolu posvěcovat v rámci kněžské služby, takže se jeví, že jeden úřad nemůže být bez druhého. Pokud by kněz nevykonával „posvátný úřad hlásání evangelia“, národy se nemohou stát milou obětí a nemohou ani obětovat samy sebe v duchovní oběti, která se dovršuje ve spojení s obětí Krista v eucharistii. Aspekt, ve kterém snad lze vidět narážku na královský úřad, je poslání kněze ke všem národům, aby je skrze *munus docendi* a *sanctificandi* přivedl k Bohu, pro nějž se mají stát „všeobecnou obětí“. Úkol slavit nejsvětější obět' mše svaté („eucharistický *munus*“) se i na tomto místě ukazuje ve svém primátu v rámci úkolů kněze, k eucharistii podle koncilu „směřuje a v tom vrcholí služba kněží“.²⁰⁰

Poslední, pátý odstavec druhého článku poukazuje na to, co je cílem služby a života kněží: „oslava Boha Otce v Kristu“. Článek nejprve mluví o všech lidech obecně, následně se věnuje specificky službě kněží:

Tato oslava spočívá v tom, že lidé přijímají vědomě, svobodně a vděčně dílo, které Bůh uskutečnil v Kristu, a projevují je celým životem.

A tak kněží, když se modlí nebo adorují, když kážou slovo, když přinášejí eucharistickou obět' a udělují ostatní svátosti nebo když prokazují lidem jiné služby, přispívají k rozmnožení Boží slávy a k rozvoji božského života v lidech.

To všechno vyvěrá z Kristovy velikonoční oběti a bude dovršeno, až Pán slavně přijde a odevzdá království Bohu Otci.

¹⁹⁹ PO 2, překlad autora práce s přihlédnutím k českému překladu.

²⁰⁰ Srov. *Commentario ai documenti del Vaticano II. 4: Christus Dominus Optatam totius Presbyterorum ordinis*, s. 363.

Kněz oslavuje Boha jednak jako každý jiný věřící, když přijímá Boží dílo uskutečněné v Kristu a projevuje je celým životem, navíc však také tím, když jako kněz-služebník přispívá svou specifickou službou k tomu, že jej oslavují i jeho bratři a sestry.²⁰¹ Cíl celé jeho služby, a tedy celé jeho zvláštní účasti na trojím úřadu Krista, je rozmnožení Boží slávy a rozvoj božského života v lidech. Poslední věta navíc klade tuto Boží oslavu kněžským Božím lidem i nositeli služebného kněžství do celku ekonomie spásy a do času Církve, který se odehrává mezi Kristovou obětí na kříži a Kristovým odevzdáním království svému Otci. S vědomím tohoto jasného ukotvení a zacílení kněžské služby se nyní podíváme na hlavní část výkladu PO o trojím úřadu kněží, na články 4 až 6.

5.2.3 PO 4-6: Jediná služba kněží v trojí podobě

Po článku druhém, obsahujícím naukové jádro dekretu, a třetím, kde koncil specifikuje, jaký je vztah kněze ke světu: je vybrán z lidí a pro lidi v jejich záležitostech u Boha, má být uprostřed světa, avšak nikoliv ze světa (ve smyslu Jan 15,19), se pozornost *Prebysterorum ordinis* obrací k samotné službě kněží. Druhá kapitola, která se tomuto tématu věnuje, se dělí na tři podkapitoly. První z nich se v článcích 4-6 jednotlivě věnuje celé trojici úřadů kněží, druhá pojednává o vztazích kněží k jiným (biskupům, dalším kněžím, laikům), třetí nese název „Rozmístění kněží a kněžská povolání“.

Než se podíváme konkrétně na čtvrtý článek námi zkoumaného dekretu, je třeba na úvod říci několik slov k sekci PO 4-6 jako takové. Redakční komise si dala záležet na tom, aby trojici úkolů kněze představila v jejich vnitřní jednotě, jako jedinou službu ve třech různých formách. V tomto ohledu zde nacházíme mnohem větší prohloubení tématu oproti LG 28 – dekret nechce odpovědět pouze na otázku, který ze tří úřadů je hlavní, ale především, jaký je mezi nimi vzájemný vztah.²⁰² Jednotlivé úřady jsou tak prezentovány nikoliv jako proti sobě stojící, nýbrž jako vzájemně integrované, a to z více důvodů. Jak říká Erio Castelluci:

Velmi dobře to vysvětluje redakční komise, když předkládá pátou osnovu: ohledně *munus docendi* uvádí, že „aby se zabránilo příliš statickému a rigidnímu rozdělení kněžských *muner*, zdálo se vhodné zmínit jednotu, která existuje mezi hlásáním Božího slova a posvátnou liturgií“. Ohledně *munus sanctificandi* uvádí, že „jej nelze oddělit od *munus docendi* a *regendi*“, a konečně

²⁰¹ Srov. tamtéž.

²⁰² Srov. tamtéž, s. 373.

k *munus regendi* poznamenává, že „kněží jsou představenými a pastýři společenství shromážděného Božím slovem a posvěceného svátostmi“ (AS IV, IV, 864-865).²⁰³

Dekret tak podle stejného autora dosáhl především dvojího: Jednak ukázal nerozdělitelnou jednotu jednotlivých úřadů a jejich společnou integritu, takže když se uvažuje o jednom z nich, zbývající dva jsou nutně implicitně přítomné. Toho bylo podle Castellucioho dosaženo zvláště sledováním tří „cest“: (1) uvažováním o vztahu mezi slovem a svátostí, (2) prohloubením významu „kultu“ v Novém Zákoně, který se neomezuje na svátosti, ale zahrnuje i apoštolát a (3) identifikováním eklesiální dimenze každého úřadu.²⁰⁴ Zadruhé dekret na základě prohloubení reflexe vzájemných vztahů jednotlivých úřadů dospěl k určení hierarchie v rámci trojice úřadů. K tomuto tématu se vrátíme ještě v závěru celé práce.

5.2.3.1 PO 4: *Munus docendi* kněží jako jejich primární povinnost

Přejdeme nyní k samotnému textu PO 4, který hned v prvních větách silně podtrhuje maximální důležitost kněžského úkolu hlásat Boží evangelium:

Boží lid se shromažďuje primárně (*primum*) slovem Boha živého, které se plným právem očekává z úst kněží. Poněvadž nikdo nemůže být spasen, dokud by dříve neuvěřil, kněží jakožto spolupracovníci biskupů mají především povinnost (*primum officium*) hlásat všem Boží evangelium, aby plněním příkazu Páně „Jděte do celého světa a hlásejte evangelium všemu tvorstvu“ (Mk 16,15) ustavovali a rozmnožovali Boží lid. Neboť slovo spásy víru v srdci nevěřících vzbuzuje a v srdci věřících živí; vírou vzniká a roste shromáždění věřících podle slov apoštola: „Víra je tedy z hlásání, hlásání pak se děje slovem o Kristu“ (Řím 10,17). Kněží jsou tedy povinni všem sdělovat pravdu evangelia, ze které se sami těší v Pánu (*Omnibus ergo debitores sunt Presbyteri, ut cum eis communicent veritatem Evangelii qua in Domino gaudent*).²⁰⁵

Jako první ze třech úřadů/úkolů kněze je zmíněn úkol hlásat a učit, kněz se ukazuje jako služebník Božího slova. Priorita tohoto úkolu je zdůrazněna více způsoby: Boží lid je shromážděn primárně Božím slovem. Vidíme zde také apel na význam hlásání slova pro víru, bez níž nikdo nemůže být spasen. Důležitost úkolu hlásat slovo je mj. přirozený

²⁰³ Tamtéž.

²⁰⁴ Srov. tamtéž.

²⁰⁵ PO 4, latinský text přidán autorem práce, slovo „nejprve“ v první větě bylo v českém překladu nahrazeno slovem „primárně“ podle latinského originálu s přihlédnutím k italskému a anglickému překladu.

důsledek toho, že kněz je spolupracovník biskupa a předním úkolem biskupů je právě hlásání evangelia.²⁰⁶ Jedná se o naplnění příkazu Páně jít do celého světa a hlásat evangelium všemu tvorstvu. Hlásáním je ustanoven a rozmnožován Boží lid (doslova *incipit et crescit*, má počátek/začíná a roste). Hlásání slova spásy je nezbytné pro nevěřící i věřící, v jedněch víru vzbuzuje, v druhých ji živí. Kněží jsou nakonec označeni za dlužníky (*debitores*) všech – všem dluží pravdu evangelia, ze které se sami těší. Tato aplikace logiky povinnosti a práva na zvěstování ze strany kněží lze vidět i v první větě: slovo Boha živého „se plným právem očekává z úst kněží“. Jedná se tedy o velmi závažnou povinnost, která má svůj podstatný význam pro Církev, jež bez hlásání evangelia může jen těžko žít a růst.

Je zajímavé, že v původních návrzích dokumentů (např. ještě ve druhém schématu „*De sacerdotibus*“), které se postupně staly dekretem *Presbyterorum ordinis*, byl na prvním místě jmenován úkol vysluhovat eucharistii a další svátosti. Došlo tedy ke změně pořadí úkolů, což přivedlo koncilní otce k diskusi nad hierarchií jednotlivých úřadů,²⁰⁷ ke které se vrátíme v závěru této práce. Již nyní však můžeme říci, že *munus docendi* se těší prioritě logicko-chronologické v rámci pořadí vykonávání úřadů, která však nestojí v opozici k ontologické prioritě úkolu vysluhovat oběť eucharistie.²⁰⁸ Motiv pro primát hlásání nestojí ani tak na straně služebníka, ale spíše na straně Církve, jak je patrné z toho, co již bylo řečeno výše. Hlásání slova nedává pouze vznik křesťanské komunitě, ale formuje celý její život a aktivitu.²⁰⁹ Koncil v již citovaném úryvku užívá 5 sloves pro popsání efektu Božího slova na komunitu věřících: *coadunare*, *constituere*, *augere*, *incipere*, *crescere* (shromáždit, ustanovit, růst/zvětšovat se, začít, růst). Hlásání tedy nehraje roli pouze na začátku, při vzniku křesťanské komunity, ale je nezbytné pro její udržení při životě, a především pro její růst – mělo by se jednat o stálou duchovní stravu, která je křesťanské komunitě poskytována, aby nezemdlela na cestě víry, ale naopak aby se zvětšovala. Koncil dále pokračuje:

At' už tedy (1) vzorným životem mezi pohany (*inter gentes*) je přivádějí k tomu, aby oslavovali Boha, nebo (2) veřejným kázáním hlásají nevěřícím Kristovo tajemství nebo (3) vyučují náboženství (*catechesim christianam*) a vykládají učení církve anebo (4) se snaží řešit současné

²⁰⁶ Srov. *Commentario ai documenti del Vaticano II. 4: Christus Dominus Optatam totius Presbyterorum ordinis*, s. 380.

²⁰⁷ Srov. tamtéž, s. 378-379.

²⁰⁸ Srov. tamtéž, s. 380. Tato pozice byla podle Castellucioho potvrzena i samotnou redakční komisí dekretu.

²⁰⁹ Srov. tamtéž, s. 380-381.

otázky ve světle Kristova učení jejich snahou musí být: neučit vlastní moudrost, nýbrž Boží slovo, a naléhavě všechny vybízet k obrácení a k svatosti.²¹⁰

Článek na těchto řádcích vyjmenovává jednotlivé formy zvěstování evangelia, stavěje na první místo příklad vzorného života, který má sám o sobě sílu přivést „národy“ k oslavě Boha. Dále je zmíněno kázání, kterým mají otevřeně hlásat dosud nevěřícím Kristovo tajemství, a křesťanská katecheze spolu s výkladem nauky Církve. Poslední forma („řešit současné otázky ve světle Kristova učení“) by se za použití současné terminologie snad mohla nazvat jako aplikace „sociální nauky Církve“,²¹¹ ačkoliv ne všechny „současné otázky“ nutně spadají do této oblasti. Článek pokrývá celou šíři kněžských aktivit, které jsou ukotveny v samotné svátosti svěcení. Kněz má tedy za úkol hlásat evangelium všem, věřícím i nevěřícím, a to specifickým způsobem: „neučit vlastní moudrost, nýbrž Boží slovo“, tedy nekázat sebe, ale Krista, a „naléhavě všechny vybízet k obrácení a k svatosti“. Cílem kázání kněží není pouhé intelektuální vzdělání, ale obrácení se k Bohu a život podle jeho svaté vůle. I pro dosažení těchto cílů koncil dále říká toto:

Kněžské kázání je však v dnešních poměrech ve světě často velmi obtížné. Aby tedy účinněji pohnulo myslí posluchačů, musí kněz předkládat Boží slovo ne pouze všeobecně a abstraktně, nýbrž tak, že věčnou pravdu evangelia převede do konkrétních životních poměrů.

Kněz má za úkol nejen znát věčné pravdy evangelia, být odborníkem na to, o čem káže, ale také má být schopen tyto pravdy převést do konkrétních životních poměrů, tedy provést aktualizaci a aplikaci, kterým by jeho posluchači rozuměli. Po těchto poznámkách následuje druhý odstavec 4. článku, ve kterém se pozornost koncilu obrací především na vztah mezi hlásáním slova a svátostmi:

Tak se služba slova koná různými způsoby podle různých potřeb posluchačů a podle různých darů kazatelů.

(1) V nekřesťanských zemích nebo prostředích poselství evangelia přivádí lidi k víře a ke svátostem spásy.

²¹⁰ PO 4, číslování jednotlivých prvků a latinské pojmy přidány autorem práce.

²¹¹ Srov. *Commentario ai documenti del Vaticano II. 4: Christus Dominus Optatam totius Presbyterorum ordinis*, s. 381.

(2) Ve společnosti křesťanů, zvláště těch, kteří patrně málo rozumějí a věří tomu, čeho se opakovaně účastní, se však vyžaduje kázání slova přímo při udělování svátostí; vždyť jde o svátosti víry, která se rodí ze slova a je jím živena.

To platí hlavně pro bohoslužbu slova při slavení mše; ve mši je neoddělitelně spojeno hlásání smrti a zmrtvýchvstání Páně, odpověď naslouchajícího lidu a vlastní oběť, jíž Kristus potvrdil Novou úmluvu ve své krvi a které se věřící účastní svými modlitbami a přijímáním svátostí.²¹²

V této citaci můžeme vidět již jakési přemostění k následujícímu článku PO 5, který se věnuje úkolu kněží posvěcovat skrze slavení svátostí, zvláště eucharistie. Poté, co koncil v jedné větě sumárně poznamenává, že služba slova se koná různými způsoby kvůli specifickým posluchačů i kazatelů, rozlišuje dvě základní situace: prostředí křesťanská a nekřesťanská. V obou je však potvrzena nutnost slova pro svátosti, a to proto, že svátosti jsou svátostmi víry, která se rodí ze slova a je jím živena. Ať je tedy porozumění svátostem a víra žádná nebo ještě ne plná, je třeba obojímu pomáhat hlásáním, které „se plným právem očekává z úst kněží“. Koncil výslovně říká, že to platí především pro bohoslužbu slova při slavení mše svaté, a poukazuje na neoddělitelné pouto mezi hlásáním smrti a zmrtvýchvstání Páně, odpovědí naslouchajícího lidu a vlastní Kristovou obětí. Poslední věty článku tak podle Castellucioho „opět ukazují snahu úzce a vlastně neoddělitelně propojit dvě kněžské postavy, které v koncilní síni stály proti sobě, někdy téměř protikladně: prorockou a kultovní“.²¹³ Dekret znemožňuje stavět je do protikladu, protože skutečnosti, do jejichž služby se kněží dávají (Boží slovo a svátosti), jsou hluboce spojené, ba neoddělitelné jedna od druhé. Zdrojem a vrcholem života a činnosti Církve je eucharistie, ale bez Božího slova by byla jednak nepochopitelná, jednak prožívaná s nedostatečnou vírou.

5.2.3.2 PO 5: *Munus sanctificandi kněží jako vrchol jejich služby*

V pátém článku dekretu o kněžích koncil pojednává o jejich úkolu posvěcovat, totiž sloužit Kristovu dílu posvěcení. Již od první věty je v článku patrný jazyk *posvátna*, který má své opodstatnění v potvrzení, že Bůh je svatý a také posvěcuje. Nacházíme zde také dvojí *centralitu eucharistie*: jak ve vztahu ke kněžství přinášejícímu oběť (ve smyslu *sacerdotium*, které je orientované na *sacrificium*, srov. Žid 5,1), tak ve vztahu k Církvi, která nachází svůj

²¹² PO 4, číslování přidáno autorem práce.

²¹³ *Commentario ai documenti del Vaticano II. 4: Christus Dominus Optatam totius Presbyterorum ordinis*, s. 383.

pramen a zároveň i vrchol právě v eucharistii.²¹⁴ Na koncilu se mj. diskutovalo o prioritě kněžského úřadu kněží-presbyterů. Tato prioritá byla některými koncilními otcí obhajována zvláště po přijetí schématu trojího úřadu, ve kterém je kněžský úřad pouze jedním ze tří úkolů kněze, a to ještě nikoliv prvně jmenovaným. To mu však neubírá ontologickou prioritu, která je v PO 5 potvrzena,²¹⁵ a to právě v souvislosti s již zmiňovanou nejsvětější obětí mše svaté. Po tomto stručném uvedení do celého článku se nyní můžeme podívat na to, co koncil konkrétně říká:

Bůh, který jediný je svatý a posvětitel, si chtěl přibrat lidi jako společníky a pomocníky, kteří by pokorně sloužili dílu posvěcení. Proto jsou kněží prostřednictvím biskupa Bohem posvěceni, aby se stali zvláštním způsobem účastnými kněžství Kristova a aby tak při slavení svatých tajemství jednali jako služebníci toho, který pro nás stále vykonává v liturgii svůj kněžský úřad (*sacerdotale munus*) skrze svého Ducha.²¹⁶

Svatý v pravém slova smyslu je pouze Bůh a pouze on je schopen posvěcovat. Kněží jsou představeni jako lidé Bohem přibraní za společníky a pomocníky (*socios et adiutores*) – což jsou oba vznešené tituly – aby pokorně sloužili dílu posvěcení. Jejich výsadní postavení není na prvním místě projevem zvláštní pocty, nýbrž pozváním k *pokorné* službě. Kněží zůstávají lidmi, služebníky díla posvěcení, kteří však dostali od Boha zvláštní milost a zároveň úkol, který mají podle koncilu pokorně vykonávat.

Kněží jsou posvěceni Bohem prostřednictvím biskupů ke zvláštní účasti na Kristově kněžství, tedy k účasti kvalitativně jiné, než jakou má křesťan na základě křtu (liší se *essentia et non gradu tantum*).²¹⁷ Je to sám Kristus, který v liturgii vykonává svůj kněžský úřad skrze Ducha Svatého, kněží tedy při slavení svatých tajemství jednají jako Jeho služebníci. Dále první odstavec pokračuje vyjmenováním konkrétních svátostí:

Křtem uvádějí lidi do Božího lidu, svátostí pokání smiřují hříšníky s Bohem a církví, svátostí nemocných ulehčují nemocným a zejména (*praesertim*) slavením mše přinášejí svátostně oběť Kristovu.²¹⁸

²¹⁴ Srov. tamtéž, s. 386-387.

²¹⁵ Srov. tamtéž, s. 387-388.

²¹⁶ PO 5, latinský termín přidán autorem práce.

²¹⁷ Srov. LG 10.

²¹⁸ PO 5, latinský termín přidán autorem práce.

Kněz vysluhuje svátosti, kterými se samozřejmě vzdává sláva Bohu, ale zde se mluví i o jejich ekleziálním účinku: křtem jsou věřící uvedeni do Božího lidu, svátost pokání je smiřuje s Bohem, ale i s Církví (můžeme zde slyšet určitou ozvěnu LG 11, kde se zdůrazňuje ekleziální rozměr všech svátostí Církve). V rámci svátostí zaujímá první místo eucharistie, jejíž primát bude potvrzen i dále v rámci 5. článku. Nakonec první odstavec mluví o těsném spojení kněží s jejich biskupem při konání svátostí:

Při konání všech svátostí, jak dosvědčil již v dobách prvotní církve svatý mučedník Ignác, jsou kněží různými způsoby v hierarchickém svazku s biskupem a tak ho jaksi zpřítomňují v jednotlivých shromážděních věřících.

Biskup je hlavním liturgem své diecéze,²¹⁹ on řídí svátostný život, kněz je biskupův spolupracovník v jeho úkolu posvěcovat. Nejedná se však o čistě právní či pracovní pouto, kněz totiž biskupa jakýmsi způsobem zpřítomňuje v části Božího lidu, která mu byla biskupem svěřena.

V druhém odstavci 5. článku dekret pojednává o eucharistii, která se ukazuje ve své centrální pozici a primátu v rámci života a služby kněze i Církve: eucharistie je cílem všech svátostí, které jsou k ní zaměřeny, ale nejen to. Je zároveň zdrojem i vrcholem (*fons et culmen*)²²⁰ života i veškeré činnosti Církve:

Ostatní svátosti a také všechny církevní služby a apoštolská díla souvisí s posvátnou eucharistií a jsou k ní zaměřeny. Vždyť nejsvětější eucharistie obsahuje celé duchovní dobro církve, Krista samého, našeho velikonočního Beránka a živý chléb. Skrze své tělo, Duchem svatým oživované a oživující, dává lidem život, a tak je zve a přivádí k tomu, aby spolu s ním obětovali sebe samy, své práce a všechny stvořené věci. Proto se nám eucharistie jeví jako zdroj a vrchol veškerého hlásání evangelia; katechumeni jsou poněnáhu připravováni k účasti na eucharistii a věřící, kteří už byli poznačeni svatým křtem a biřmováním, se přijetím eucharistie plně začleňují do Kristova těla.

Priorita úkolu kněží slavit eucharistií (ono „*praesertim*“ z prvního odstavce 5. článku) je odůvodněna objektivním primátem eucharistie jako takové v rámci života a činnosti Církve.²²¹ Primát kultické dimenze kněžské služby se neodvozuje na prvním místě od vztahu

²¹⁹ Srov. LG 26 a ChD 15, o kterých již bylo pojednáno.

²²⁰ Srov. LG 11, SC 10.

²²¹ Srov. *Commentario ai documenti del Vaticano II. 4: Christus Dominus Optatam totius Presbyterorum ordinis*, s. 390.

kněze s Kristem-Knězem, ale je zdůvodněn spíše ekleziologicky a sakramentálně: všechny církevní služby, apoštolská díla i ostatní svátosti s posvátnou eucharistií souvisí a jsou k ní zaměřeny. Castelluci navíc poznamenává, že se v tomto výroku „setkáváme jak s jednotícím principem kněžských úkolů a v širším smyslu také celé služby a života církve, tak s jejich hierarchickým uspořádáním“.²²² Koncil dále říká, že Kristus v eucharistii dává lidem život skrze své tělo a zve a přivádí je k tomu, aby vykonávali své křestní kněžství, totiž „aby spolu s ním obětovali sebe samy, své práce a všechny stvořené věci“.²²³ V poslední větě tohoto odstavce se nakonec opět ukazuje nerozdílná jednota mezi úkolem evangelizovat a úkolem posvěcovat, a to nejen v souvislosti se službou kněží, ale zcela obecně v životě celé Církve. Evangelizaci bez eucharistie si proto nelze představit, stejně jako by bez evangelizace nebylo těch, kteří by se účastnili eucharistie.

Ve třetím odstavci se již nepojednává ani tak o eucharistii jako takové, jako spíše o úkolech kněží vzhledem k Božimu lidu v rámci jejich *munus sanctificandi*:

Eucharistické shromáždění je tedy středem křesťanského společenství, jemuž předsedá kněz.

- (1) Proto kněží poučují věřící, jak mají v mešní oběti přinášet Bohu Otci božský obětní dar a zároveň s ním podávat také oběť vlastního života.
- (2) V duchu Krista-Pastýře je poučují, aby se srdcem zkroušeným předkládali své hříchy církvi ve svátosti pokání, aby se tak stále více obraceli k Pánu a pamatovali na jeho slova: „Obráťte se, neboť se přiblížilo nebeské království.“ (Mt 4,17)
- (3) Zároveň je také přivádějí k takové účasti na úkonech posvátné liturgie, aby i při nich dospěli k pravé modlitbě.
- (4) Podle milostí a potřeb každého je vedou k stále dokonalejšímu duchu modlitby, která proniká celý život.
- (5) Všechny vybízejí k plnění povinností stavu a pokročilejší k zachovávání evangelijních rad způsobem každému přiměřeným.
- (6) Učí tedy věřící, jak mají ve svých srdcích prozpěvovat Pánu duchovní chvalozpěvy a duchovní písně a tak stále vzdávat Bohu Otci díky za všechno ve jménu našeho Pána Ježíše Krista.²²⁴

²²² Tamtéž, s. 391.

²²³ PO 5.

²²⁴ PO 5, číslování jednotlivých úkolů kněze přidáno autorem práce.

Středem každého křesťanského společenství má tedy být slavení eucharistie za předsednictví kněze, jeho pastýře. Z toho pro kněze vyplývají úkoly týkající se jak samotné liturgie, tak života, který má z liturgie vyvěrat a být jí formován. První povinností kněží je učit věřící obětovat: na prvním místě obětovat v mešní oběti Bohu Otci jeho Syna, „božský obětní dar“, ale spolu s Ním také podávat oběť vlastního života. Několika výstižnými slovy je zde shrnuto učení o všeobecném kněžství, které bylo detailně popsáno v rámci článků LG 10-11 a 34.²²⁵ Dále mají věřící poučovat „v duchu Krista-Pastýře“, aby se kajícím obraceli k Pánu, zvláště prostřednictvím církevní služby ve svátosti pokání. Smíření s Bohem a Církví je totiž mj. předpokladem slavení eucharistie.²²⁶ Na třetím místě koncil zmiňuje formaci věřících v prožívání liturgie, které nemá být pouze vnějškové, nýbrž vnitřní, s pochopením a osobní účastí: aby byla liturgie pro věřící „pravou modlitbou“. Jejich modlitba však nemá být omezena na samotnou účast na liturgii, má pronikat celý jejich život a podle milostí a potřeb každého být stále dokonalejší. Kněz má tedy učit modlitbě, a to jak liturgické, tak osobní. Víra bez skutků je mrtvá, podobně duchovní život bez plnění svých povinností podle vlastního stavu je určitá forma pokrytectví. Znamenalo by to oddělovat od sebe jednotlivé oblasti svého života, a tedy nemít onoho ducha modlitby, „který proniká celý život“. Pokud prožívání duchovního života nevede také ke stále věrnějšímu prožívání celého života včetně svých povinností, nejedná se vlastně o autentický duchovní život. Zároveň má kněz vést ty, kteří jsou pokročilejší, k zachovávání evangelijních rad, které nejsou pouze pro zasvěcené osoby, ale pro všechny pokřtěné.²²⁷ Má přitom dbát na životní okolnosti každého jedince, aby např. otce od rodiny nevedl k životu poustevníka apod. Nakonec, zašesté, koncil v jistém smyslu shrnuje body předchozí, když popisuje postoj, ke kterému mají kněží věřící vést. S odkazem na Ef 5,19-20 dekret říká, že kněží mají věřící vést k duchu chvály, k vnitřnímu vzdávání chvály Bohu a neustálému díkůčinění za všechno ve jménu našeho Pána Ježíše Krista.

²²⁵ Srov. *Commentario ai documenti del Vaticano II. 4: Christus Dominus Optatam totius Presbyterorum ordinis*, s. 391.

²²⁶ V případě smrtelného hříchu je přistoupení ke svátosti smíření podmínkou nutnou k dovolenému přijetí eucharistie, v případně všedních hříchů svátost smíření zvětšuje plodnost jejího přijetí, neboť dopomáhá pravé lítosti a uděluje zvláštní svátostnou milost. V obou případech se jedná o předpoklad, avšak pouze v prvním o předpoklad nutný či absolutní, srov. KKC 1385, 1457. Církev však doporučuje zpověď i ze všedních hříchů, srov. KKC 1458, DH 1680.

²²⁷ Srov. KKC 915: „Evangelijní rady ve své rozmanitosti jsou předkládány každému Kristovu učedníku.“

Na tento poslední aspekt navazuje i následující odstavec pojednávající o liturgii hodin, která se má pro kněze stát jakýmsi prodloužením chval a díkyčinění, jež vzdávají při slavení eucharistie:

Ve chvále a díkyčinění, jež vzdávají při slavení eucharistie, pokračují kněží v různých denních hodinách modlitbou posvátného oficia; v něm prosí Boha jménem církve za veškerý svěřený lid i za celý svět.

Kromě aspektu chvály a díkyčinění má tato posvátná služba a povinnost kněží také aspekt prosebný: kněží prosí Boha jménem Církve za sobě svěřený lid, ale také za všechny lidi, aby se obrátili a byli spaseni – vždyť to je největší milost a požehnání, které lze vyprosit.

Poslední odstavec 5. článku se zabývá jednak místem, kde se věřící scházejí k modlitbě, jednak vybízí kněze k pěstování liturgické vědy a liturgického umění:

Dům modlitby, v němž se slaví a uchovává nejsvětější eucharistie, shromažďují se věřící a je uctíván přítomný Boží Syn, náš Spasitel, na obětním oltáři za nás obětovaný na pomoc i k útěše věřících, má se skvíť čistotou a má být upravený pro modlitbu a posvátné obřady. V něm by měli pastýři i věřící vděčně odpovídat na dar toho, který svým lidstvem neustále vlévá božský život do údů svého Těla.

Ať kněží pěstují správným způsobem liturgickou vědu a liturgické umění, aby působením jejich liturgické služby křesťanské obce, které jsou jim svěřeny, den ode dne dokonaleji chválily Boha Otce i Syna i Ducha svatého.

Koncil udává vícenásobné důvody pro péči o čistotu a upravenost kostela (nebo jiného liturgického prostoru) pro modlitbu a liturgii: jedná se především o místo slavení a uchovávání eucharistie,²²⁸ přebývání Krista ve svatostánku, o místo shromáždění věřících a uctívání Božího Syna, který se za nás obětuje na oltáři. V domě modlitby mají pastýři i věřící odpovídat na Kristův dar eucharistie, dar sebe samého, vždyť Kristus skrze své lidství stále sdílí své Božství s údy svého těla, jehož je Hlavou. Koncil nespecifikuje v samotném těle textu, co tím konkrétně myslí, ale v poznámce odkazuje na citaci z encykliky sv. Pavla VI. *Mysterium Fidei*, která vybízí k návštěvám Nejsvětější svátosti ve svatostánku během

²²⁸ V poznámce ke koncilnímu textu je citován dopis sv. Jeronýma, který jako motiv pro úctu k „posvátným kalichům“, „svatým rouchům“ a ostatním liturgickým předmětům udává jejich vztah k tělu a krvi Páně, kvůli kterému je podle něj třeba je „mít v takové úctě jako jeho tělo a krev“. JERONÝM, *Epistola 114*, 2, PL 22, 934.

dne. „Taková návštěva,“ říká papež, „je důkaz vděčnosti, znamení lásky a projev povinné úcty vůči Kristu Pánu, který je v té svátosti přítomen.“²²⁹

V samotném závěru našeho článku jsou kněží vybídnuti k pěstování liturgické vědy a liturgického umění, a to správným způsobem,²³⁰ aby z toho měla užitek obec, která jim byla svěřena. Tím, že budou správně vykonávat svou liturgickou službu, napomohou k tomu, aby i věřící účastníci se bohoslužeb každým dnem dokonaleji chválili jediného Boha ve třech osobách. Tento závěr připomíná liturgickou doxologii, která velmi přiléhavě uzavírá liturgickou část pojednání o poslání kněze.

5.2.3.3 PO 6: *Munus regendi kněží jako všeobjímající aspekt jejich služby*

Poslední z trojice článků zabývající se hlavními úkoly kněze coby účastníka trojího úřadu Kristova se věnuje královskému, respektive pastýřskému/pastoračnímu úřadu kněze. Nezdá se, že by během koncilních jednání bylo mnoho takových, kteří by chtěli dát v rámci kněžských úkolů primát právě tomuto úřadu, ačkoliv se vzhledem k poslání kněze de facto jedná o všeobjímající kategorii, čímž získává jistý primát „kvantitativní“.²³¹ Opakovaně se na koncilu ozývaly hlasy, které upozorňovaly na to, že tento *munus pascendi* je komplexní kategorií k popsání poslání kněze-presbytera, sdružující v sobě všechny další úkoly.²³² Pastorální dimenze je v *Presbyterorum ordinis* silně přítomná, a to jak z hlediska jazykového, tak obsahového. Dvakrát v něm narazíme na sloveso *pascere*, 14x na přídavné jméno *pastoralis*, 17x na podstatné jméno *pastor*, které je 8x vztaženo na Krista, ve zbylých případech na postavu kněze nebo svěceného služebníka obecně.²³³ Kromě 6. článku, o který nám v tuto chvíli jde především, se pastorační akcent objevuje v 1. článku, když poznamenává, že se obsah dekretu vztahuje zvláště na ty kněze, „kteří působí v duchovní správě“. V člancích č. 2, 4 a 5 se o kněžích mluví jako o těch, kteří shromažďují Boží lid, což – jak ještě uvidíme – je jedním z hlavních úkolů kněze coby pastýře. A ani ve třetí části

²²⁹ PAVEL VI., *Mysterium Fidei* 66, AAS 57 (1965), 771.

²³⁰ Koncil nespecifikuje, co tímto „správným způsobem“ myslí. Pro jedno z možných pojetí, které najdeme v nedávném magisteriu, srov. BENEDIKT XVI., *Sacramentum Caritatis* 38.

²³¹ Srov. *Commentario ai documenti del Vaticano II. 4: Christus Dominus Optatam totius Presbyterorum ordinis*, s. 396.

²³² Srov. tamtéž, s. 396-397.

²³³ Srov. tamtéž, s. 397.

dekretu „o životě kněží“ nechybí pastorální dimenze jak v reflexi o vztahu mezi vykonáváním kněžské služby a duchovním životem, tak v pojednání o třech evangelijních radách, a nakonec v části o praktických aspektech kněžského života.²³⁴ Koncil ve článku č. 14 dokonce zmiňuje „pastorační lásku“ jako jednotící princip kněžského života a mluví o ní i později na dalších místech.²³⁵

Samotný článek č. 6 se skládá ze 7 odstavců. Hlavní teologickou část nacházíme v odstavci prvním, zbytek článku specifikuje způsob výkonu pastýřského úřadu kněžími v jeho péči jak o jednotlivce, tak o celek společenství, které mu bylo svěřeno. V prvním odstavci se dovídáme následující:

Úměrně svému podílu na autoritě vykonávají kněží úřad Krista, Hlavy a Pastýře (*Munus Christi Capitis et Pastoris*). Jménem biskupovým shromažďují Boží rodinu, prodchnutou bratrským smýšlením, a vedou ji skrze Krista v Duchu k Bohu Otci. K vykonávání této služby i k ostatním kněžským úkolům (*munera Presbyteri*) se jim uděluje duchovní pravomoc (*potestas spiritualis*), a to k budování.²³⁶

Kněží mají účast na Kristově postavení vůči Církvi coby Hlavy a Pastýře, avšak pouze v rámci své, dalo by se říci „delegované“ autority. Podstata jejich pastýřské služby spočívá především ve dvojím: (1) má za úkol shromažďovat Boží rodinu („biskupovým jménem“, neboť, jak jsme již vícekrát ukázali, kněz ve výkonu svého poslání závisí na biskupovi, on mu svěřuje určitou část Božího lidu) a (2) vést ji k Bohu Otci skrze Krista v Duchu Svatém. K tomu, aby byli schopni tímto způsobem sloužit Božímu lidu, dostávají duchovní pravomoc, určenou k budování. Kněz se zde ukazuje jako služebník jednoty: jednoty lidí s Bohem i mezi lidmi navzájem. Ve zbytku prvního odstavce koncil jmenuje jednak ctnosti, které mají vést jednání kněze, ale také drahocennou službu poučování a napomínání:

Při budování církve se mají kněží ke všem chovat s velkou laskavostí podle Pánova příkladu. Mají s lidmi jednat ne podle jejich zálib,²³⁷ nýbrž podle požadavků křesťanského učení a života, mají

²³⁴ Srov. tamtéž.

²³⁵ Srov. PO 15-17.

²³⁶ PO 6, latinské termíny přidány autorem práce.

²³⁷ V tomto místě je český překlad nejednoznačný. Slovní spojení „podle jejich zálib“ se vztahuje na „lidi“, nikoliv na kněze. V latinském textu stojí „*Neque iuxta placita hominum, sed iuxta exigentias doctrinae et vitae christianae erga eos agere debent*“, koncil se přitom odkazuje na Gal 1,10: „Jde mi o přízeň u lidí, anebo u Boha? Snažím se zalíbit lidem? Kdybych se stále ještě chtěl líbit lidem, nebyl bych služebníkem Kristovým.“

je poučovat a také napomínat jako nejdražší syny podle slov apoštola: „Přicházej s ním, ať je to vhod či nevhod, usvědčuj, zakazuj, povzbuzuj s všestrannou trpělivostí a znalostí nauky.“ (2 Tim 4,2)

Kněží mají na prvním místě oplývat laskavostí podle Pánova příkladu, a to v jednání se všemi lidmi, i těmi, kteří jim nejsou sympatičtí. Kormidlem jejich chování nemá být ohled na lidi, touha zalíbit se jim, nýbrž požadavky křesťanského učení a života. Někdy je třeba sobě svěřené věřící k jejich dobru poučovat a napomínat, ač to není příjemné. Kněží k nim mají přistupovat jako k nejdražším synům, a to podle slov apoštola Pavla z 2 Tim 4,2.

V druhém odstavci koncil zdůvodňuje, proč mají kněží v rámci pastýřského úřadu individuálně doprovázet věřící – buď sami nebo prostřednictvím druhých lidí:

Proto přísluší kněžím jako vychovatelům ve víře starat se buď přímo nebo prostřednictvím jiných o vedení jednotlivých věřících v Duchu svatém k rozvíjení vlastního povolání podle evangelia, k upřímné a činorodé lásce a k svobodě, k níž nás osvobodil Kristus. Málo pomohou sebekrásnější obřady nebo vzkvétající spolky, není-li to všechno zaměřeno na výchovu lidí ke křesťanské zralosti.

Kněží mají věnovat pozornost každé jednotlivé duši, každému věřícímu, aby mohl v plnosti rozvinout vlastní povolání podle evangelia, aby žil upřímnou a činorodou lásku, a to ve svobodě, k níž nás osvobodil Kristus. Vždyť každý křesťan je povolán k dokonalé svatosti²³⁸ a Kristu jako Dobrému pastýři záleží na každém člověku – kněz má skrze přijaté svěcení na této Kristově starosti zvláštním způsobem účast. Krásné obřady a vzkvétající spolky jsou dobrá věc, ale pokud lidé nejsou vychováváni ke křesťanské zralosti, křesťanská formace není úplná, postrádá cosi podstatného. Po tomto obecnějším úvodu k individuálnímu duchovnímu doprovázení koncil pokračuje výčtem konkrétních aspektů takového doprovázení:

K tomuto cíli jim budou kněží pomáhat tím, že je budou učit poznávat ve velkých i malých událostech, co vyžaduje situace a jaká je Boží vůle. Křesťané mají být též poučeni, aby nežili jenom pro sebe, nýbrž podle požadavků nového zákona lásky; jak kteří dostali Boží dary, mají si jimi navzájem sloužit, aby tak všichni křesťanským způsobem plnili své povinnosti v lidské společnosti.

Kněží mají pomáhat rozpoznávat Boží vůli ve velkých věcech i v maličkostech (jinými slovy vést věřící k umění duchovního rozlišování), učit žít ne pro sebe, nýbrž z lásky pro druhé.

²³⁸ Srov. LG 40.

Mají vést k plnění svých povinností, které se má stát službou druhým za použití darů, které každý obdržel od Boha. Následující odstavec vypočítává zvláštní skupiny, kterým mají kněží obzvláště věnovat pozornost, ač jsou dlužníci (*debitores*) všech lidí:

Ačkoli kněží mají závazky vůči všem (*omnibus debitores*), přece jen se mají zvláště věnovat **chudým a slabým**. S nimi projevoval solidaritu sám Pán; hlásání evangelia takovým lidem je znamením mesiášského díla.

Zvláštní zájem mají kněží věnovat **mládeži, manželům a rodičům**. Je žádoucí, aby se tyto skupiny scházely v přátelských kroužcích, aby si vzájemně pomáhaly křesťansky prožívat život, často těžký, snadněji a plněji.

Kněží ať mají na paměti, že **všichni řeholníci a řeholnice**, kteří tvoří význačnou skupinu v Pánově domě, zasluhují zvláštní pozornost, aby prospívali duchovně pro dobro celé církve.

Nejvíce však necht' se starají o **nemocné a umírající**, navštěvují je a posilují v Pánu.²³⁹

K tomuto výčtu není třeba mnoho dodávat, kněz má nejvíce pamatovat na nemocné a umírající, vždyť zejména oni potřebují pomoc na poslední etapě pozemské cesty, aby byli připraveni na setkání s Bohem tváří v tvář. Chudí a slabí leželi na srdci našemu Pánu, kněžské srdce (ale nejen ono) by mělo mít stejné cítění jako měl Kristus (srov. Fil 2,5). Na formaci mládeže, manželů a rodičů závisí budoucnost Církve, jejich dobrá či zanedbaná formace se časem zřetelně projeví. Nakonec o řeholníky a řeholnice se mají starat s vědomím, že péče o ně má vliv na dobro celé Církve.

V odstavci čtvrtém se pozornost dekretu přesouvá od jednotlivců a jednotlivých skupin k celku křesťanského společenství, které má kněz jako pastýř vytvářet:

Úřad pastýře (*munus Pastoris*) však není omezen na péči o věřící jako jednotlivce, nýbrž je mu vlastní také **vytváření pravého křesťanského společenství**.

Duch společenství, má-li se pěstovat náležitě, musí zahrnovat nejen místní církve, **nýbrž i církve všeobecnou**.

Místní obec nemá věnovat péči pouze věřícím, nýbrž proniknutá misionářskou horlivostí musí připravovat cestu ke Kristu **všem lidem**.

²³⁹ PO 6, latinské pojmy a zvýraznění textu přidány autorem práce. V textu PO je ještě v poznámce č. 30 uvedeno toto: „Mohou být uvedeny ještě jiné skupiny, např. vystěhovalci, kočovníci atd. O nich pojednává 2. vat. Koncil, Dekret o pastýřské službě biskupů v církvi Christus Dominus.“

Zejména jí náleží péče o **katechumeny a novokřtěnce**, kteří mají být postupně vychováváni k poznání a prožívání křesťanského života.

Koncil nejprve potvrzuje, že pastýřský úřad nelze omezovat na individuální doprovázení věřících, ač je výsostně důležité. Pokřtění věřící tvoří Boží lid, jehož část byla knězi svěřena. Má z ní vytvářet společenství, ve kterém se žije skutečně křesťansky, podle evangelia, a zvláště dvojího přikázání lásky. Koncil specifikuje, jak si pravé křesťanské společenství představuje: (1) duch společenství, který v něm má panovat, má zahrnovat místní církve, ale také Církev univerzální; (2) místní obec má mít misionářského ducha a připravovat všem lidem cestu ke Kristu; (3) má pečovat zejména o ty, kteří se připravují na křest, a ty, kteří jej nedávno přijali, a vychovávat je k plnosti křesťanského života. Můžeme zde vidět, jak je třeba myslet teologicky i pastoračně zároveň – obojí se vzájemně prolíná a nachází v sobě navzájem oporu i inspiraci. To platí i o odstavci pátém, který ukotvuje život společenství v eucharistii, prameni a vrcholu života celé Církve i křesťanského života jednotlivce i komunity věřících:

Nelze budovat křesťanskou obec, nemá-li kořen a těžiště ve slavení nejsvětější eucharistie. Odtud tedy musí začínat veškerá výchova v duchu společenství. Má-li být toto slavení upřímné a úplné, musí vést jak k různým skutkům lásky a k vzájemné pomoci, tak k misionářskému působení a k vydávání křesťanského svědectví v různých podobách.

Opět je zde potvrzeno, že Církev *je a žije* z eucharistie, a to nikoliv na jakési abstraktní úrovni vztahující se na Církev v nějakém neurčitě slova smyslu, ale také na úrovni zcela konkrétní, v rámci určité komunity věřících, vždyť v ní je přítomna Církev univerzální.²⁴⁰ Slavení eucharistie má dávat formu také výchově v duchu společenství, což zahrnuje jak skutky lásky a pomoci, vždyť eucharistie je *svátostí lásky*,²⁴¹ tak misionářské působení a svědčení o Kristu různými způsoby. Autentické slavení eucharistie tedy posiluje svazky uvnitř komunity skrze lásku, kterou vlévá do srdcí věřících, a zároveň v komunitě posiluje misijní zápal, který touží po spáse všech lidí.

V předposledním odstavci dekret mluví o tom, jak se má společenství vedené knězem-pastýřem chovat, aby se skutečně stalo nástrojem setkání lidí nevěřících i věřících s Kristem. Vždyť Církev je „v Kristu jakoby svátost neboli znamení a nástroj vnitřního spojení s Bohem

²⁴⁰ Srov. ChD 11.

²⁴¹ Srov. už jen název posynodální exhortace BENEDIKT XVI., *Sacramentum Caritatis*. Srov. KKC 1394.

a jednoty celého lidstva“.²⁴² Tato podstatná vlastnost Církve by měla být vidět v konkrétní komunitě, tvořící část Božího lidu:

Mimoto církevní společenství přistupuje k duším, které má přivést ke Kristu, opravdu mateřsky s láskou, modlitbou, příkladem i skutky kajičnosti. Ono je totiž účinný nástroj k vyznačení a upravení cesty ke Kristu a jeho církvi pro ty, kdo dosud nevěří, a k povzbuzování, živení a posilování věřících pro duchovní zápas.

Své mateřství má společenství projevovat láskou, modlitbou, příkladem a skutky kajičnosti. Tak se stane cestou pro nevěřící k setkání s Kristem a posilou pro věřící pro jejich duchovní boj. Poslední odstavec 6. článku *Presbyterorum ordinis* kněžím připomíná, že jejich starost o duchovní růst Kristova těla musí stát nad jakoukoli lidskou preferencí, jakoukoli ideologií či lidskou stranou:

Při budování křesťanského společenství nepřísluují kněží nikdy nějaké ideologii nebo lidské straně, ale jakožto hlasatelé evangelia a pastýři církve zaměřují svou práci na duchovní růst Kristova těla.

Na závěr této sekce pojednávající o účasti kněží na trojím úřadu Krista není od věci opět připomenout, že koncil si dal záležet na tom, aby trojici kněžských úkolů ukázal v jejich společné integritě a vzájemné podmíněnosti. I v tomto posledním článku zabývajícím se pastýřským úřadem je eucharistie představena jako výchozí i cílový bod života a aktivit křesťanské komunity, což znovu dokazuje integraci všech tří úřadů v rámci dekretu. Castelluci tento fakt výmluvně shrnuje následujícím způsobem:

Samotná zmínka o slavení eucharistie v kontextu pastoračního úkolu presbyterů potvrzuje, že dekret přijal integrované čtení tří úřadů a vyhnul se absolutizaci pouze jednoho z nich. Nakonec se články č. 4-6 ukazují jako věrné záměru, s nímž byly vypracovány – pokusit se skloubit různé vize presbyterátu a ukázat jejich souvislost – tak, aby bylo možné v každém z úřadů, jak je o nich pojednáno v *Presbyterorum ordinis*, spatřovat ani ne tak reflexi úkolu, jako spíše reflexi souvislosti mezi jedním úkolem, který je brán jako klíč k četbě, a zbylými dvěma úkoly.²⁴³

²⁴² LG 1.

²⁴³ *Commentario ai documenti del Vaticano II. 4: Christus Dominus Optatam totius Presbyterorum ordinis*, s. 398.

5.2.4 Další zmínky o *triplex munus* v dekretu *Presbyterorum ordinis*

5.2.4.1 PO 7: *Kněží jako pomocníci a rádci biskupů při výkonu jejich trojího úřadu*

Jak bylo řečeno již v úvodu podkapitoly věnující se dekretu *Presbyterorum ordinis*, kromě hlavní výkladové části v rámci článků PO 4-6 se téma trojího úřadu nachází i na dalších místech tohoto dekretu. O člancích č. 1 a 2 již bylo pojednáno, nyní se naše pozornost přesune na články č. 7 a 13. Po tom, co koncil v první sekci druhé kapitoly popsal hlavní úkoly kněží, se ve druhé sekci stejné kapitoly věnuje vztahům kněží k jiným: k biskupům, ostatním kněžím a laikům. V rámci 7. článku pojednávajícím o vztahu kněží a biskupa se kromě toho, že koncil klade biskupům na srdce, aby se ke kněžím chovali jako k bratrům a přátelům a uvědomovali si svou závažnou zodpovědnost za jejich svatost, mluví také o jejich úzkému sepjetí na základě přijatého svěcení:

Všichni kněží spolu s biskupy mají podíl na témže jediném Kristově kněžství a službě, takže už jednota svěcení a poslání vyžaduje jejich hierarchické společenství se stavem biskupů; nejlépe toto společenství projeví občasnou liturgickou koncelebrací a tak vyjádří, že slaví eucharistickou hostinu ve spojení s biskupy. Pro dar Ducha svatého, který byl kněžím dán při svěcení, považují je biskupové za nezbytné pomocníky a rádce ve službě a úřadu učení, posvěcování a vedení Božího lidu (*in ministerio et munere docendi, sanctificandi et pascendi plebem Dei*).²⁴⁴

Opět je koncilem potvrzeno, že kněží a biskupové mají „podíl na témže jediném Kristově kněžství a službě“ a je poukázáno na úzký vztah mezi trojím úřadem biskupa a kněze. Kněží přijímají specifickou účast na trojím úřadu Krista svěcením, ale v jeho výkonu jsou pomocníky a rádci biskupů, kteří nesou primární odpovědnost za poučení, posvěcení a vedení Božího lidu, jak již bylo ukázáno na jiných místech.

5.2.4.2 *Výkon trojího úřadu vyžaduje a zároveň podporuje svatost kněze*²⁴⁵

Článek č. 13 se nachází v první sekci třetí kapitoly o životě kněží. Tato sekce nese název „Povolání kněží k dokonalosti“ a skládá se ze tří článků, PO 12-14. První z trojice článků

²⁴⁴ PO 7, latinský text přidán autorem práce.

²⁴⁵ Svatosti diecézních kněží (a celého diecézního kléru) v širším pojetí se věnuje Jiří KORDA, *Svatost diecézního kléru v dokumentech Druhého vatikánského koncilu a ve vybraných dokumentech pokoncilního*

mluví obecně o tomto povolání ke svatosti, ke kterému jsou kněží povoláni již na základě křtu jako všichni věřící, ale ke kterému jsou ještě více zavázáni ze zvláštního důvodu, „neboť přijetím svěcení byli zasvěceni Bohu novým způsobem a stali se živými nástroji Krista, věčného Kněze, aby byli s to během věků pokračovat v jeho podivuhodném díle, které silou shůry obnovilo celé lidské pokolení“.²⁴⁶ Dostávají k tomu od Krista zvláštní milost, mají však v sobě také umrtvovat skutky těla, upevňovat se v duchovním životě a duchovními úkony i celou svou službou směřovat k dokonalému životu. Koncil dále propojuje svatost kněží s účinností jejich služby, čímž téma ukotvuje ekleziologicky: svatost kněží vede k účinnějšímu budování Církve, Kristova těla:

Svatost kněží však sama velmi přispívá k plodnosti jejich služby. Ačkoli sice Boží milost může uskutečnit dílo spásy i prostřednictvím nehodných služebníků, přece Bůh obvykle projevuje své divy raději skrze ty, kteří se více otevřeli podnětům a vedení Ducha svatého a pro své vnitřní spojení s Kristem a pro svatost života mohou říci s apoštolem: „Už nežiji já, ale žije ve mně Kristus.“ (Gal 2,20)

Proto tento posvátný sněm, v zájmu dosažení svých pastýřských záměrů, totiž vnitřní obnovy církve, rozšíření evangelia po celém světě a navázání rozhovoru s dnešním světem, naléhavě vybízí všechny kněze, aby užívali vhodné prostředky doporučené církví a tak usilovali o stále větší svatost, která by z nich vytvářela den ze dne způsobilejší nástroje ve službě všemu Božímu lidu.²⁴⁷

V tomto kontextu přichází na scénu článek č. 13, který do větších detailů rozvádí myšlenku, že se kněz sám posvěcuje skrze výkon trojího úřadu. Tak se ukazuje, že výkon trojího úřadu vyžaduje a zároveň podporuje svatost kněze.²⁴⁸ Kněz svatost nehledá vedle nebo dokonce navzdory pastorační službě, ale v jejím výkonu: „Svatosti dosáhnou kněží cestou sobě vlastní, a to tím, že budou upřímně, neúnavně a v Kristově Duchu zastávat své úřady

magisteria, Praha, 2008. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Katolická teologická fakulta, Katedra teologické etiky a spirituální teologie. Vedoucí práce Pavel Vojtěch KOHUT.

²⁴⁶ PO 12.

²⁴⁷ Tamtéž.

²⁴⁸ Srov. *Commentario ai documenti del Vaticano II. 4: Christus Dominus Optatam totius Presbyterorum ordinis*, s. 315.

(*munera*).²⁴⁹ Kněz je vysvěcen ke službě.²⁵⁰ Tímto způsobem je úzce propojen osobní duchovní život kněze a jeho služba i teologické postavení v rámci Církve. I proto se jeví jako důležité prohození slov „život“ a „služba“ v názvu dekretu mezi třetí a čtvrtou redakcí.²⁵¹ Nejprve je jmenována služba, až následně život, protože služba specifikovaná trojím úřadem dává charakter životu kněze, včetně jeho duchovního života. Je pravda, že služebník přijímá sílu a nasměrování z kontemplace, ale i ta je formována pastorační činností.²⁵² Jak je však patrné ze samotného textu koncilu, aktivita nesmí nikdy vytlačit úkony osobní zbožnosti kněze, neboť jeho osobní spojení s Pánem je určitým „koeficientem“ účinnosti jeho služby. Každému z úřadů je věnován vždy poměrně obsáhlý odstavec, který propojuje daný úkol s posvěcením kněze. V rámci *služby Božímu slovu* koncil zmiňuje denní naslouchání Božímu slovu a jeho přijímání do svého nitra, aby se kněží den ode dne stávali dokonalejšími učedníky Pánovými. Když hledají způsob, jak sdělit to, co promeditovali, dochází k hlubšímu pochopení Kristova tajemství. Když si budou uvědomovat, že účinnost hlásání nevyvěrá z nich samých, nýbrž z moci Boží, povede je to k důvěrnějšímu spojení s Kristem a jeho Duchem.

Jako „*služebníci Svatých věcí*“²⁵³ jsou kněží vybízeni k napodobování tajemství Pánovy smrti: mají umrtvovat své tělo od neřestí a žádostivosti. Dále je „vřele doporučeno“, aby slavili každý den mši svatou, i když nejsou přítomni věřící, protože i tehdy se jedná o úkon Krista a Církve. I vysluhováním dalších svátostí, zvláště svátosti smíření, se spojují s Kristovým úmyslem a jeho láskou. Nakonec v modlitbě posvátného officia „propůjčují svůj hlas církvi, která se modlí jménem celého lidstva zároveň s Kristem“.²⁵⁴

²⁴⁹ PO 13.

²⁵⁰ Srov. *Commentario ai documenti del Vaticano II. 4: Christus Dominus Optatam totius Presbyterorum ordinis*, s. 324.

²⁵¹ Srov. tamtéž, s. 305-307.

²⁵² Tamtéž, s. 325.

²⁵³ Pod tímto označením se patrně rozumí svátosti, a především eucharistie, srov. KKC 948, 950, 960. Latinský text „*Sacrorum ministrī*“ je do češtiny přeložen jako „služebníci posvátného dění“, např. do angličtiny doslovně jako „ministers of holy things“ a do italštiny jako „ministri della liturgia“.

²⁵⁴ PO 13.

Úkolu pást se věnuje poslední odstavec 13. článku, který mluví o lásce Dobrého pastýře, jež kněze povzbuzuje k tomu dát život za své ovce, a to i zcela doslovně po příkladu soudobých mučedníků. Mají povzbuzovat a potěšovat věřící, jak i Bůh potěšuje je samotné. „Jako představení obcí pěstují askezi, jaká přísluší pastýřům duší: zřikají se vlastního pohodlí a nehledají to, co je prospěšné jim samým, nýbrž to, co prospívá mnoha lidem, aby tak mohli dojít spásy.“²⁵⁵ A nakonec mají stále dokonaleji plnit pastorační dílo, připraveni nastoupit pod vedením Ducha Svatého nové pastorační cesty.

Další rozvinutí tématu celého 13. článku, ale zvláště jeho posledního odstavce, následuje v článku 14., který si pokládá otázku, jak je možné sladit vnější činnost a vnitřní život kněží. Podle koncilu vytváří jednotu života plnění Boží vůle podle Kristova příkladu. Sám Kristus je pramenem jednoty života kněží, a to konkrétně v uskutečňování pastýřské lásky, která „vyvěrá nejsilněji z eucharistické oběti, která je tedy středem a kořenem celého kněžského života, takže to, co se koná na obětním oltáři, snaží se kněžský duch uvést do vztahu se sebou samým. Toto však lze dosáhnout jen tím, že kněží budou vždy hlouběji pronikat modlitbou do Kristova tajemství“.²⁵⁶

Opět a znovu se nám ukazuje propojenost jednotlivých úradů kněze, které společně dávají charakter celému jeho životu. Ve zbývající části dekretu se koncil nejprve věnuje evangelijním ctnostem, jak je mají žít kněží, ale následně také konkrétním prostředkům podporujícím život kněží. Mezi nimi je třeba vyzvednout především ty, které rozvíjí duchovní a intelektuální život kněží, tedy články PO č. 18 a 19, neboť právě tyto prostředky ve vysoké míře pomáhají dobře plnit ty úkoly, které kněžím příslušejí. Obzvláště patrná je jejich nezbytnost u úkolu hlásat evangelium a vyučovat ve víře, ale ani posvěcující a pastýřský úřad bez hlubokého duchovního života a správné intelektuální výbavy nebude tak účinný, jak by měl být.

5.3 CHRISTUS DOMINUS 30: TRIPLEX MUNUS FARÁŘE, PŘEDNÍHO SPOLUPRACOVNÍKA BISKUPA

Kromě samotného dekretu o kněžích můžeme najít relativně obsáhlou pasáž věnovanou specificky diecéznímu kléru také v dekretu o pastýřské službě biskupů *Christus Dominus*,

²⁵⁵ Tamtéž.

²⁵⁶ PO 14.

o kterém jsme již mluvili v souvislosti s trojím úřadem biskupů. Jeho druhá kapitola nesoucí název „Biskupové a místní církve“ se ve třetí podkapitole věnuje spolupracovníkům diecézního biskupa v pastýřské službě. Po pojednání o biskupech koadjutorech a světicích biskupech a také kurii se celých 5 článků věnuje diecéznímu kléru, neboť při výkonu duchovní správy „zaujímají první místo diecézní kněží (*sacerdotes*); jsou totiž inkardinováni nebo přiděleni do místní církve a mají se tedy zcela zasvětit její službě jako pastýři jedné části Pánova stáda“.²⁵⁷

Po prvním článku, který vykresluje postavu diecézního kněze a jeho vztahy s biskupem a bratry knězi (ChD 28), a druhém článku, jenž pojednává o kněžích, kteří působí mimo farní rámec (ChD 29), se článek třetí v této sekci věnuje postavě faráře (ChD 30). Koncil o něm říká: „Předními spolupracovníky biskupovými jsou však faráři, jimž je jako vlastním pastýřům pod vedením biskupa svěřena péče o duše v určité části diecéze.“²⁵⁸ Jak jsme již viděli, kněz na základě samotného svěcení přijímá účast na pastýřském úřadu Kristově, nicméně farář je postavou s konkrétním jurisdikčním určením, o které je zde řečeno, že je jim svěřena péče o duše „jako vlastním pastýřům“. Jsou tedy ustanoveni biskupem, ale farářský úřad vykonávají vlastním jménem, i když jsou dogmaticky ve výkonu trojího úřadu stále závislí na biskupech.²⁵⁹ Ačkoliv se zde nemluví o kněžích obecně, přece se jedná o pasáž, která dokresluje celkový pohled na nauku o trojím úřadu kněží v dokumentech koncilu.

30. článek dekretu *Christus Dominus* je po úvodní větě rozdělen na 3 části, z nichž první pojednává o obecných aspektech duchovní správy. Již na tomto místě se objevuje trojice úřadů, které má farář se svými pomocníky vykonávat:

Duchovní správou mají faráři se svými pomocníky plnit úkol vyučování, posvěcování a vedení (*munus docendi, sanctificandi et regendi*) tak, aby se věřící i farní obce cítily skutečnými údy jak diecéze, tak také celé světové církve.²⁶⁰

Je zde specifikován aspekt výkonu trojího úřadu, který spočívá ve výchově k vědomí a pocítování církevní přináležitosti – a to jak na úrovni místní církve, diecéze, tak Církve

²⁵⁷ ChD 28, latinský pojem přidán autorem práce.

²⁵⁸ ChD 30.

²⁵⁹ Srov. ChD 15, LG 28.

²⁶⁰ ChD 30, latinské pojmy přidány autorem práce.

univerzální. Na dalších řádcích článek faráře vybízí, aby v jednotě spolupracovali s jinými faráři a kněžími v zájmu větší jednoty a účinnosti pastorační. Dále připomíná, že duchovní správu mají vykonávat s misijním duchem, a tedy nemyslet jen na ty, kdo již věří a svou víru praktikují, ale na všechny lidi žijící ve farnosti – v zájmu toho mají spolupracovat s druhými, a to výslovně i s laiky, pokud nejsou faráři sami schopni navázat kontakt s některými skupinami ve farnosti. Na konci první části článku dekret doporučuje komunitní život kněží, který prospívá apoštolské činnosti a „věřícím poskytuje příklad lásky a jednoty“.

Ve druhé části se článek ve třech odstavcích věnuje trojímu úřadu faráře v pořadí, které jsme viděli jak v souvislosti s biskupy, tak kněžími: nejprve úřad učitelský, poté posvěcující, a nakonec pastýřský. V rámci učitelského úřadu koncil vybízí faráře především ke dvěma činnostem: (1) aby kázali Boží slovo všem věřícím, aby rostli v Kristu a křesťanská obec vydávala svědectví lásky a (2) aby se starali o katechetickou výuku, která má věřící vést „k plnému poznání tajemství spásy, přiměřeně jejich věku“. K tomu se mají snažit získat pomoc řeholníků i laiků.

Ve druhém odstavci se mluví o službě posvěcování, v jejímž rámci je úkolem farářů snažit se, aby „eucharistická oběť byla středem a vrcholem celého života křesťanské obce“. Kromě toho mají vést k zbožnému a častému přijímání ostatních svátostí a uvědomělé a činné účasti na liturgii. Zvláštní důraz se poté klade na svátost pokání, která „velice pomáhá rozvíjet křesťanský život“ a kterou mají být faráři vždy ochotni poskytovat.

Třetí odstavec, který pokrývá pastýřský úřad, faráře vybízí, aby se především snažili poznat své stáde. Tak explicitně tuto myšlenku ve spojitosti s kněžími vidíme na tomto místě poprvé v rámci koncilních dokumentů.²⁶¹ Dále je farářům připomenuto, že jsou služebníky všech oveček, a proto mají pěstovat křesťanský život u jednotlivců, v rodinách, sdruženích i v celé farní obci. Mají navštěvovat domácnosti i školy, načež je vypočítáno několik skupin, kterým mají obzvláště věnovat pozornost: děti a mládež, chudí a nemocní, dělnictvo. Aby byl apoštolát účinný, jelikož kněz se z podstaty věci nemůže dostat na všechna místa, za která má jako farář zodpovědnost, má se snažit do něj zapojit věřící.

²⁶¹ O biskupech to říká stejný dekret v článku č. 16.

5.4 *OPTATAM TOTIUS* 4: PASTÝŘ DUŠÍ PODLE VZORU KRISTA UČITELE, KNĚZE A PASTÝŘE JAKO CÍL FORMACE KE KNĚŽSTVÍ

Poslední článek, o kterém se zmíníme ve spojitosti s trojím úřadem kněží, se nachází v dekretu o výchově ke kněžství *Optatam totius*. Ve třetí kapitole, která má nadpis „Organizace kněžských seminářů“, se hned v prvním článku vykresluje postava kněze-pastýře, ke které má směřovat veškerá seminární formace. Jedná se o jakousi syntézu toho, co jsme na předchozích stránkách nastínili, ale co je důležitější – dekret používá právě optiku trojího úřadu, aby vykreslil profil kněze, který má sloužit za cíl celého formačního procesu v kněžských seminářích. Dekret ve svém 4. článku říká následující:

Kněžské semináře jsou pro výchovu kněží nutné. V nich musí celá výchova bohoslovců směřovat k tomu, aby se přetvořili v pravé pastýře duší podle vzoru našeho Pána Ježíše Krista, Učitele, Kněze a Pastýře (*Magistri, Sacerdotis et Pastoris*).²⁶²

Opět je zde připomenut christologický základ kněžství a jeho trojího úřadu, dekret přitom odkazuje na nám již známý článek LG 28. Po tomto úvodu se dekret krátce věnuje každému ze tří úřadů a poukazuje i na to, jak je třeba se na výkon těchto úřadů připravit:

At' se tedy připravují na službu slova, aby stále lépe chápali zjevené Boží slovo, aby si je osvojovali rozjímáním a vyjadřovali je slovem i skutkem;

na službu bohopocty a posvěcování, aby modlitbou a konáním posvátné liturgie konali dílo spásy eucharistickou obětí a svátostmi;

na službu pastýře, aby dovedli lidem představovat Krista, který „nepřišel, aby si nechal sloužit, ale aby sloužil a dal svůj život jako výkupné za všechny“ (Mk 10,45; srov. Jan 13,12-17), a aby se stali služebníky všech a tak získali mnohé (srov. 1 Kor 9,19).

Příprava na službu slova se děje studiem Božího slova, jeho rozjímáním a jeho vyslovováním jak ve vlastní řeči, tak ve svých skutcích. Na službu posvěcování se mají připravit modlitbou a účastí na svátostech, a nakonec na službu pastýře tím, že budou napodobovat Krista-služebníka, jako on dávat svůj život jako výkupné za všechny a sloužit všem. Koncil dodává, že „všechny složky výchovy – duchovní, intelektuální i disciplinární – se mají společným působením zaměřit na tento pastorační cíl“. Cílem formace ke kněžství je spodobení

²⁶² OT 4, latinské pojmy přidány autorem práce.

s Kristem, koncil za (konzistentního) použití kategorie trojího úřadu specifikuje, že cílem tohoto procesu je postava kněze učitele, kněze a pastýře podle vzoru Krista Učitele, Kněze a Pastýře.

5.5 LZE PODLE 2. VATIKÁNSKÉHO KONCILU MLUVIT O SPECIFICKÉ ÚČASTI JÁHNŮ NA *TRIPLEX MUNUS*?

Pro úplnost našeho pojednání a správnou kontextualizaci postavy presbytera se ještě krátce zastavme u teologie jáhna v koncilních textech, aby tak jasněji vysvitl rozdíl mezi oběma *ordo*. Pokud uvážíme, jak široce koncil kategorii trojího úřadu používá v pojednání o Božím lidu, biskupech, kněžích a laicích, může poněkud překvapit, že podobnou aplikaci nenajdeme v článku LG 29, který pojednává o jáhnech. Koncil pro ně nepoužívá schéma trojího úřadu, ale jmenuje v souvislosti s nimi jinou triádu: *diaconia liturgiae, verbi et caritatis*, tj. služba slova, liturgie a lásky.²⁶³ Článek, který je ve srovnání s tím o kněžích nebo s celou pasáží o biskupech poměrně krátký, dále pouze vyjmenovává bez jakékoliv očividné trojité struktury jednotlivé úkoly, které přísluší jáhnům.

V tomto kontextu opět vyvstává potřeba přesné teologické terminologie, aby nedošlo k aplikaci kněžských aspektů (zde samozřejmě ve smyslu *sacerdos*) na jáhenskou službu, neboť jáhen má účast na svěcené službě, ale nikoliv kněžským způsobem.²⁶⁴ Jáhenské svěcení se totiž podle koncilu přijímá „ke službě, nikoliv ke kněžství“ (*non ad sacerdotium, sed ad ministerium*).²⁶⁵ Služebný aspekt je tedy společný všem třem *ordo*, ale kněžský ne.²⁶⁶ Můžeme tudíž konstatovat, že koncil ve spojitosti s jáhny o účasti na trojím úřadu nemluví, což ovšem neznamená, že teologie diakonátu nemůže být v budoucnosti v tomto směru rozvinuta. Vždyť ona trojice liturgie, slovo a láska lze bez větších obtíží přiřadit trojici úřadů: kněžskému, prorockému a královskému. Přesto však podle koncilu zůstává podstatný rozdíl mezi kněžským a jáhenským svěcením a posláním. Vzdálenost mezi teologickou figurou biskupa a kněze se tak na základě jejich specifické účasti na Kristově kněžství (na oba lze

²⁶³ Srov. MADRIGAL TERRAZAS, „Munera Christi / Ecclesiae,“ s. 969.

²⁶⁴ Srov. *Commentario ai documenti del Vaticano II. 2: Lumen gentium*, s. 309.

²⁶⁵ V pozdějším magisteriu je toto rozlišení vyjádřeno ještě přesněji, srov. KKC 1554, 1569, 1570, 1596; CIC 1009, §3.

²⁶⁶ Srov. *Commentario ai documenti del Vaticano II. 2: Lumen gentium*, s. 309.

podle koncilu i pozdějšího magisteria vztáhnout titul *sacerdos*, jak již bylo ukázáno), ale i zbylých dvou úřadech jeví jako daleko menší než ta, která existuje mezi postavami jáhna a kněze.

ZÁVĚR

Kdo je kněz? Jaké je jeho poslání a jaké je unikum jeho postavení v rámci Církve podle jejího vlastního učení? Proč je kněz knězem? To jsou otázky, které nás vedly v této práci a na které jsme hledali odpověď v učení Druhého vatikánského koncilu za pomoci kategorie trojího úřadu, která se ukázala jako nanejvýš vhodná k celistvému uchopení teologie presbytera, čímž se potvrdila hypotéza vyslovená v úvodu této práce.

Kvůli pochopení kořenů a původního kontextu konceptu trojího úřadu jsme začali u jeho christologicko-soteriologické roviny, neboť právě Kristus a jeho spásné působení dali příčinu vzniku této kategorie. V rámci první kapitoly, která se tomuto tématu věnovala, jsme zjistili, že v Písmu svatém celistvý koncept trojího úřadu nenajdeme. Jednotlivé úřady jsou však hluboce zakořeněné v biblické tradici, jejich historie sahá do Starého zákona, avšak ve vztahování na osobu Ježíše Krista dostávají nový význam, který zároveň naplňuje i překonává pojetí starozákonní. Kristus se ukazuje jako Prorok par excellence, který zjevuje Boha, svého Otce, jako Kněz, který obětuje sám sebe z lásky „za nás“, a jako Král králů, který jako Dobrý pastýř pečuje o ztracené a pokládá život za své ovce.

V podkapitole o historickém vývoji jsme viděli, že již u církevních Otců nacházíme nejen zmínky o jednotlivých úřadech, ale také celou trilogii úřadů, jako např. u Eusebia, který vidí ve starozákonních pomazáních velekněží, králů a proroků předobrazy pomazání Krista, jediného velekněze všech, jediného Krále všeho stvoření a jediného nejvyššího Otcova proroka proroků. Toto spojení trojího úřadu s pomazáním je charakteristické nejen pro další církevní Otce jako je svatý Jeroným a svatý Petr Chrysolog, ale i pro další historický vývoj této nauky.

Letmou zmínkou o trojím úřadu nacházíme i v díle svatého Tomáše Akvinského, zástupce středověké teologie. Pro naši otázku však má obzvláštní význam Instituce Jana Kalvína, ve které se dostává konceptu trojího úřadu Krista dosud nevídané pozornosti, když z něj Kalvín činí celistvý soteriologický koncept a věnuje mu celou kapitolu svého díla. Poměrně komplexní pojednání o trojím úřadu nacházíme také v Římském katechismu, avšak další výpovědi magisteria se až do 20. století týkají pouze jednotlivých úřadů. Po dlouhém a spletitém vývoji této nauky došlo na Druhém vatikánském koncilu k recepci tohoto učení nejen v christologické, ale především ekleziologické dimenzi, když využil velký potenciál této kategorie k popsání posvěcení a poslání celého Božího lidu a také zvláštní účasti kněží a biskupů na trojím úřadu Krista. Na závěr první kapitoly jsme také poznamenali, že se jedná

o způsob popsání jediného spásného prostřednictví Krista, které se naplňuje trojím způsobem, takže se jednotlivé úřady ukazují jako komplementární aspekty jediné reality. Tento aspekt nauky o trojím úřadu se znovu ukáže i v ekleziologické aplikaci v rámci textů Druhého vatikánského koncilu.

Ve druhé kapitole, jejímž smyslem bylo uvést do použití nauky o trojím úřadu v textech Druhého vatikánského koncilu, jsme nejprve viděli, že trojí úřad v ekleziologii je vždy participací na Kristově osobě a poslání, a tedy má nutně christologický základ, který se promítá do ekleziologické roviny. Tato kategorie se tak nabízí jako jeden z možných způsobů, jak pohlížet na spojení mezi Kristem a jeho Církví. Věnovali jsme se také ekleziologii Druhého vatikánského koncilu jako takové, v jejímž rámci má své místo také pojednání o hierarchickém zřízení Církve, kde nacházíme obsáhlé použití kategorie trojího úřadu jako klíč k teologii biskupa i kněze. Kapitole o hierarchii však předchází kapitola o Božím lidu, která nejprve ukazuje účast všech pokřtěných na trojím úřadu Krista, která předchází další diferenciaci v rámci Církve včetně specifické účasti na trojím úřadu ze strany ordinovaných služebníků (v koncilním pojetí pouze biskupů a kněží, jak jsme viděli). Tento širší ekleziologický kontext nás vedl také k tomu, že jsme věnovali samostatnou kapitolu účasti Božího lidu na trojím úřadu ještě předtím, než jsme pojednali o trojím úřadu biskupa, nositele plnosti svátosti svěcení, a kněze, účastníka této plnosti v podřízeném stupni. Kněz je totiž plnohodnotným členem Božího lidu a v jeho rámci vykonává svou službu k rozvoji křestní milosti všech účastníků všeobecného kněžství, ačkoliv jeho poslání zároveň přesahuje hranici tvořenou těmi, kdo do Církve již patří.

V poslední části druhé kapitoly jsme si položili otázku, proč koncilní otcové kategorii trojího úřadu zvolili pro pojednání o trojím zmocnění a poslání Božího lidu, posvěcených pastýřů a laiků. Jak jsme viděli, odpověď na tuto otázku je komplexní a zahrnuje více rovin. Podle našeho názoru lze v této volbě spatřovat působení Božího Ducha, ale také vliv teologů, kteří psali o tomto tématu, a nakonec také zásahy jednotlivců nebo skupin osob na samotném koncilu až po samotné schválení textů koncilními otcí. Ačkoliv koncept trojího úřadu nebyl teologickým vodítkem od začátku prací na koncilních dokumentech, byl přijat jak pro pojednání o Božím lidu, tak pro teologii postavy biskupa a konsekventně také kněze. Nakonec dostal v koncilních dokumentech významné místo, někdy jej obsahují jednotlivé odstavce, jindy je strukturujícím principem určité sekce dokumentů. Jeho výhodou je fakt, že umožňuje syntetický a celistvý popis základních aspektů poslání Církve, biskupů, kněží i laiků a ukazuje, jak je toto poslání zakořeněno v samotném poslání Krista. Podobně jako

v christologii, ani v ekleziologii proto nelze oddělovat jeden úřad od ostatních, jeden příliš zdůrazňovat či naopak marginalizovat. Tuto jednotu a nerozlučnou provázanost se snaží uchovat i koncilní texty, jak jsme již měli možnost vidět.

Ve třetí kapitole jsme se zaměřili na to, jakým způsobem má celý Boží lid, laici, řeholníci i svěcení služebníci, účast na trojím úřadu Krista. Účast na kněžském úřadu je popsána v článcích LG 10-11, kde je všeobecné kněžství všech pokřtěných ukotveno christologicky i trinitárně. Spočívá jednak v přinášení duchovních obětí Bohu, obětí každého skutku, ale především sebe sama, dále v modlitbě a chvále Boha, spolupůsobení při obětování eucharistie, přijímání svátostí, odříkání a činorodé lásce, a nakonec i ve svědectví o Kristu, ohlašování Božích činů a zdůvodňování své naděje na věčný život. Všeobecné kněžství se podle koncilu od služebného liší „podstatně, a ne pouze stupněm“, přesto však jsou k sobě navzájem obě formy zaměřeny, neboť obě jsou účastí na jediném kněžství Krista. Služebné kněžství pak podle LG 10 spočívá ve vytváření a řízení Božího lidu posvátnou mocí a konání eucharistické oběti *in persona Christi* a podávání jí jménem celého Božího lidu Bohu. Tato zmínka o služebném kněžství se však týká pouze jednoho ze tří rozměrů služby kněze-presbytera a biskupa, neboť se zde používá termín *sacerdos*, který se vztahuje především ke kněžskému úřadu služby ordinovaných služebníků. Kněžství všeobecné a služebné jsou tedy představeny jako dvě od sebe odlišné reality, které jsou však v hlubokém vzájemném vztahu jak díky svému prameni v kněžství Ježíše Krista, tak ve svém uplatňování, které je úzce provázané. Kněz-presbyter má účast na obojí formě. I když přijal milost další svátosti, nepřestává být součástí kněžského Božího lidu.

Dále jsme konstatovali, že v rámci *Lumen gentium* nenacházíme samostatný článek o účasti Božího lidu na královském úřadu a nastínili jsme tři varianty, jak je možné tuto skutečnost interpretovat. Buď je královská dimenze obsažená implicitně v LG 11 nebo je třeba vzít obecný základ účasti laiků na královském úřadu vyplývající ze křtu z LG 36 a oprostít jej o specifika, která jsou charakteristická pro postavení laika, nebo hledat královský úřad v LG 9. V případě druhé varianty, která se zdá na základě našeho výzkumu jednak nejpravděpodobnější, jednak obsahově nejbohatší, by tedy účast na královském úřadu Božího lidu spočívala především ve třech věcech: jednak v kralování sobě sama, převládání vlády hříchu sebezáporem a svatým životem, dále v službě Kristu v druhých lidech, a nakonec v přivádění svých bratrů (myšleno v kontextu rodiny všech lidí) ke Kristu Králi pokorou a trpělivostí.

Účast Božího lidu na prorockém úřadě, kterému jsme se také věnovali v souvislosti s LG 12, je komplexní téma obsahující mnoho prvků. Jednak spočívá ve svědectví o Kristu svým životem víry a lásky, dále ve vyznávání Boha, ať už před lidmi nebo ne, a také v přijímání víry svěřené křesťanům, hlubší pronikání do jejího obsahu a její stále plnější uplatňování v životě. Toto je účast společná všem pokřtěným – i kněz předtím, než vykonává prorocký úřad specifickým způsobem na základě přijatého svěcení, je povolán k tomu žít plně tuto formu účasti.

V kapitole čtvrté jsme se již přesunuli k pojednání o hierarchii. Naši analýzu jsme začali u figury biskupa, protože v koncilní ekleziologii je biskup primární teologickou postavou hierarchického zřízení Církve, od které je odvozena i postava kněze-presbytera. Biskupovi je totiž svěcením udělena plnost svátosti svěcení, na níž má kněz účast v podřízeném stupni. Proto je nezbytné dobře pochopit službu biskupa, neboť udává charakter i službě kněžské. Viděli jsme, že koncil biskupům věnuje jak rozsáhlou pasáž v *Lumen gentium*, tak i celý dekret *Christus Dominus*. V obou dokumentech nacházíme kompletní pojednání o trojím úřadu, a to v odlišném pořadí než v kapitole o účasti Božího lidu: nejprve se vždy pojednává o úřadu prorockém, poté o kněžském, a nakonec o královském.

Biskupové, služebníci Božího lidu a nástupci apoštolů, mají stejně jako oni účast na trojím úřadu, a to díky přijatému svěcení, které jim dává podíl nejen na Kristově poslání, ale také konfiguruje jejich samotné bytí podle Krista Učitele, Velekněze a Pastýře. Je to sám Kristus, kdo skrze ně hlásá všem národům Boží slovo, uděluje svátosti a jejich moudrostí a rozvážností „řídí a vede lid Nové úmluvy při jeho putování k věčné blaženosti“.²⁶⁷ Biskupové tedy „jedinečným a viditelným způsobem zaujímají místa samého Krista učitele, pastýře a velekněze“²⁶⁸ a jednají v jeho osobě, *in persona Christi*, při výkonu celého trojího úřadu. Kněží jsou tohoto jejich posvěcení a poslání účastni v podřízeném stupni, stejně jako oni přijímají účast na trojím úřadu skrze svátostné svěcení.

Biskupové své stádo pasou tím, že vůči němu vykonávají trojí úřad. „Mezi hlavními úkoly biskupů zaujímá přední místo hlásání evangelia.“²⁶⁹ Biskupové jako autentičtí učitelé a zvěstovatelé víry mají závažnou povinnost hlásat a objasňovat víru věřícím i nevěřícím,

²⁶⁷ LG 21.

²⁶⁸ Tamtéž.

²⁶⁹ LG 25.

svědčit o ní svým životem a chránit své stádce od bludů. Biskup je také „správcem milosti nejvyššího kněžství, především v eucharistii, kterou obětuje nebo dává obětovat a ze které církev ustavičně žije a roste“.²⁷⁰ On má zodpovědnost za řízení liturgického života ve své diecézi, proto kněz může slavit eucharistii i další svátosti jedině ve spojení s biskupem a pod jeho vedením. Biskupové mají sobě svěřený lid posvěcovat modlitbou, prací pro něj, službou slova, svátostmi a také příkladem svého života. Konečně úkol vést je službou vykonávanou k budování svého stádce v pravdě a svatosti. Biskup „má mít před očima příklad Dobrého pastýře“,²⁷¹ který přišel, aby sloužil a aby dal svůj život za ovce. Biskup má mít soucit s nevědomými a bloudícími a nezapomínat na poslání své i poslání celého Božího lidu i k těm, kteří dosud nejsou členy Kristovy Církve.

Poté, co jsme podrobně zanalyzovali pojetí postavy biskupa v optice trojího úřadu s přihlédnutím k hlavnímu tématu našeho výzkumu, jsme se v páté a zároveň poslední kapitole této práce zaměřili na samotnou postavu kněze v koncilních dokumentech. Výklad se soustředil především na článek LG 28 a dekret *Presbyterorum ordinis*, neboť na těchto místech se nachází hlavní nauková část koncilu o kněžích. Ukázali jsme, že kultická vize presbyterátu omezující svátostný základ jeho poslání na *munus sanctificandi*, byla koncilem rozšířena o *munus docendi* a *munus pascendi*, takže podle koncilu i tyto dva úřady mají základ ve svátosti svěcení, nikoliv pouze v jurisdikční delegaci. Synteticky (a s velkou mírou zjednodušení) můžeme tento posun označit za přechod od pojetí *sacerdos* k pojetí *presbyter* a od dvojí *potestas* k trojímu úřadu.

Služba hlásání, posvěcování a vedení služebných kněží je stejně jako u biskupů zakořeněna v účasti na trojím úřadu Krista. Stejně jako u nich je podle koncilu pramenem jejich zvláštní účasti na trojím úřadu svěcení, které pomazáním Ducha Svatého uděluje zvláštní charakter, který má aspekt ontologický (konfigurace bytí kněze podle Krista), tak služebný (schopnost jednat *in persona Christi Capitis*). Tyto dva aspekty vyjadřuje také dvojice posvěcení-poslání, kterou koncil na mnoha místech používá: posvěcení uschopňuje k poslání. Kněží jsou tak pomocníky a rádci biskupů při výkonu jejich trojího úřadu vybavení duchovní mocí. Díky tomuto lze vidět základní rozdíl mezi účastí na trojím úřadu Krista na základě křtu a na základě svátosti svěcení. Obojí účast má svátostný základ, avšak odlišný, a proto se liší i svým výkonem. Existuje mezi nimi tedy velká podobnost, a přitom podstatná odlišnost,

²⁷⁰ Srov. LG 26.

²⁷¹ LG 27.

kteřou nemůžeme hledat na úrovni osobní svatosti či důstojnosti, ale na úrovni služby a poslání.²⁷²

V rámci analýzy koncilních textů jsme opakovaně viděli silné propojení a vzájemnou integraci jednotlivých úřadů, které jsou různými aspekty jediného poslání kněze, podobně jako tomu je u třech úřadů Krista, jak jsme viděli v úvodní kapitole. *Munus docendi* se ukazuje jako primární úkol kněží ve své prioritě logického či chronologického řádu: bez hlásání nelze realizovat ani zbývající dva úřady, protože víra je z hlásání.²⁷³ Zároveň je zdůraznění tohoto úkolu logickým důsledkem faktu, že se jedná o primární úkol biskupa a kněz je koncilem představen jako jeho spolupracovník ve výkonu trojího úřadu. Církev bez hlásání může jen těžko žít a růst. Koncil se proto ve velkém detailu věnuje různým aspektům této závažné povinnosti kněží, kterou mají vykonávat jak vzhledem k věřícím, tak nevěřícím. *Munus sanctificandi* je koncilem představen ve své ontologické prioritě v rámci úkolů kněží, zvláště pokud jde o slavení eucharistie. Vždyť eucharistie obsahuje „celé duchovní dobro Církve, Krista samého“,²⁷⁴ ona je vrcholem a zdrojem činnosti a života Církve²⁷⁵ i samotného kněze. Kněží mají být pokornými spolupracovníky Boha na jeho díle posvěcení skřze zvláštní účast na kněžství Krista obdrženu při přijetí svátosti svěcení. Tento úřad ovšem nespočívá pouze ve slavení svátostí, ale zahrnuje také výchovu k prožívání liturgie, učení modlitbě, modlitbu za sobě svěřený lid i za celý svět. *Munus pascendi* či *regendi* má mezi úkoly kněze primát kvantitativní, neboť jistým způsobem zahrnuje zbylé dva. Vždyť vše, co kněz koná, má být zaměřeno na přivádění lidí k Bohu a jejich vzájemnou jednotu, celá činnost kněze má proto pastorační rozměr. Pastorační láska se tak stává jednotícím principem kněžského života. K výkonu kněžských úkolů dostávají kněží duchovní pravomoc k budování, při jejímž uplatňování mají projevovat laskavost vůči všem. Pastýřský úřad se realizuje jak v individuálním doprovázení věřících, které má za cíl jejich křesťanskou zralost, tak v budování křesťanského společenství jako celku, v jehož středu je slavení eucharistie. Jako má celá Církev coby královský lid misijní rozměr, tak je tomu i u služby kněží, zvláště v její pastýřské dimenzi.

²⁷² Srov. MADRIGAL TERRAZAS, „Munera Christi / Ecclesiae,“ s. 968.

²⁷³ Srov. Řím 10,17.

²⁷⁴ PO 5.

²⁷⁵ Srov. SC 10, LG 11.

Proč se tedy podle našeho názoru interpretační klíč trojího úřadu jeví jako zvláště vhodné východisko a rámec pro teologii kněze-presbytera? Jednak vychází z pevného christologického základu, takže církevní služba není odtržena od zakladatele Církve, naopak se ukazuje jako pokračování poslání a díla Ježíš Krista. Dále lze díky své podobnosti (společný christologický základ) a zároveň odlišnosti (odlišný svátostný základ a způsob výkonu) specifické účasti kněží a účasti všech pokřtěných na stejném trojím úřadu Krista teologii presbytera zasadit do širšího ekleziologického kontextu. Přitom vychází najevo jak skutečnost, že kněz díky křtu zůstává součástí Božího lidu, tak jeho specifické postavení a poslání díky přijaté svátosti svěcení. Kněz tak v rámci synodální ekleziologie, které se nyní v katolické teologii dostává velké pozornosti i díky již zmiňovanému synodálnímu procesu, zůstává souputníkem všech věřících, a přitom díky svému specifickému posvěcení a poslání může jedinečným způsobem účinně sloužit v prospěch všech pokřtěných, a dokonce i všech lidí. Kromě toho teologie trojího úřadu umožňuje elegantně, a přitom podstatně propojit poslání kněze s posláním biskupa, jehož je pomocníkem. Nakonec tato kategorie nabízí celistvý pohled na mnohostrannou službu kněze a ukazuje tři stěžejní aspekty jeho poslání, ke kterým by se všechny jeho činnosti měly vztahovat, neboť právě pro výkon trojího úřadu přijal svěcení.

V rámci dalšího výzkumu by se mohla prozkoumat možnost propojení trojí služby jáhnů s trojím úřadem Krista, což samotný koncil nečiní, jak jsme měli možnost vidět. Pokud by tato možnost existovala, jaký vztah by panoval mezi trojím úřadem jáhnů a trojím úřadem zbývajících dvou *ordo*? Kromě toho se nabízí otázka, jak bylo koncilní učení o trojím úřadu na christologické i ekleziologické rovině recipováno a rozvíjeno následným magisteriem, a to v souvislosti jak s celým Božím lidem, tak s hierarchií a laiky. Také trinitární předpoklady trojího úřadu Krista i Církve jsou tématem, které by stálo za prohloubení pro lepší trojiční ukotvení této teologické kategorie.

Kdo je kněz? Na tuto komplexní otázku existuje celá řada různých legitimních odpovědí. Na základě předkládané práce můžeme odpovědět, že kněz je věřící muž, jenž byl v hloubce svého bytí přijatou svátostí svěcení spodoben s Kristem Učitelem, Knězem a Pastýřem a tím uschopněn k trojímu poslání v rámci Církve i za jejími viditelnými hranicemi ke slávě Boží a k posvěcení lidí, to vše v úzkém vztahu s biskupem a pod jeho vedením. To je specifikum kněze-presbytera, to je jeho identita a poslání, ve kterém na základě Božího ustanovení nemůže být nijak nahrazen, dokud Pán znovu nepřijde.

ANOTACE

Příjmení a jméno: KVAPILÍK, Josef

Instituce: Katedra systematické teologie CMTF UP v Olomouci

Název diplomové práce: *Identita kněze a jeho poslání v Církvi jako účast na triplex munus Christi v učení 2. vatikánského koncilu*

Vedoucí: doc. Mgr. Robert Svatoň, Th.D.

Počet stran: 114

Počet titulů bibliografie: 62

Klíčová slova: ekleziologie, kněžství, trojí úřad, triplex munus, trojí úřad Krista, Katolická církev, Druhý vatikánský koncil

Tato diplomová práce analyzuje učení Druhého vatikánského koncilu o kněžích coby účastnících na trojím úřadu Krista a vsazuje tuto nauku do širšího christologického a ekleziologického kontextu. Nejprve se zabývá trojím úřadem Krista, následně aplikací této kategorie v ekleziologii, a to zvláště na samotném Druhém vatikánském koncilu. V rámci koncilní ekleziologie nejprve pojednává o účasti celého Božího lidu na trojím úřadu Krista, poté se zaměřuje na biskupy, nositele plnosti svátosti svěcení, a nakonec se obšírně věnuje samotné účasti kněží na trojím úřadu Krista.

SUMMARY

KVAPILÍK, Josef. The identity of the priest and his mission in the Church as participation in the triplex munus Christi in the teaching of the Second Vatican Council.

This thesis analyses the teaching of the Second Vatican Council on priests as participants in the threefold office of Christ and places this teaching in a broader Christological and ecclesiological context. It first examines the threefold office of Christ, then the application of this category in ecclesiology, especially at the Second Vatican Council itself. Within the framework of conciliar ecclesiology, it first addresses the participation of the whole people of God in the threefold office of Christ, then focuses on bishops as the bearers of the fullness of the sacrament of ordination, and finally deals at length with the participation of priests themselves in the threefold office of Christ.

BIBLIOGRAFIE

Písmo svaté

Citace Písma, pokud není uvedeno jinak, jsou z Českého ekumenického překladu: *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad*, Praha: Česká biblická společnost, 2021.

Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou, Praha: Krystal OP, 2009.

Dokumenty učitelského úřadu

Koncilní dokumenty

Ad gentes, in *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 459-508.

Apostolicam actuositatem, in *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 379-413.

Dei verbum, in *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 101-124.

Gaudium et spes, in *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 173-266.

Christus Dominus in *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 267-298.

Lumen gentium, in *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 29-100.

Optatam totius in *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 339-360.

Presbyterorum ordinis in *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 299-337.

Sacrosanctum concilium, in *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 125-171.

Unitatis redintegratio, in *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 433-458. ISBN 80-7192-438-5.

Ostatní dokumenty Svatého stolce a magisteriální texty

BENEDIKT XVI. *Deus caritas est: encyklika nejvyššího pontifika Benedikta XVI. biskupům, kněžím a jáhnům, Bohu zasvěceným osobám a všem věřícím laikům o křesťanské lásce*, Praha: Paulínky, 2006.

BENEDIKT XVI. *Posynodální apoštolská exhortace Sacramentum Caritatis: o eucharistii, zdroji a vrcholu života a poslání církve*, Praha: Paulínky, 2007.

Corpus Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus. [online]. [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: https://www.iuscangreg.it/cic_multilingue2.php.

FRANTIŠEK. *Evangelii gaudium: Radost evangelia: apoštolská exhortace o hlásání evangelia v současném světě*, Praha: Paulínky, 2014.

JAN PAVEL II., *Ecclesia de Eucharistia: encyklika Jana Pavla II. o eucharistii a jejím vztahu k církvi*, Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2003.

Katechismus katolické církve, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.

Katechismus z nařízení sněmu tridentského k pastýřům duchovním a z rozkazu Pia V., papeže římského na světlo vydaný, Praha: Dědictví sv. Prokopa, 1867.

PAVEL VI. *Mysterium fidei*, AAS 57 (1965), 753-774.

PAVEL VI., *Ecclesiam suam*, AAS 56 (1964), 609-659.

PIUS XII., *Mystici Corporis*, DH 3800-3822.

Liturgické knihy

Český misál, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2015.

Křestní obřady: křest malých dětí, Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2020.

Všeobecné pokyny k Římskému misálu (editio typica tertia emendata 2008), in *Český misál*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2015, s. XVII-LXXXVIII.

Patristická literatura

EUSEBIUS. *Historia Ecclesiastica*, in SCHAFF, Philip, ed. *A Select library of Nicene and post-Nicene fathers of the Christian church. Second series. Vol. 1.*, New York: Charles Scribner's Sons, 1904, s. 73-387.

JERONÝM. *Commentarius in Abacuc* II, 3, PL 25, 1324-1326.

JERONÝM. *Epistola 114*, PL 22, 933-935.

JUSTIN. *Dialogus cum Tryphone*, in ROBERTS, Alexander a James DONALDSON, ed. *Ante-Nicene Fathers: The Writings of the Fathers down to A.D. 325. Volume 1: The Apostolic Fathers, Justin Martyr, Irenaeus*, Revised and Chronologically arranged with brief prefaces and occasional notes by A. Cleveland COXE, New York: Christian Literature Publishing Co., 1885, s. 194-270.

PETR CHRYSOLOG. *Sermo LIX*, PL 52, 362-365.

Ostatní literatura

Acta Synodalia Sacrosancti Concilii Oecumenici Vaticani II: Periodus quarta, pars VI, Vatikán: Typis polyglottis Vaticanis, 1978.

AKVINSKÝ, Tomáš. *Summa theologiae*. [online]. [cit. 2022-12-07]. Dostupné z: <http://summa.op.cz/sth.php>.

AKVINSKÝ, Tomáš. *Super Ad Hebraeos*. [online]. [cit. 2023-01-23]. Dostupné z: <https://aquinas.cc/la/en/~Heb>.

ALFARO, Juan. „Die Heilsfunktionen Christi als Offenbarer, Herr und Priester,“ in *Mysterium salutis: Grundriss heilsgeschichtlicher Dogmatik. 3/1. Das Christuserignis*, Einsiedeln – Zürich – Köln: Benzinger, 1970, s. 649–708.

BONAVENTURA, *Commentaria In Quatuor Libros Sententiarum Magistri Petri Lombardi, Liber Quartus Sententiarum: De Doctrina Signorum*, in BONAVENTURA, *Opera omnia*, Tomus IV., Ad Claras Aquas (Quaracchi): ex typographia Collegii s. Bonaventurae, 1889.

BULGAKOV, Sergej Nikolajevič. *Beránek Boží: (O Boholidství)*, Olomouc: Vydalo nakladatelství Centra Aletti Refugium Velehrad-Roma, 2011.

CANOBBIO, Giacomo, Sandra MAZZOLINI, Serena NOCETI, Roberto REPOLE, Gilles ROUTHIER a Dario VITALI. *Commentario ai documenti del Vaticano II. 2: Lumen gentium*, Bologna: EDB, 2015.

CASTELLUCCI, Erio, Massimo FAGGIOLI, Serena NOCETI a Sandro PANIZZOLO. *Commentario ai documenti del Vaticano II. 4: Christus Dominus Optatam totius Presbyterorum ordinis*, Bologna: EDB, 2017.

CASTELLUCCI, Erio. *Il ministero ordinato*, Brescia: Queriniana, 2014.

DE MEY, Peter. „Sharing in the threefold office of Christ, a different matter for laity and priests?: The tria munera in Lumen Gentium, Presbyterorum Ordinis, Apostolicam Actuositatem and Ad Gentes,“ in MAYER, Annemarie C., ed. *The Letter and the Spirit: On the Forgotten Documents of Vatican II*, Leuven: Peeters, 2018, s. 155-179.

DENZINGER, Heinrich, Peter HÜNERMANN. *Enchiridion Symbolorum Definitionum Et Declarationum De Rebus Fidei Et Morum*, edizione bilingue, 2a edizione, Bologna: Edizione Dehoniane Bologna, 1996.

EKPO, Anthony. „The Sensus Fidelium and the Threefold Office of Christ: A Reinterpretation of Lumen Gentium No. 12,“ *Theological Studies* 76, č. 2 (2015), s. 330–346.

FERNÁNDEZ, Aurelio. *Munera Christi et munera Ecclesiae: Historia de una teoría*, Pamplona: Universidad de Navarra, 1982.

KALVÍN, Jan. *Institute učení křesťanského náboženství*, Praha: Komenského evangelická fakulta bohoslovecká, 1951.

KALVÍN, Jan. *Institutes of the Christian Religion. Vol. II*, Edinburgh: The Calvin Translation Society, 1845.

KASPER, Walter. *Jesus the Christ*, London: Burns & Oates/New York: Paulist Press, 1976.

KORDA, Jiří. *Svatost diecézního kléru v dokumentech Druhého vatikánského koncilu a ve vybraných dokumentech pokoncilního magisteria*, Praha, 2008. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Katolická teologická fakulta, Katedra teologické etiky a spirituální teologie. Vedoucí práce Pavel Vojtěch KOHUT.

MADRIGAL TERRAZAS, Santiago. „Munera Christi / Ecclesiae,“ in VILLAR SALDANA, José Ramón, Coord. *Diccionario de Ecclesiología*, Madrid: Biblioteca de Autores Cristianos, 2016, s. 962-971.

MEZINÁRODNÍ TEOLOGICKÁ KOMISE, *Sensus fidei v životě církve*, Praha: Krystal OP, 2015.

OCÁRIZ, Fernando, Lucas F. MATEO-SECO a José Antonio RIESTRA. *Il mistero di Cristo: Manuale di Cristologia*, Roma: Edizioni Santa Croce, 2013.

PASEKA, Jan. *Kněz jako správce Božích tajemství (trojí úkol kněze)*, Praha, 2006. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Katolická teologická fakulta. Vedoucí práce Prokop BROŽ.

POPE, Hugh. „Angel,“ in HERBERMANN, Charles George, ed. *The Catholic Encyclopedia: An International Work of Reference on the Constitution, Doctrine, Discipline, and History of the Catholic Church. Volume 1. Aachen–Assize*, New York: The Encyclopedia Press, 1907, s. 476-481.

RATZINGER, Joseph. *Intervento del cardinale Joseph Ratzinger sull'ecclesiologia della costituzione "Lumen gentium" al convegno internazionale sull'attuazione del Concilio ecumenico vaticano II promosso dal comitato del grande giubileo dell'anno 2000, 27 Febbraio 2000. LA SANTA SEDE* [online]. [cit. 2023-04-01]. Dostupné z: https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20000227_ratzinger-lumen-gentium_it.html.

Relatio finalis biskupské synody 1985. SEGRETERIA GENERALE DEL SINODO [online]. [cit. 2023-04-01]. Dostupné z: <http://secretariat.synod.va/content/dam/synod/documenti/sinodo%20dei%20vescovi%201985%20relazione%20finale.pdf>.

RUSH, Ormond. „The Offices of Christ, Lumen Gentium and the People's Sense of the Faith,“ *Pacifica* 16, č. 2 (2003), s. 137–152.

ŘEHÁKOVÁ, Veronika. „Kristův kněžský úřad v hlavních spisech M. J. Scheebena,“ *Studia theologica* 23, č. 4 (2021), s. 85–105.

ŘEHÁKOVÁ, Veronika. „Kristův královský úřad a celkové shrnutí tří Kristových úřadů v hlavních spisech M. J. Scheebena,“ *Studia theologica* 24, č. 3 (2022), s. 17–39.

ŘEHÁKOVÁ, Veronika. „Matthias Joseph Scheeben a Kristův učitelský úřad v jeho hlavních spisech,“ *Studia theologica* 23, č. 3 (2021), s. 19–37.

SARAH, Robert a BENEDIKT XVI. *Z hloubi srdce*, [Nová Ves pod Pleší]: Hesperion, 2020.

SCHICK, Ludwig. *Das Dreifache Amt Christi und der Kirche: Zur Entstehung und Entwicklung der Trilogien*, Frankfurt am Main: Peter Lang, 1982.

ULLRICH, Lothar. „Ämter Christi,“ in BÜRKLE, Horst, Klaus GANZER, Karl KERTELGE, Wilhelm KORFF, Peter WALTER, Konrad BAUMGARTNER, Walter KASPER a Michael BUCHBERGER, ed. *Lexikon für Theologie und Kirche. Band 1, A bis Barcelona*. 3. völlig Neubearb. Aufl. Freiburg: Herder, 1993, sl. 561-563.

ULLRICH, Lothar. „Úřady Ježíše Krista,“ in BEINERT, Wolfgang, ed. *Slovník katolické dogmatiky*, Olomouc: MCM, 1994, s. 410-413.

SEZNAM ZKRATEK

Zkratky dokumentů Druhého vatikánského koncilu:

AA = *Apostolicam actuositatem*

AG = *Ad gentes*

DV = *Dei verbum*

GS = *Gaudium et spes*

ChD = *Christus Dominus*

LG = *Lumen gentium*

OT = *Optatam totius*

PO = *Presbyterorum ordinis*

SC = *Sacrosanctum concilium*

UR = *Unitatis redintegratio*

Ostatní zkratky:

AS = *Acta Synodalia Sacrosancti Concilii Oecumenici Vaticani II*

CIC = *Codex Iuris Canonici (Kodex kanonického práva)*

DH = DENZINGER – HÜNERMANN: *Enchyridion symbolorum*

KKC = *Katechismus katolické církve*

LThK = *Lexikon für Theologie und Kirche*

STh = *Summa Theologiae*

Zkratky biblických knih převzaty z českého liturgického překladu.